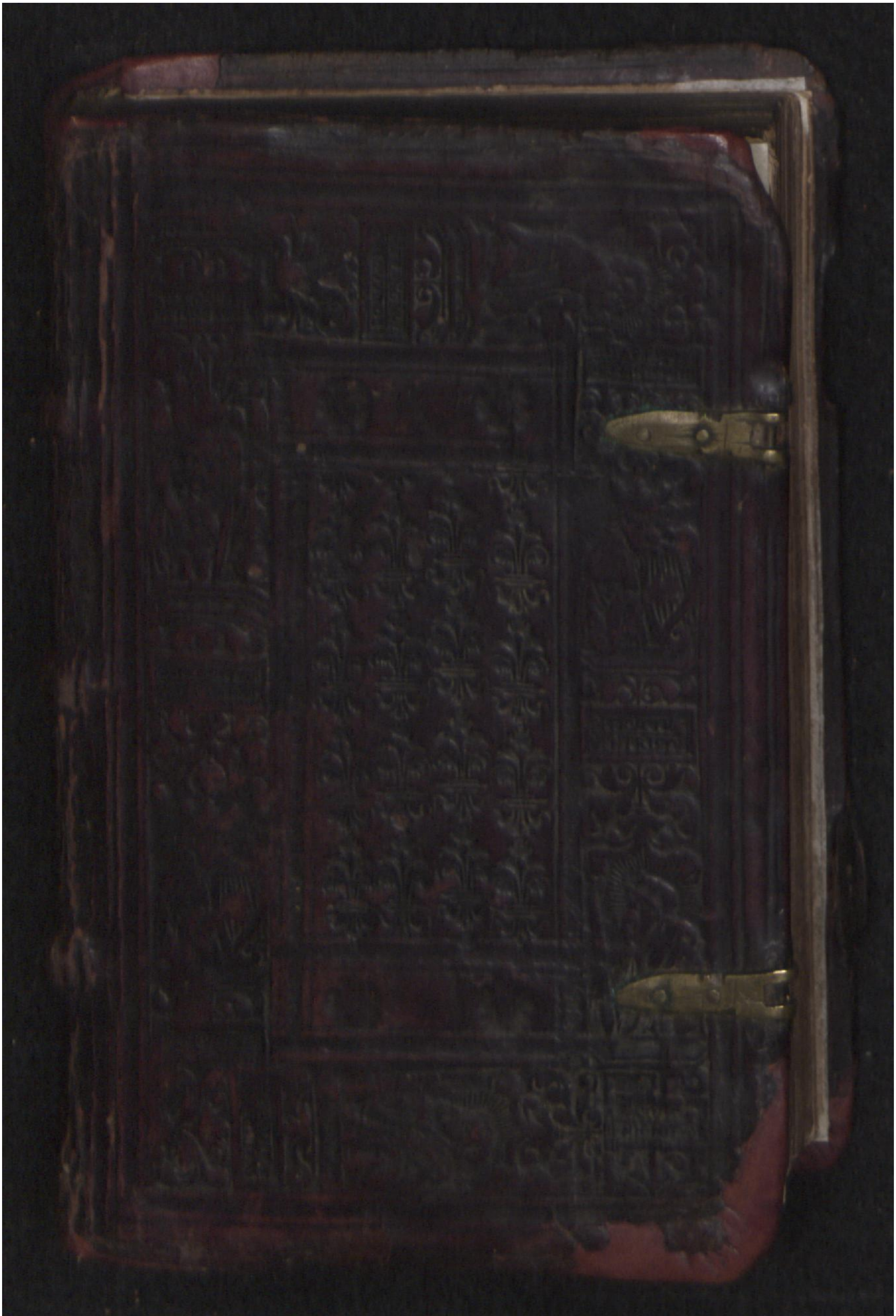
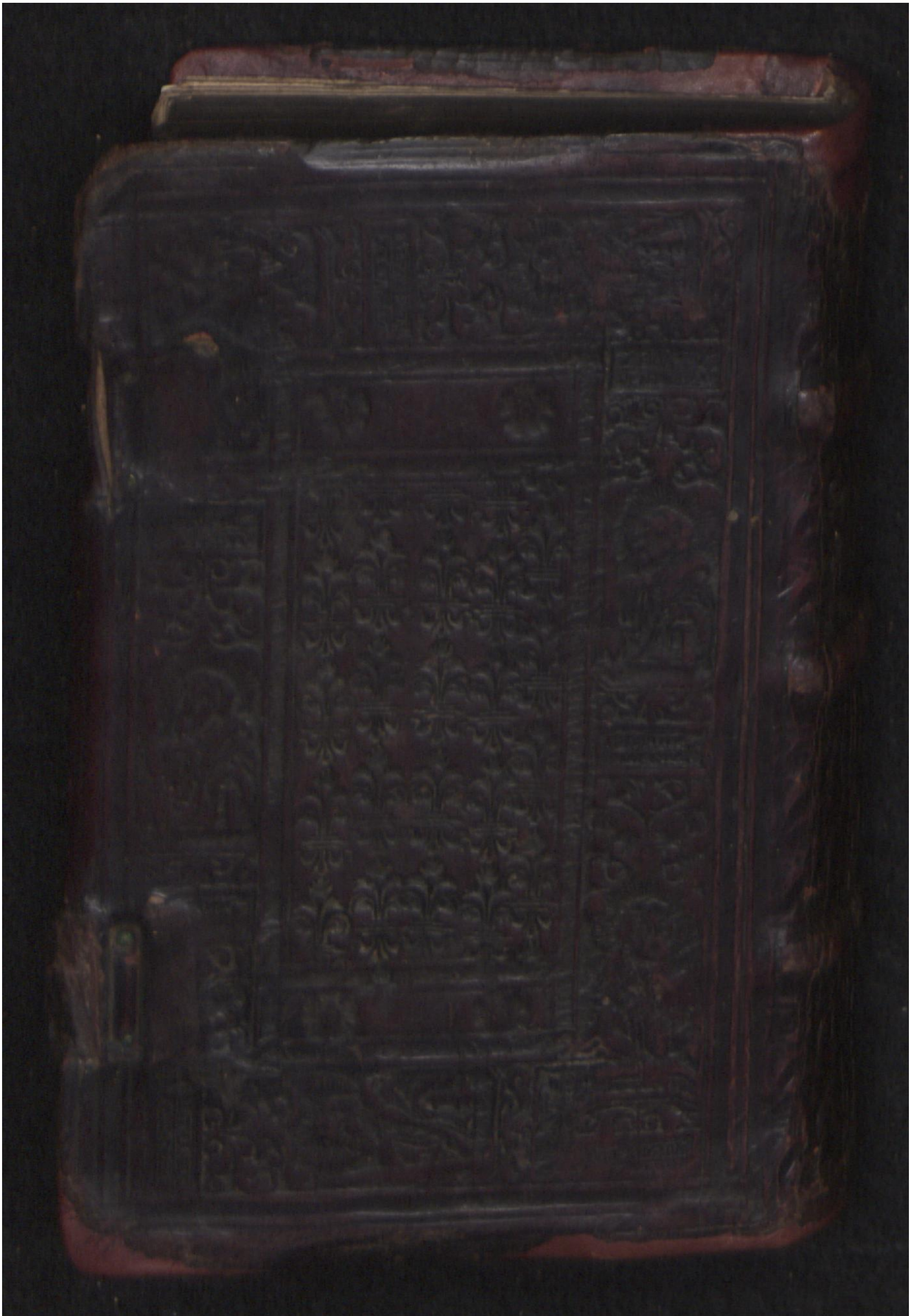


Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy



Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

L. N. 860
7-6
8°
LN 860
ex. 3
BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS
Kay Høegs ebs.
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

PASTOR SIVE PASTORIS OPTIMVS VIVENDI AGENDIQVE MODVS,

Per

NICOLAVM HEMMINGIVM.

ACCESSERVNT HVC 37. Propoſitiones de legitima veri cultus Dei ratione.

2. TIMOT. 2.

Stude teipſum probatū ſiſtere Deo, operarium non erubeſcendum rectè ſecantem ſermonem veritatis.

HAFNIÆ,
EXCVDEBANT HAEREDES CHRISTOPHORI BARTH.
Cum gratia & Priuilegio Regiæ Maieſtatis.
ANNO 1562.

6540

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Kay Høegs Samling
1970.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

REVERENDO VI-RO DOCTRINA AC PIE-TATE PRAESTANTI, MAGISTRO TYCONI ASMVNDO, Eccleſiarum Scanicarum Epiſcopo vigilan-tiſsimo, ſuo Fratri in Chriſto Chariſsimo, Gratiam & Pacem preca-tur

NICOLAVS HEMMINGIVS.

CVM hac proxima æſtate, chariſsime frater, vnà eſſemus, ſæpè incidimus in iuſtiſsimam laxatæ diſciplinæ Eccleſiaſticæ querelam: quæ ſanè querela procul dubio nobis cum omnibus pijs eſt communis. Fieri enim non poteſt, quin pij cogitantes de veteri Eccleſiæ diſciplina perturbentur multum: præſertim cum videant noſtri ſeculi mores corruptiſsimos, procul abeſſe à grauitate ac modeſtia Eccleſiæ Apoſtolicæ, & eius quæ proximè tempora Apoſtolorum eſt ſecuta.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Etſi autem veterem illam & laudatam diſciplinam, multi Eccleſiarum gubernatores reuocare ſtuduerunt: pauci tamen dextrè ſatis hanc prouinciam ſunt aggreſſi. Multi enim nimis viſi ſunt rigidi, plures plus iuſto remiſſi, plurimi ſuperſtitioſi. Hinc natæ ſunt Monachorum ſectæ ferè infinitæ: hinc extructæ Eremitarũ Mandræ: hinc inuecta tot ἐπιτίμια καὶ ἀσκήσεις, quibus paulatim puritas doctrinæ tantum non turbata eſt, & in locum fontis limpidiſſimi, effoſſæ ſunt ciſternæ humanarum traditionum fœtentes & turbatiſſimæ.

Vt autem hæ præſtigiæ magnificerent apud populum, Monachi Satanica fraude effecerunt. Nam iuſticiæ, neceſſitatis, meriti, & cultus opinione, ſuas ἀσκήσεις & hiſtrionicas fabulas palliarunt: non ſine ingenti in filium Dei contumelia, & in infinitarũ animarũ certiſſimum interitum.

Quan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quanquam autem noſtro hoc ſeculo iſtos errores taxarunt doctiſſimi viri, quorum veluti duces fuerunt apud omnem poſteritatem piã celebrandi, Martinus Lutherus & Philippus Melanchthõ: qui duo viri etſi ſeriam purgandæ doctrinæ, & reuocandæ ſanctæ diſciplinæ vſq; ad extremum ſpiritum nauarunt operam: mores tamen hominum cum doctrina emendare non potuerunt: id quod eos conqueri ſæpius cum multis audiui.

Cum autem hæc inter nos, frater, ageretur querela, quarundam Eccleſiarum meminimus: in quibus diſciplina, mediocris ſaltem, veluti ex poſtliminio eſt reuocata: idq; induſtria & diligentia paſtorum, qui eaſdem Eccleſias, quarum tunc meminimus, primi poſt reuocatam doctrinæ puritatem, adminiſtrarunt. Hi enim cũ ſanctiſsimè vitam tranſigerent ipſi, facilius voce potuerunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

alijs perſuadere, quod ipſi vita pia & ſanctis moribus expreſſerunt. Non enim eſt alia docendi ratio expeditior, quàm quum regulæ congruat exemplum. Regula quid faciendum quidq; fugiendum ſit monet: cuius cum viua pictura exemplum accedit, tenacius hæret quod docetur, & magis mouet. Hæc ergò duo, regula videlicet & exemplũ, coniuncta in illis pijs paſtoribus, pium permouerunt magiſtratum, vt vnà cum Paſtoribus manum adhiberet, quò coniunctis viribus diſciplinam collapſam erigerent. Vt autem reuocata quodammodo diſciplina maneret diuturnior & conſtantior, præfecerunt ei graues & cordatos viros, qui cenſores morum eſſent, ac gubernatores reuocatæ diſciplinæ.

Hanc fœlicitatem illis Eccleſijs gratulor, oroq; æternum Deum, vt indies magis abundent in omni cognitione & ſenſu, vt probent quæ

ſunt

ſunt potiora, & ſint ſinceri ἀπρόσκοποι, & pleni fructibus iuſticiæ in laudem & gloriam Dei: vtq; perpetuò ita cum regula conſentiat exemplum, ne vel regula à luce Euangelij, vel exemplum à regula aberret. Nam vbi exemplum cum regula nō congruit, parum proficit docentis labor. Verè enim à Poëta dictum eſt.

Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeant animos autoribus.

Chryſoſtomus de ſuę ætatis ſacerdotibus cōqueritur his verbis: Sunt multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes. Multi nomine, & pauci opere. Videte ergò quomodo ſedetis ſuper Cathedrā Moſi. Quia cathedra non facit ſacerdotē, ſed ſacerdos cathedrā: non locus ſanctificat hominem, ſed homo locū: non omnis ſacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus ſacerdos eſt: qui benè ſederit ſuper cathedrā, honorē accepit ab illa: qui malè

ſederit, iniuriam facit Cathedræ. Ideoq; malus ſacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedes, ſiquidem benè vixeris & benè docueris, omnium iudex es: ſi autem benè docueris & malè vixeris, tui ſolius cōdemnator es. Nam benè viuendo, & benè docendo, populum inſtruis quomodo debeat viuere: Benè autem docendo, & malè viuendo, Deũ inſtruis quomodo te debeat condemnare. Hæc Chryſoſtomus.

Nocentiſsima proinde Eccleſiæ peſtis eſt malus Paſtor. Malus autem eſt, & qui malè docet, malèq; viuit: & qui benè docet, ſed malè viuit: & qui malè docet, ſed benè videtur viuere. Contrà autem ſolus is meretur audire bonus Paſtor, qui vt rectè docet, ita & ſanctè viuit. Is enim vtraq; manu cœleſtem Ieruſalem ædificat. Doctrina enim quid, exemplo quomodo agendum ſit oſtendit.

Hinc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hinc patere exiſtimo, fundamentum diſciplinæ ouium eſſe vitam Paſtoris, ad regulam non errantem expreſſam. Quamobrem nihil magis ad reuocandam ſanctam diſciplinam facere arbitror, quàm ſi miniſtri Euangelij ſeriò cogitent de ſeipſis primum regendis pia & ſancta diſciplina, vt doctrina & vita pulchrè conſentiant. Hoc vbi fecerint ſeriò, ſperandum eſt, vt aliquando rectius agatur in Eccleſia, & minus oriatur ſcandalorum, quibus ſupra modum rudis offenditur populus.

Vtinam omnes Paſtores magnitudinem ſui muneris cogitarent: vtinam non carnalibus tantum oculis regnum Chriſti intuerentur. Quando externi hoſtes irrumpunt in alienum regnum, atq; ferro & igni omnia vaſtant, nemo non dolet: nemo non, animo generoſo præditus, arma capit, vt ſe hoſtibus patriæ opponat, eoſq; à patrio ſolo arceat: idq; ideo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vt in tuto ſint corpora, & facultatulæ qualeſcunq; ſaluæ maneant. Hæc animi fortitudo meritò prædicatur: hic amor paterni ſoli laude inprimis eſt dignus. Contrà autem, qui in tali neceſsitate fugiunt diſcrimina, & occultant ſe, vt ſuæ tranquillitati cõſulant, meritò accuſantur vt ignaui, vt timidi, vt in patriam ingrati, vt patriæ deſertores, vt aræ & foci proditores. At quando ſpirituales hoſtes, multò truculentiores carnalibus iſtis, regnum Chriſti inuadunt, quid fit? plæriq; Paſtores, proh dolor, dormiunt: parũ memores quòd excubias eos agere oporteret, & in prima acie ſtare aduerſus hoſtium inſultus. Sed, vt dixi, hæc minus curantur, quià corporalibus oculis minus cernuntur, & ab Epicuræis prorſus vt fabuloſa contemnuntur. Verum hîc ſpeculatores ciuitatis Dei, hoc eſt, Eccleſiæ Paſtores decet, vt oculos ſpirituales aperiant,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vt cladem Chriſtianæ reipublicæ ſeriò animaduertant, quæ ſanè clades maior eſt quàm vt vllis verbis explicari, grauior quàm vt vllis querelis ſatis deplorari poſsit. Muri ciuitatum, Dei beneficio & ſapientũ gubernatorum conſilio, ſtant integri & illæſi: ſed morum munimenta & pietatis ornamenta magna ex parte cecidêre. Tecta ab ignibus ſunt libera: ſed corda funeſtioribus cupiditatibus ardent. Facultates tutò poſsidentur externæ: ſed animi veræ diuitiæ diripiuntur. Prædia ſalua manent: ſed præſidia cœleſtis Ieruſalem inuaduntur. Robora corporum augentur: ſed pectora minuuntur. Matronæ & virgines vim militum non patiuntur: ſed animi turpiſsimis voluptatũ blanditijs ſuccumbunt. Non abducuntur nobiles, non ciues, non ruſtici, in triſtiſsimam Turcici tyranni ſeruitutẽ: ſed, quod eſt multò crudelius, tot dominorum

tyran-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tyrannide premuntur, quot vitijs laborant. Verè enim dicit Auguſtinus: Malus etiamſi regnet, ſeruus eſt: non quidem vnius hominis, ſed, quod eſt multò grauius, tot dominorum quot vitiorum. Hæc mala omnem barbaricam vaſtationem facilè ſuperant: Imò ideo atrociora ſunt multò, quia non corporum, ſed animorum: non fortunarum, ſed ſalutis ſunt exitia. Quibus, quæſo, iuſtè imputabuntur hæc mala? Etſi autem hæc non ſolis Paſtoribus rectè imputantur: magna ex parte tamen non pauci illorũ in culpa ſunt. Nam ſi illi exaltarent (iuxta Prophetæ conſilium, imò iuxta Dei mandatum) vt tubam, vocem ſuam contra ſcelera graſſantia, & obijcerent ſe ſpiritualibus iſtis hoſtibus, induti ſpiritualibus armis: minus vaſtationis morum eſſet in mundo, minus ſcelerum & minus petulantię & contumaciæ aduerſus Deum. Multi

fortè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

fortè ſe excuſari putant, quòd ſæpe aduerſus ſcelera in publicis concionibus declamitent: quod ſanè perinde eſt ac ſi quis ſe ſtrenuum militem gloriaretur, qui tamen in aciem contra hoſtem prodire recuſaret. Nam cum in genere tantum accuſantur ſcelera, quilibet vel nocentiſſimus os tergit, ac ſi ad ſe nihil pertineret quod dicitur. At qui in faciem probrum obijcit, vt tyrannidem, libidinem, iniuſticiam, violentiam, ebrietatem, obtrectationem, veneficia, diabolicas artes, acceptionem perſonæ in iudicio, & alia huiuſmodi: is verè cum hoſtibus conſerit manus, regnum Satanæ fortiter inuadit, atq; à caſtris regni Chriſti hoſtes pellit. Sic fecit Helias, ſic Nathan, ſic Ieremias, ſic Petrus, ſic Paulus, ſic Ambroſius, ſic omnes Prophetæ, Apoſtoli, adeoq; omnes veri Paſtores, hoc eſt, qui pluris fecerunt ouium ſibi commiſſarum ſa-

lutem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

lutem, quàm aut fauorem pulueris & cineris, aut fortunas, aut deniq; propriam vitam. Quicunq; hîc pericula fugit, ac caſtra Chriſti relinquit abiectis armis, meritò vt ignauus, vt timidus, vt in Deum Patrem ingratus, vt Eccleſiæ Chriſti deſertor, vt religionis omnis & pietatis proditor peſſimus habendus eſt: cuius portio in reſurrectione erit cum Iuda proditore, qui curam marſupij maiorem quàm legationis ſibi commiſſæ habuit.

Cum autem huiuſmodi ſermones, frater chariſsime, inter nos conferremus, cœpiſti à me petere, vt ex verbo Dei ὑποθήκας quaſdam colligerem, quæ continerent ſolidam; quantum quidem id per me fieri poſſet, diſciplinam, qua pius Paſtor regi, & cum fructu ſuo vberrimo, & cum auditorum ſuorum commodo, poſſet. Hoc etſi arduũ & difficile mihi fore animaduerti, ideoq; id one-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ris in tuos potius humeros impoſuiſſem: tamen quia te excuſaſti nimis impeditum grauiſsimis viſitationibus Eccleſiarum, quæ tuæ fidei cōmiſſæ ſunt, tibi idem à me ſæpius efflagitanti meam operam condixi, & promiſi me conaturum, vt aliquo modo tuæ petitioni reſponderem.

En igitur Paſtorem meum in publicum emitto, eumque fortunæ ſubijcio, vt ferat quicquid & bonis & malis viſum fuerit. Quod ſi autem aliquem fructum ex hoc noſtro Paſtore, pij perceperint paſtores, tibi acceptum ferant, qui & autor huius ſcriptionis fuiſti & ſuaſor. De Momis, quibus nihil placet niſi quod ipſi fecerint, nihil ſum ſolicitus. Rumpantur ſanè ilia Codris.

Quod reliquū eſt oro æternū Deū Patrē Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt det ſuę Eccleſię pios & fideles Paſtores, & nos vnà cōiungat vt vnū ſimꝰ in ipſo, eū celebrantes, corde, lingua,

& tota

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& tota vita, quò tandem beata im-
mortalitate donati, fruamur con-
ſpectu ἀρχιποιμένος, & me-
diatoris noſtri Iesv Chri-
ſti in omni æterni-
tate,

Amen.

Hafniæ, Anno Domini 1562.
menſis Martij die duo-
decimo.

*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

INVOCATIO.

TE principem paſtorem, Domine Ieſu Chriſte, inuoco, qui ſolus animam tuam pro ouibus tuis dediſti, vt eas è faucibus lupi, qui eſt Diabolus, eriperes: ſolus oues tuas in ouile tuum humeris tuis portaſti: ſolus ſanguine tuo precioſo lauiſti: Spiritu tuo ſancto ſanas, & pabulo æternæ vitæ paſcis. Tibi ſupplico, vt mihi indigniſsimo ſeruo tuo adeſſe tua gratia velis, & ea ſcribenti ſuggerere ex fontibus verbi tui digneris, quæ ad piam faciant inſtructionem eorum, quibus oues tuas paſcendas commendaſti: quibuſq; nomen, quod tibi ſoli proprium eſt, cōmunicaſti, nempe vt dicantur ouium tuarum paſtores, tuam ſolius vocem ſonantes, quam ſolam vt oues tuæ agnoſcunt: ita te ſolum norunt, & ſequuntur paſtorem. Nam in te vno

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

omnes ſinceri paſtores vnum ſunt: quia vna eſt vox omnium, qua tu aggregas oues tibi, quaq; paſcis in amæniſsimis tuis pratis aggregatas, ac fontibus ſalutis liberaliſsimè potas ac reficis.

Vt igitur miniſtris tuis, quos paſtorum nomine dignaris, optimum viuendi agendiq; modum præſcribã, tu efficito: & ſimul da gratiam, ut ipſe cũ illis iuxta diſciplinæ præſcribendæ normam, vitam totam peragam: donec curriculo vitæ præſentis expleto, tibi, qui Epiſcopus animarum noſtrarum es, tradam ſpiritum quem dediſti. Tibi paſtori animarum noſtrarum, ac ſoli Deo cum patre & ſpiritu ſancto, ſit benedictio, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in ſecula ſeculorum,

AMEN.

PASTOR, SIVE PASTOris optimus viuendi agendiq́ modus.

OPtimum paſtoris, hoc eſt, eius qui paſcendo gregi Chriſti legitimè præfectus eſt, viuendi agendiq; modum & diſciplinam, duobus contineri capitibus arbitror: quorum vnum ad perſonam, alterum ad officium paſtoris pertinet.

In perſona quidem paſtoris ſpectentur tria. Priuata & ſolitaria vita, quæ ſoli Deo patet. Domus propriæ, & familiæ adminiſtratio. Et externa, quæ in oculos hominum incurrit, vita & conuerſatio.

In officio vero, legitima paſcendi ratio, cum ſuis partibus conſideretur.

Erunt itaq; quatuor noſtræ inſtitutionis partes.

PRIMA, vita paſtoris priuata & ſolitaria.

Secvnda, domus paſtoritiæ, ac familiæ adminiſtratio.

Tertia, conuerſatio paſtoris politica & externa.

Qvarta, officium paſtorale, ſeu legitima paſcendarum ouium Chriſti ratio.

De hiſce quatuor partibus, ad perſonam & officium paſtoris dominici gregis ſpectantibus, eo, quo á nobis propoſitæ ſunt, ordine dicturus, perſpicuas de ſingulis regulas tradam: quas ſi ſecutus fuerit paſtor, quem inſtruendum ſuſcipimus, non ſolum in hac vita fructus vberrimos percipiet: verùm etiam in futura, coronã immarceſsibilem, quam princeps paſtor promiſit, reportabit.

DE PRIMA PARTE, QVÆ eſt Vita paſtoris priuata & ſolitaria.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

PAſtor ouium Chriſti, omnium primũ ſeriò cogitet, ſe nuſquam ita occultari poſſe vllis latebris, ſiue ſolus ſit, ſiue cum alijs, quin perpetuò pateat, & conſpectui Chriſti paſtoris (pro quo legatione fungitur, cuiuſq; vices agit) & oculis Satanæ hoſtis Chriſti, & aduerſarij humani generis. Quorum ille quidem puritatem hominis amat, atq; impuritatem abominatur: Hic verò contrà, vt impuritate hominis ſummè oblectatur: ita puritate eiuſdem grauiſsimè offenditur. Quemadmodum enim Chriſtus ipſa lux eſt, ideoq; luce delectatur: Sic Satan tenebrarum princeps, tenebras amat, ijſq; afficitur.

Proinde tu quiſquis es Chriſti paſtor, eiq; dediſti nomen, caue ne cum ipſius aduerſario, cui in baptiſmo primum, deinde officij ratione renunciaſti, colludas: exiſtimans cæ-

lari poſſe, quod intra parietes tuos agitur. Imo hoc potius ſit tuum perpetuum ſtudium, vt quæ grata ſunt ei, cui iuraſti & cuius vice fungeris, facias. Iam autem nihil quicquam gratius eſt illi, quàm puritas mentis & corporis: & contrà nihil ipſum magis offendit, quàm animi ſordes. Atq; ea de cauſa Paulus commendat ſuo paſtori Timotheo puritatem, cum inquit: Te ipſum purum exhibe, 1. Timoth. 5.

Etſi autem hæc puritas paſtori & ouibus communis eſſe debet, vt quæ prouenit ex virtute ſanguinis ſummi paſtoris, quo abluti ſunt vtrique, modò verè in Chriſtum credant: Tamen paſtori vel ideo ſtudioſius eſt ſectanda, quia alijs ſuo miniſterio puritatem commendare debet. Manum enim illam mundam eſſe oportet, quæ alienas diluere vult ſordes; ne tactu ſuo quæ mundari deberent,

fœdius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

fœdius inquinet. Meritò ergo Apoſtolus paſtorem Epheſiorum inſtruens, ait: Attende tibi, ipſi. Quo mandato oſtendit ſingularem in paſtore requiri diligentiam, vt ſe purum & immaculatum ſeruet.

Quæ hactenus de puritate paſtoris diximus generatim, placet particulatim explicare, vt clarè pateat in quibus ſita ſit iſta, quam in paſtore noſtro requirimus, puritas.

Cum itaq; puritatem requirit Apoſtolus in paſtore ſuo, vult abſq; omni dubio, vt & animus ſit purus, & corpus caſtum, adeoq; vt totus homo vt noua creatura ſe Deo ſubijciat in vera ſanctitate.

Quantum autem ad animum attinet, in eo ſpectentur hæ partes: MENS, COGITATIO, AFFECTVS, VOLVNTAS, STVDIVM. Ita enim hæ partes natura deuinctæ ſunt, vt ab vna in aliam puritas vel impuritas ꝑmanet &

deriuetur. Vt enim mente contaminata, contaminantur cogitatio, affectus, voluntas, ſtudium: ita eadem purgata, & reliqua purgari incipiunt.

Quo autem commodius diſciplina his partibus adhiberi poſsit, ſpectandum eſt, & quid has partes inquinare, & contrà quid eaſdem purgare poſsit. De principe igitur parte, quæ mens eſt, primum dicamus.

MENS, inquit Bernhardus, bona, precioſa poſſeſsio. Sed Paulus infidelium mentem & vanam & inquinatam pronunciat. Tito enim ſcribens ait: Quorum (infidelium) mens & conſcientia inquinatæ ſunt. Ad Epheſios longius progreditur, cum ita ait: Gentes ambulant in vanitate mentis ſuæ, excæcatæ in intelligentia, alienatæ à vita Dei, propter ignorantiam, quæ in ipſis eſt, propter duritiam cordis eorum. Hic Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

apertè omnium hominum, qui non ſunt conuerſi ad Deum, mentem vanam eſſe affirmat. Quæ cum fons ſit, vnde cætera manant, facilè iudicare eſt, ex impuro fonte impuros manare riuulos.

Complectitur autem mentis vox tria.

Primvm, intelligentiam contemplantem, in qua collocatur συντήρησις, ea ſcilicet quæ προτάσεις, hoc eſt, propoſitiones ſuppeditat.

Deinde, intelligentiam practicam, in qua collocatur conſcientia, quæ aſſumptiones promit.

Tertiò, τὸ κριτήριον, quod ex propoſitionibus, & aſſumptionibus concluſiones extruit.

Verum cum nunc, teſte Apoſtolo, mens ſit vana & inquinata, quales, quæſo, concluſiones erunt? nonne vanæ? nonne inquinatæ? Certè fieri non poteſt, vt ex impuro fonte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

limpida & pura hauriatur aqua.

Quare paſtor hic videat, & quæ ſit mentis illa inquinatio hæreditaria, & vnde puritas petenda, qua mens purgari poſsit, quo ex fonte purgato, puræ depromantur aquæ.

Sanctus Maximus libro tertio de charitate capitulo 34, quibus rebus mens hominis contaminetur, exponit his verbis: Mentis impuritas eſt in his quatuor ſita. PRIMVM, ſi in ea ſit falſa & erronea de vlla re perſuaſio. DEINDE, ſi ignoret id quod ſciri oportuit. TVM, ſi cogitationibus affectibus obnoxijs langueat. POSTREMO, ſi peccato aſſentiatur.

Etſi autem hic autor generalius accipit mentis vocabulum, quàm nos facimus: tamen pulchrè quæ ſint inquinamenta eius oſtendit, nempè ignorantia recti, & perſuaſio falſi: quæ vicia cum in omnibus homini-

bus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

bus ſint, qui non ſunt edocti verbo Dei, Paulus hortatur conuerſos, ne conforment ſe huic mundo: ſed tranſfigurentur in nouitatem mentis ſuæ, & probent quæ ſit voluntas Dei bona, & placida & perfecta.

Hic Paulus nouam mentem requirit, & cur id faciat oſtendit, videlicet quòd nemo poſsit ſine nouitate, id eſt, purgatione mentis probare quæ ſit voluntas Dei bona, & placida, & perfecta. Huc proinde pius paſtor contendat, vt impura ſua mente valere iuſſa, tranſfiguretur in nouitatem mentis.

Sed vnde fit hæc tranſfiguratio? ſeu quomodo ex impura mente pura fieri poterit?

Verbum Dei puriſsimus ille fons eſt, qui recte applicatus, ſordes animi abſtergit: hic mentem contemplantem illuſtrat: hic intelligentiam practicam reformat: hic τὸ κριτήριον guber-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

gubernat. Lex domini (inquit Dauid) immaculata, conuertens animam: Teſtimoniū domini eſt verax, ſapientiam præſtans paruulis: Mandata domini ſunt recta, lętificant cor: Præceptum domini purum, illuminat oculos. Et Pſal. 119. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen pedibus meis. Lectio proinde & meditatio doctrinæ cœleſtis dum fide recipitur, purgat mentem, vt & rectè intelligere, & quæ rectè intelligimus accommodare ad vſum incipiamus.

Verum quia noſtra lectio, & noſtrum ſtudium, niſi princeps ille paſtor ſuo ſpiritu nobis legentibus aſpiret, fruſtra ſuſcipitur: ſequi debet pius paſtor Dauidis exemplum, qui oratione impetrauit, quod operatione obtinere non potuit. Ita enim Pſal. 25. ait: Vias tuas domine oſtende mihi, & ſemitas tuas doce me, deduc me in veritate tua, & doce me

quoniam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quoniam tu es Deus ſalutis meæ, te expecto tota die.

Vt ergo mens paſtoris ſit pura, tribus opus eſt: Pœnitentia, lectione, & oratione. Pœnitentia facit ne imputentur ſordes reliquæ. Lectio mentis nubeculas diſpellit. Oratio impetrat digitum Dei, quo mens ad diſcendum formetur.

Hoc cum animaduerteret vetuſtas, pio conſilio ordinauit in eccleſia lectiones Prophetarum, & Pſalmorum, & potiſsimum ea elegit, quę & optime docerent, & maxime homines ad precandum excitarent. Verum cum cœpit paulatim legendi & orandi ſtudium refrigeſcere, acceſsit lex pontificia de neceſsitate & opinione cultus, & coacti ſunt ſacrificuli in Papatu certum numerum Pſalmorum quotidiè recitare, manè, meridie & veſperi. Qui huic pontificio decreto ſatisfecerunt, putarunt ſe

iſto

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

iſto opere aliquid à Deo mereri. Cõtrà qui hoc neglexerunt, exiſtimarunt ſe mortaliter peccare. Atq; hoc potiſsimum factum eſt, poſtquam humanis traditionibus obſtructa eſt doctrinæ puritas.

Etſi autem rectè taxata eſt à pijs doctoribus iſta conducticia Pſalmorum decantatio, quæ partim ab impijs, partim à non intelligentibus fiebat: tamen vtile eſſet reuocare conſuetudinem & diſciplinam veteris Eccleſiæ. Habet enim multo maiorem fructum quàm vulgus cogitat. Nam non ſolum homini canendi conſuetudine ſcriptura fit familiarior, & vſu ad intelligendum facilior, modò adſit pius animus: verùmetiam, fides, inuocatio, ſpes, dilectio & aliæ virtutes excitantur & confirmantur, ac ita mentes eorum, qui ſe ita abſq; ſuperſtitione exercent, redduntur purgatiores.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Baſilius Magnus in ſuis Eccleſijs ordinauit, vt Pſalmi canerentur ita, vt ſibi inuicem reſponderent canentes alternis verſibus, idq; non cultus cauſa, ſed diſciplinæ gratia. Putauit enim ſanctus vir iſto pacto facilius & Pſalmos diſci poſſe, & tædium recitantium viciſsitudine leuari. Verum quia iſta pſallendi conſuetudo vbique ſeruari non poteſt, nolumus noſtro paſtori iſtam canendi legem imponere, conſilium tamen dabimus quod vtile fore ſperamus.

Noſtrum itaque conſilium hoc eſto. Librum pſalmorum quam familiariſsimè omnibus pijs paſtoribus notum eſſe cupio. Hunc Baſilius ille magnus vocat κοινὸν ταμιεῖον ἀγαθῶν διδαγμάτων, hoc eſt, commune promptuarium bonorum documentorum. Nam antiqua (vt inquit) animarum vulnera

ſanat:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſanat: recentia citò corrigit: quod languidum eſt & morbidum reficit: quod integrum eſt conſeruat: & affectus, qui variè animabus in vita hominũ moleſti ſunt, quantum fieri poteſt, tollit &c. Hæc cum ſit Pſalmorũ incomparabilis vtilitas, velim in eorum lectione præcipuè occupatum eſſe pium paſtorem, idq; hoc modo.

Quindecim Pſalmi, qui graduum vocantur, ſint familiariſsimè noti, ac ita legantur à paſtore, vt ſingulis ſeptimanis ſemel finiantur.

Pſal. 25. cuius initium eſt: Ad te domine animam meam leuaui: & 51. Miſerere mei Deus: alternis vicibus ſubijciantur precationi matutinæ.

Facto prandio quotidie recitetur Pſalmus 147. qui incipit: Laudate dominum, quoniam bonum eſt pſallere Deo noſtro.

A cœna legatur Pſal. 23. Dominus paſtor meus. Præ-

Precationi veſpertinæ Pſal. 130. de profundis, ſubijciatur.

Diebus feſtis Pſalmus 119. beati immaculati, ſeruiat.

Reſtant iam Pſalmi 129. quos ordine velim recitari, ita vt ſemel in menſe abſoluantur.

Porrò etſi multæ & doctæ extant Pſalmorum verſiones: tamen meo paſtori commendo verſionem Georgij Maioris, quia hæc & plana eſt, & ſcholia habet in marginibus addita, quæ vice iuſtorum commentariorum eſſe poſſunt. Hoc noſtrum conſilium eſto de lectione Pſalmorum, ſequatur qui volet.

Præterea pium paſtorem aſsidua manu verſare oportet Epiſtolas Pauli, ad Romanos, Galatas, Epheſios, Timotheum, & Titum. Item Euangelium Iohannis, cum eiuſdem Epiſtola prima. Hæc noui Teſtamenti ſcripta optarem ordine legi à pio pa-

 ſtore,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſtore, ita vt ad minimum vnum caput legeretur quotidiè, donec ad finem ventum eſſet, vnde ad principium redeundum: non tamen hoc volo, vt cætera ſcripta noui Teſtamenti non legantur, ſed cupio hæc quàm maximè familiaria eſſe.

In veteri Teſtamento præ alijs legi cupio geneſin, prouerbia Salomonis, Iſaiam Prophetam & Danielem, idq; eo modo vt de præcipuis noui Teſtamenti libris dictum eſt. Reliqui libri veteris & noui Teſtamenti per ocium legantur, ita vt ſemel finiantur intra anni aut biennij ſpacium.

Hæc legendi diſciplina non ſolum mentem purgatiorem reddit, verumetiam alios vberrimos fructus adferet ijs, qui hoc meum conſilium non contempſerint.

Hactenus de lectione ſacrorum librorum dictum eſt: Iam de commen-

mentarijs ſcriprorum Eccleſiaſtico-
rum aliquid adijciendum videtur.

Etſi autem paſtorem ante ſu-
ſceptum tam auguſtum officium in-
ſtructum eſſe velim in doctrinæ cor-
pore: tamen iudico paſtori ſemper
eſſe vtile, vt integrum doctrinæ cor-
pus ſubinde ordine euoluat. Nam
illud ſatis diſci nunquam poteſt. Di-
ligenter enim (vt recte monet Cice-
ro) cauendum eſt, ne incognita pro
cognitis habeamus, ijſq; temerè aſ-
ſentiamus, ſed adhibeamus ad conſi-
derandas res, & tempus & diligen-
tiam. Si hoc Cicero in rebus huma-
nis, quæ rationi ſubiectæ ſunt, neceſ-
ſarium iudicauit, profectò hoc multo
magis requiritur in doctrina eccleſię,
cuius fides rationis fines, humanæ
naturæ vſum, experientiæ terminos,
vt teſtatur Bernhardus, trāſgreditur.

Proponat itaq; ſibi paſtor inte-
grum doctrinę corpus, illudq; ſępius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

euoluat : hac adhibita amuſsi , vt nihil recipiat, quod non quadrat ad Canonicam ſcripturam : nihil abſurdum iudicet, quod claro Dei verbo traditum eſt : tribuat Deo cum Abrahamo laudem veritatis, etiamſi tota rerum natura id quod legit in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, improbare videatur.

Verum etiamſi multa multorum ſcripta extant , quæ integrum doctrinæ corpus continent: tamen meo paſtori imprimis commendatum volo Corpus doctrinæ, à ſanctiſsimo viro, Philippo Melanthone ſcriptum. In eo enim nihil eſt obſcuri, nihil ambigui, nihil falſi: ſed omnia clara & certa, extructa ex ipſis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis. Huc adijciat paſtor alios commentarios ab eodem viro ſcriptos, quos legat ſtudioſè. Nam in illis plus ſolidæ pietatis & eruditionis inueniet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quàm fortè in multorum veterum, Latinorum & Græcorum ſcriptis. His ergo ſi contentus fuerit ſimplex paſtor, qualem ego inſtruo, plus proficiet, quàm ſi plurimorum ſcriptorum veterum & recentium lectione ſe fatigaret.

Nihil tamen hic detractum volo, aliorum doctiſsimorum virorum ſcriptis, quæ & magnifacio, & legenda iudico, ſed ab ijs potiſsimum, quorum & iudicium magis confirmatum eſt, & quibus tempus ob Eccleſiarum curam ſuppetit. Ego enim nunc ſimplicioribus & occupatioribus do conſilium, quod iudico ijs maximè profuturum. Nam ea quæ aliquis ſæpius & familiarius agit, fiunt veluti domeſtica, & difficilius veniunt in obliuionem, iuxta illud Senecæ: dediſcit animus ſerò, quod didicit diu.

Hæc ſint dicta de purgatione men-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

mentis, quæ fons eſt aliorum motuũ & actionum. Quæ (vt rem vniuerſam in ſummam contraham) naturæ prauitate inquinata, & vana effecta, renouanda eſt iuxta Pauli conſilium, & abluenda ſanguine Chriſti, atq; ita perpetua pœnitentia, aſſidua lectione, & ardenti precatione inſtauranda: vt quotidiè magis magiſq; purgetur, donec in hac vita ſumus. Quamdiu enim hoc mortale corpus circumferimus, nunquam ita purgabitur mens noſtra, quin aliquid ſemper purgandum reſtet. Quare rogandus eſt purgator noſter Chriſtus, ne maculas præſentes nobis imputet, ſed vt quotidiè ſuo Spiritu, & verbo magis nos purget.

Cogitationvm principia tria facit Damaſcenus, cum ita ait: Illud ſanè præ omnibus noſſe debemus, tria cogitationum noſtrarum eſſe principia. Sunt enim aliæ cogitati-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tationes à Deo, aliæ à Diabolo, aliæ ex nobis ipſis.

A Deo quidem ſunt cogitationes ſalutares, quibus homines excitat Deus, ad ea, quæ pia & ſalutaria ſunt, agenda, iuxta mandata expreſſa.

A Diabolo ſunt pernicioſæ cogitationes, quæ ſunt via ad interitū. Cogitatio Iudæ de prodendo Domino, fuit à Diabolo. Nam ita clarè ſcribitur: & cœna facta cū iam Diabolus miſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcarioth, vt traderet Dominum. Et iterum: poſt buccellam introiuit in illum Satanas. Hoc & Petrus teſtatur loquens Ananiæ: Quare (inquit) tentauit Satanas cor tuum, vt mentireris Spiritui ſancto.

Ex nobis autem oriuntur cogitationes, cum ea quæ gerimus, aut geſſimus, aut audiuim⁹, recordamur.

Primum ergo genus cogitationū, vtile & ſalutare eſt, mediū & vlti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

mum noxium. Nam ſicut fumus apes, ſic prauæ cogitationes, ſi illis locus datur, fugant ſpiritus ſancti gratiam. Neq; enim leue exiſtimandum eſt, pernitioſis cogitationibus locum dare. Videntur quidem leuiora peccata, ſed ſi non vitantur, certum interitum adferunt. Nam ſemper maiora peccata ſuperueniunt nobis, & vim inferunt animabus noſtris, cum quæ minora videntur, non vitantur. Sæpè homicidium commiſit, qui iræ ceſsit: Sæpe adulterium perpetrauit, qui impuræ cogitationi locum fecit. Vt ergo qui minima contemnunt corporum vulnera, ſæpe mortem incurrunt: Ita qui animorum exiguas plagas deſpiciunt, in maiora labuntur crimina. Principijs ergo obſtandum eſt.

Porro vt præſentius remedium Paſtori noſtro contra inſultus malarum cogitationum dare valeamus,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cauſas huiuſmodi cogitationum, & modos altius examinemus.

Bernhardus tres facit formas cogitationum, quæ ex nobis ſunt.

Quædam, inquit, ſunt omnino ocioſæ, videlicet, quæ ad rem non pertinent. Has tam facilè abijcere, quàm recipere poteſt animus. Atq; hoc genus cogitationum ocioſarum, luto confert, ſed ſimplici, hoc eſt, nec inhærenti, nec fœtenti, modò morã non fecerit.

Aliæ, inquit, ſunt violentæ, magis & fortius adhærentes: vt quæ ad neceſsitatem naturæ pertinent. Hoc genus confert Bernhardus luto non ſimplici, ſed limoſo & viſcoſo, non tamen fœtenti, ſi modum naturæ non exceſſerit.

Quædam, inquit, cogitationes ſunt immundæ ac fœtidæ. Hoc tertium genus confert luto adhærenti immundiſsimo ac fœtidiſsimo, quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

genus nulla ratione admittendum eſſe monet. Nam animam coinquinat, & ad interitum ducit.

Harum pernicioſarum cogitationum, quarum peccatum hęreditarium fons eſt, cauſas (quo remedium arte adhibeatur) particulares enumerabo varias. Aliâs enim Diabolus huiuſmodi cogitationes ſuggerit (vt paulò ante attigimus.) Alias oriuntur à ſenſu: Aliâs à memoria: Aliàs à complexione ortum habent. Hæ quatuor cauſæ ſunt pernicioſarum cogitationum.

Verum quia vicia aliter curari non poſſunt, niſi radices & cauſæ eorum extirpentur, de ſingulis generibus dicam.

Diabolus hoſtis humani generis, qui præcipuè aduerſatur paſtoribus gregis dominici, aliâs doctrinæ, aliàs moribus inſidiatur, ac ſuggerit cogitationes pernicioſas, nunc

in doctrina, nunc in moribus.

Quando itaq; doctrinæ inſidiatur, & obijcit cogitationes pugnantes cum fundamento, triplex eſt modus ſuperandi huiuſmodi cogitationes.

PRIMVM opponatur verbum, potentia & veritas Dei. Quicquid enim ſuboritur in cogitationibus noſtris contra articulos fidei, verbo Dei obruendum eſt, & ſuperandum.

DEINDE opponatur Catholicę Eccleſiæ conſenſus, hoc eſt, ſanctorũ hominum ſuffragia, & exempla.

ADHÆC in toto conflictu aduerſus huiuſmodi cogitationes, opponatur ardens & ſeria inuocatio.

Sæpe turbat animos piorum, cogitatio de reſurrectione mortuorum: ſed hanc premet & ſuperabit clarum Dei verbũ, quod certum decretũ Dei de excitandis mortuis proponit,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ponit, cui nihil impoſsibile eſt. Poteſt enim quicquid vult: vult autẽ quicquid certò decreuit ſe facturum. Hoc verbum fortius premet iſtam cogitationem, vbi acceſſerit conſenſus omnium piorum, qui inde vſq; à mundi exordio, præcipuam ſuam conſolationem collocarunt in fide reſurrectionis. Huic conſenſui ancillatur inuocatio, ne Satanas vlla ſophiſtica nos à fide reſurrectionis abſtrahat. His igitur armis vtatur paſtor, aduerſus cogitationes quæ Satanam immediatè autorem habent.

Cogitationes ortæ à ſenſu, ſunt quæ ab obiectis, quæ in ſenſus incurrunt, animis imprimuntur: ſeu quæ generantur quoties res nobis offeruntur, quibus animi noſtri ad cogitandum excitantur: vt cum Dauid vidit nudam fœminam, lauantem ſe, commouetur animus, &

quo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quomodo eius amore potiatur, cogitat.

Huc illud Auguſtini pertinet, qui in quodam loco dicit, mortem per quinq; ſenſus, tanquam per feneſtras, ad animam noſtram ingredi. Quod quàm verum ſit, docet experientia (proh dolor) in multis.

De his ergo quinq; feneſtris ordine dicam, & ſimul oſtendam ex ſcripturis, quomodo pius paſtor eas occludere debeat, & adhibere ſolertem cuſtodiam, ne hoſtis per ipſas ingrediatur.

Prima feneſtra eſt Viſus. Hic pręcæteris ſingularem habet vim. Vnde Chriſtus apud Matthæum: Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. Syracides: Nequius oculo quid creatum? memento quoniam malus eſt oculus nequam. Tritum quoq; eſt prouerbiū, animum habitare in oculis. Huc illud

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

lud Auguſtini. Impudicus oculus, animi impudici eſt prænuncius. Heua vidit pomum eſſe pulchrum aſpectu, mox cogitat de eo fruendo, & per oculos concupiſcentia in animum prorepſit. Dauid viſis nudis Berſabeæ pedibus, mox de ea comprimenda cogitat. Samſon viſu ad amandam alienigenam eſt illectus. Auguſtinus exẽplo Terentiani Chereæ vſus eſt, qui incitatus pictura ſtupri Iouis, virgini vicium intulit.

Quomodo, quæſo, hæc feneſtra occludenda? Occludetur iſta feneſtra, ne mors per eam ingrediatur, varijs modis.

PRIMVM, cogitatione prohibitionis. Qui enim verè de pietate cogitat, diuinis prohibitionibus tangitur im primis.

Prouerb. 23. Ne intuearis vinum quando flaueſcit, & cum ſplenduerit in vitreo calice color eius.

Syrach 9. auerte oculos tuos à fœmina compta.

Et Pſal. 118. auerte oculos tuos, ne videant vanitatem.

Ambroſius: cum videris aliena monilia, aurum, argentum, & concupieris vt extorqueas, intrauit mors per feneſtram: claude ergo hanc feneſtram.

Deinde, claudetur hæc feneſtra exemplis ſanctorum. Pepigi, inquit Iob, fœdus cum oculis meis, ne alienam mulierem concupiſcerent. Moſes, Ioſeph, Daniel, & multi alij, hanc feneſtram amore caſtitatis clauſerunt. Vt igitur paſtor meus habeat ipſe caſtam coniugem cupio, ne alienarum viſu periclitetur.

Ad hæc, cogitatione periculi obſtruetur hæc feneſtra. Qui enim quid mali mala concupiſcentia gignat attendit, maiori cura aduigilabit, ne incautus capiatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

POSTREMÒ, omnium maximè hìc requiritur, vt fugiamus occaſiones: & ſi quando grauius pulſauerint obiecta mentem & cogitationem, confugiendum eſt ad Deum ſeria precatione, is non ſinet nos tentari ſupra vires noſtras.

2. Auditus. SECVNDA feneſtra, eſt Auditus. Per hunc enim blanditiæ, adulationes, prophanæ & turpes cantilenæ ingreſſæ, cogitationes excitant, & venena in cor tranſmittunt. Hinc Propheta: Tibia & tympanum in conuiuijs veſtris, & opus Domini non reſpicitis. 5.v.

Ambroſius: Intrat etiam mors per feneſtras aurium, ſi acquieſcas loquenti. Occludenda eſt ergo & hęc feneſtra paſtori, adeoq; omnibus pijs ne inde in exitium ruant.

Salomon, Prouerb. 1. ait: Fili ſi inuitauerint te peccatores, ne audias.

Syraci-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Syracides: Sepi aures tuas ſpinis, ne audias linguam nequam.

TERTIA feneſtra, eſt Odoratus.

QVARTA, Guſtus.

QVINTA, Tactus.

Ab his minus periculi eſt paſtori meo, niſi fortè à guſtu, de quo dicam, vbi agetur de eius externa cõuerſatione & ciuili.

Cogitationes ortæ à memoria, ſunt quando ea reuocamus, quæ aliquando vel geſſimus ipſi, vel audiuimus, vel vidimus. Harum rerum memoria, primum nudam cogitationem ad mentem pertrahit: quæ poſtquam aliquandiu moram in animo fecerit, excitatur affectus: huic ſi indulſeris pauliſper, voluntatem ſecum rapit, vt iam fruſtrà voluntatem imperantem retrahere coneris. Quare vbi talis cogitatio ex memoria rerum naſcitur, mox ad aliud aciem mentis cõuerte, ne figat pedem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Cogitationes ortæ à comple-xione hominis, ſunt variæ. Alijs enim cogitationibus, obnoxius eſt Melancholicus, alijs Phlegmaticus, alijs Cholericus, alijs Sanguineus. Hic vt paſtor ſenſerit ſuum morbũ, occurrat maturè, ne malum nimium ſerpat. Qui ſcit ſe Cholericum eſſe, ideoq; magis iracundum, refrenet naturam, cuius morbum nouit, & ſic de alijs.

Dixi de cogitationibus malis, & oſtendi aduerſus eas remedia, & ſumma huc redit, vt illis occurramus legendo, canendo, orando, laborando, ocium omne fugiendo. Verum cum non habeamus niſi malas cogitationes. Nam, vt Paulus inquit, 2. Cor. 3. non ſumus idonei ad cogitandum quicquam tanquam à nobis: debet paſtor totis viribus, puluerem malarum cogitationum, præcipuè oratione, excutere, & Deum ſeriò orare,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vt ipſe nobis pias & ſalutares cogitationes, ſuggerat. Is enim ſolus creat cor mundum.

Iam ad Affectus veniamus, de quorum proximis cauſis hactenus eſt dictum. Quæ quia de natura humana non poſſunt ita euelli, quin quædam veſtigia relinquant: fit vt ſæpè ſuboriantur etiam in ſanctis praui affectus, atq; omnino accidit ſicuti quidam ex ſanctis patribus ait: Quemadmodum paſſerculus, pede alligatus, volare incipiens, in terram funiculo detrahitur: ſic quoq; mens hominis nondum affectibus liberata, & ad rerum cœleſtium meditationem volare contendens, ab affectibus ducitur, & in terrā detrahitur.

Affectuum ſuborientium diſciplinam tradituri, initium ſumamus à diuiſione affectuum. Sunt itaq; affectuum quidam corporales, qui ab ipſo corpore ſuas habent occaſiones:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſiones: quidam animales, qui è rebus externis proueniunt. Primum de priori dicamus genere.

Corporalium affectuum mater eſt φιλαυτία, quam definiunt eſſe immoderatum & cœcum corporis amorem, & verè eam affirmant omnium malorum matrem, cuius primę quidem proles ſunt: crapula, auaritia, & vana gloria: quæ occaſiones ferè ex neceſsitatibus corporis ſumunt. Ex his deindè naſcitur omnium malorum ac viciorum catalogus. φιλαυτία enim, primùm corporis curandi, & gubernandi prætextu, facit, vt homo ſenſim in voluptatis, & intemperantiæ foueam prolabatur. Hanc peſtem (φιλαυτίαν dico) oportet paſtorem imprimis quantum fieri poteſt, contundere, ne propter nimium corporis amorem cōijciatur anima in gehennam. Caſtigo, inquit Paulus, corpus meū

& in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& in ſeruitutem redigo, ne quo modo cum alijs prædicauerim, ipſe ſim reprobus.

Vides mi paſtor, quantum periculi cum Philautia coniunctum ſit. Quare grauiter contra illam depugnandum eſt, ſobrietate, animo præſenti contento, & vera humilitate.

PRIMA huius filia, quæ eſt γαστριμαργία, guloſitas ſeu crapula, corpori quidem grata eſt, ſed grauat corda. Vnde Chriſtus: Cauete ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate. Et Sapiens: Vinum & ebrietas auferunt cor.

SECVNDA filia Auaritia eſt, non minus pernicioſa ſuis amatoribus, quàm prima illa. Hanc Paulus vocat idololatriam, quia facit vt homo loco Dei ſuis diuitijs confidat. Quare pij paſtoris eſt cauere, ne huius deterrimæ peſtis veneno inficiatur, ac ita ſalute miſerè excidat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Sed quodnam adferet paſtor cõtra iſtam peſtem remedium? Videamus finem, quo impellitur quis ad auarè cumulandas diuitias. Hic autem triplex eſt.

PRIMVS, amor voluptatis, quę græcè φιληδονία dicitur.

SECVNDVS, eſt Κενοδοξία, gloriæ inanis affectatio.

TERTIVS, propulſatio inopię, quam forte metuit.

Voluptati dedit⁹ amat diuitias, vt earũ adminiculo indulgeat delitijs.

Ambitioſus, & inanis gloriæ cupidus, aurum expetit, vt eius præſidio clarus, & magnus, & honorandus habeatur.

Homo metuens futuram inopiam, cumulat per fas & nefas, vt eas conditas & celatas conſeruet, aut famem, aut ſenectutem, aut morbũ, aut exilium pertimeſcens, atq; in ijs plus ſpei habet repoſitum, quàm in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Deo omnium rerum conditore, qui vel extremorum & minutiſsimorum animalium curam habet.

Fines habemus, quos ſibi proponit auarus animus, in cumulandis diuitijs, voluptatem, ambitionem, inopiæ propulſationẽ. Hos ſi paſtor contemnere potuerit, & è mente ſua euellere, ipſam Auaritiã haud difficulter cõtemnet. Videamus proindè ordine remedia aduerſus iſta mala.

Quid ergo remedij habes aduerſus voluptatis plagam? Primum conferat pius paſtor turpitudinem huius peſtis, cum dignitate hominis, qui Chriſti ſanguine ablutus & redemptus, iam templũ Dei viuentis eſt. Gentiles Philoſophi dixerunt, nullam capitaliorem peſtem, quàm voluptatem, datam eſſe mortalibus. Quare & eandem affirmant indignã eſſe homine, ſed concedendam eſſe beſtijs. Quid iã, queſo, indignius eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quàm maculare ſtolam illam ſanctã, quam induiſti in baptiſmate? quid fœdius, quàm Dei templum iſto fœtore Satanæ conſpurcare? In pio paſtore fides, charitas, patientia, modeſtia, iuſtitia, & cæterę virtutes eſſe debent. Quid, obſecro, in hoc virginum honeſtiſsimo cœtu, faceret turpiſsima & fœdiſsima meretrix voluptas? verè dicit plato, voluptatem eſcam malorum eſſe. Sed multò verius is, qui affirmat præſentem vitam hamum eſſe Diaboli, opertum abominabili voluptate, tanquam eſca, per quam ſeducti ad profundum trahuntur inferni.

Vide mi frater, qualis in ſe ſit voluptas: vide quid cum ea coniunctum ſit: vide eius finem: vide pœnam. Ipſa turpis eſt, coniunctam habet infamiam, famem ſui habet, & tranſacta non ſatiat, finis eius eſt mala conſcientia, pœna, infernus. Hæc mi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

mi paſtor ſi perpendas, facilè hanc deterrimam peſtem deteſtaberis, modò ores, ieiunes, legas caſta, ac ocia vites, iuxta illud noſtrum diſtichon.

Ores, caſta legas, ieiunes, ocia vites.

Si ſeruare voles corpora caſta Deo.

Dixi de primo fine, cur auarus animus diuitias cumulet, & quomodo is contemni poſsit.

Sequitur ſecundus, qui eſt κενοδοξία, hoc eſt, gloriæ inanis appetitio. Hæc, quia ex diametro pugnat cum Chriſtianiſmo, deberet meritò ab omnibus pijs contemni, non ſecus atq; cœnum fœtens, imò veluti virus Diaboli pernicioſiſsimum. Non enim poteſt cum ſiti inanis gloriæ, ſtare Chriſtiana humilitas.

Hanc inanem gloriam Bernhardus baſiliſco comparat. Ita enim ait: de baſiliſco quid dicemus? mon-

 ſtroſius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſtroſius cæteris, ſolo viſu hominem inficere & interficere perhibetur. Ni fallor vana gloria eſt. Videte ne (inquit) iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab ijs. Ac ſi dicat: Cauete oculos baſiliſci. Sed cui nocere dicitur baſiliſcus? Ei qui non viderit baſiliſcum: alioqui ſi prior eum videas, iam non tibi nocet (vt aiunt) magis moritur ipſe. Ita eſt fratres, non videntes necat inanis gloria, cæcos, & negligentes, qui ſe ei oſtentant, qui ſe exponunt, & non potius ipſi inſpiciunt, non attendunt, non diſcutiunt illam, non vident deniq; quàm ſit friuola, quàm ſit caduca, quâm vana, quàm inutilis. Si quis eum intueatur hoc modo, moritur Baſiliſcus. Nec iam occidit eum gloria, ſed occiditur magis & óccidit ei, quodammodo verſa in puluerem, imò redacta in nihilum. Hæc ſcitè & eleganter à Bernhardo

ſunt

ſunt dicta, quibus ſatis graphicè turpitudo inanis gloriæ deſcribitur.

Huc addamus & vocem Prophetarum. Ieremias ait: Arrogantia tua decepit te, & ſuperbia cordis tui.

Cum venit (inquit Salomon) ſuperbia, venit & ignominia.

Et Petrus: Deꝰ ſuperbis reſiſtit.

Dominus in Euangelio: qui ſe exaltat, humiliabitur.

Hæc & huiuſmodi alia oracula Dei, paſtorem refrenare debent, ne ſinat ſe, inanis gloriæ ſtimulis incitari. Quæ ſi viderit parum proficere, conſideret ſuas ſordes, conſideret pœnam imminentem, proponat ſibi exempla ſanctorum patrum, qui iſtam beluam confecerunt: cogitet eam eſſe nunciam Satanæ, & prę-nunciam mortis. Ad extremum cō-fugiat ad ſeriam inuocationem, & meminerit illius dicti, qui ſe exaltat, humiliabitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Tertius finis, cur auarus animus ſibi diuitias cumulandas cenſet, eſt propulſatio futuræ inopiæ, quæ à diffidentia oritur. Hac ergo impulſus homo, ſibi in futurum proſpicere cogitat. O quàm iniquum eſt tantam corporis habere curam, abiecta omni ſalutis ſolicitudine. Diffidentiam damnat Chriſtus, & tu qui vice Chriſti fungeris, diffidentia tua excitaris, ad quærendas opes per fas & nefas. An non apertè contemnis mandatum Chriſti? an non manifeſtè promiſsionem ipſius conculcas pedibus? mandatum eſt: nolite ſoliciti eſſe, quid edatis, & quo veſtiamini. Mandatum eſt: quærite primum regnum Dei, & iuſticiam eius, hoc eſt, Dei. Promiſsio eſt: Pater cœleſtis alit volucres cœli, nonne vos multo præſtatis eis? Item: Nouit Pater veſter cœleſtis quòd indigeatis his omnibus. Promiſsio eſt: &

cætera omnia adijcientur vobis.

Sequatur ergo pius verbi miniſter mandatum Paſtoris ſui: Ne ſitis ſoliciti de craſtino. Abijciat ethnicam diffidentiam, ac certò ſtatuat, quòd Chriſtus non velit ſe deſerere, præſertim cum ſcriptum ſit, non in abundantia hominis vita eius. Auarus enim plerumq; inter medias opes eſurit.

Solent homines auari, vitæ ſuæ præſidia in opibus collocare, adeò vt quo quiſque ditior eſt, eo minus omnia pericula, atque adeò ipſam mortem reformidet. Huc illa diuitum arrogantia & ſupinitas, quaſi Deum ipſum in ciſtis & horreis incluſum, habeant in poteſtate.

Contrà verò oſtendit Dominus Lucæ 12. vt quiſpiam ſit locupletiſſimus, adeò vt omni opum genere redundet: tamen quod viuit, hoc minimè debere acceptum opibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſuis, cum ipſius vitam, ne temporis quidem momento, poſsint vllæ bonorum copiæ conſeruare. Vnus enim Deus qui vitam dedit, eam ſcilicet quamdiu libuit, & fouere & extinguere, pro ſuo iure poteſt. Quorſum igitur quiſpiam à diuitijs pendeat, vt ij ſolent, qui ijs accumulandis tantoperè ſunt ſoliciti.

Mimineris ergo ô Paſtor, huius ſummi Paſtoris præcepti: Videte & cauete ab auaritia. Abijce itaq; diffidentiã, Chriſtũ veracem eſſe ſtatue.

Atq; hi ſunt fines, cur homines ſtudeant cumulandis diuitijs, voluptas, inanis gloria, & propulſatio imminentis inopiæ. Hos qui extremè contempſerit, facilè animum ſuũ ab auaritiæ ſordibus purgabit.

Sed quî fit, quod hæc tria, quæ ſcriptura abijcienda eſſe monet, adeò tamen hominum animos moueant, vt quàm paucisſimi inueniantur,

qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

qui iſtis non capiantur? Caro noſtra illa amat, ijſq; mens excæcatur eò magis, quò caro minus imperio ſpiritus ſubijciatur. Excitetur proindè ſpiritus, vt magis magiſq; auctus viribus, carnis ferociam domare, & ſuo imperio ſubijcere poſsit.

Hæc ſint breuiter dicta, de affectibus corporalibus, de Philautia, eiuſq; filiabus, à quibus omnia oriuntur mala & vicia: & de remedio aduerſus venenum, quo homines incautos iſta peſtis inficere ſoleat.

Sequuntur affectus Animales, ira & cõcupiſcentia, de quibus nonnulla breuiter adijciemus.

Ira quid ſit notum eſt, eius genera tria numerantur. Bilis, χολος. Iracundia, μῆνις. Et Infenſio, κότος.

Bilis citò & facilè commouetur, ſed & leuiter ſedatur.

Iracũdia, diuturnior animi cõmotio, ex frequenti mali illati, iniuriæq;

recor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

recordatione, continuum ſumit pabulum, & maius incrementum: & hæc magis animo occultatur, abditaq; latet, quàm exteriori prodatur indicio.

Inſenſio, eſt exulcerati animi perturbatio grauior, opportunitatem vindicandi illatam iniuriam, de induſtria quærens, & nanciſci ſtudẽs. Atq; ideo κότ☉ dicitur, quia κεῖται, hoc eſt, iacet, donec occaſionem fuerit nacta.

PRIMVM genus, ſæpe neceſſarium eſt paſtori: debet enim iraſci vicijs.

SECVNDVM genus, malum eſt, à quo alienum meũ paſtorem opto.

TERTIVM, eſt peſſimum, quod in ſanctis diuturnum eſſe non poteſt. Pugnat enim cum lenitate, & patientia chriſtiana.

Quare velim pium paſtorem, meminiſſe dicti Pythagorici: Ollæ veſtigium

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

veſtigium cinere turbato. Quo ſymbolo ſignificat iræ non indulgendum eſſe. Et huius Pauli, Epheſ. 4. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Hic Paulus vult, ne nos nox iracundos deprehendat.

Quoniam autem fieri non poteſt, quin in hac infirmitate ſępè iraſcamur, ſequatur Paſtor conſilium Dauidis & Pauli: Iraſcimini, & nolite peccare: hoc eſt, ſi contigerit iraſci, iram ita cohibete, vt ad facta non proſiliat, aut moram aliquam in veſtris animis faciat.

Verum vt hoc malum ſtudioſius caueri poſsit, paſtor iniuria læſus, hæc meditetur.

PRIMVM, cogitet, quoties ipſe Deum offenderit, & tamen veniam expetierit.

SECVNDÒ, meminerit, quòd vbi non ſit remiſsio iræ & offenſæ, illic nec venia peccati apud Deum:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

iuxta parabolã de debitore, Math. 18.

Tertiò, recolat ſe etiã hominẽ eſſe, & poſſe alios offẽdere, ideoq; oportere ſe æquiorem eſſe in alios.

Qvartò, perpendat, quòd iratus ſibiipſi maximè noceat, turbando animum.

Qvintò, æſtimet malũ, quod indè ſequi poteſt. Vir iracundus, inquit Salomon, rixas prouocat: qui verò patiens eſt, mitigat ſuſcitatas.

Sextò, ſciat quòd magna ſit virtus, iram reprimere. Vnde Ambroſius: Præclarum eſt, motum temperare conſilio, nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam, indignationemq; compeſcere, quàm omnino non iraſci, cum plerunq; hoc leuius, illud fortius æſtimetur.

Septimò, de damno, quod ſequitur iram, cogitet. Per iram, inquit Gregorius, ſapiẽtia perditur, vt quid quoue ordine agendum ſit, neſciatur.

Idem

Idem: Per iram, ſpiritus ſancti ſplendor excutitur, qui ſuper humilem & quietum requieſcere dicitur. Quia cum ira ſubtrahit quietem, Spiritui ſancto habitationem claudit.

Hæc quæ hacten⁹ de ira à me dicta ſunt, volo intelligi de ira, quã impatiẽtia generat, nõ de illa laudabili ira, quam zelus pius excitat. Illa enim ex vicio: hæc ex virtute generatur. Ira per viciũ, oculos mentis excæcat: Ira per zelũ, turpitudini iraſcitur, vt Phinees, Paul⁹, Chriſtus, & ſancti multi ſæpe zelo Dei ſancto iraſci leguntur.

Verũ cauendũ eſt, ne viciũ virtutis larua pingam⁹, fallẽtes noſmetipſos. Videat ergo Paſtor, & diligẽter examinet cor ſuum, an ira, qua ęſtuat, ex amore Dei ſit, an ex vicio impatiẽtię.

Affectus animalis, qui Concupiſcentia dicitur, eſt duplex: naturalis, & non naturalis.

Cõcupiſcentia naturalis triplex

 eſt.

eſt. Aut enim circa cibum & potum, aut circa ἀλυπίαν, vt quis dolore omni ſit vacuusa, ut circa amorē venereum verſatur. Hi affectus naturales quidem ſunt, quatenus φόβῳ, νόμῳ, καὶ ὀρθῷ λόγῳ, vt Plato ait, reguntur & frenantur. Nam aliâs naturam corrumpunt, & Deum grauiter offendunt.

Non naturalis Concupiſcentia, eſt rei alienæ appetitio, quæ peculiari lege Dei prohibetur: Nec concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis vxorem eius, nec ſeruum, nec ancillam, nec bouem, nec aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.

Syracides: ne zeles gloriam & opes peccatoris. Non enim ſcis quæ futura ſit illi ſubuerſio.

Hoc duplici freno volo Paſtoris mei concupiſcentiam reprimi.

Eſt & alia diuiſio concupiſcentiæ apud Paulum Gala. 5. vbi ait: Caro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.

Carnis vocabulo, per metonymiam intelligit corruptionē, & viciofitatem humanæ naturæ, & impetus inde pullulantes, qualis omnium eſt qui nondum ſunt regeniti.

Spiritus ſignificat regenerationis gratiam, quam ſpiritus Dei operatur in renatis, & impetus excitatos à ſpiritu ſancto in credentibus.

Breuiter, Cōcupiſcentia carnis, eſt concupiſcentia veteris hominis. Concupiſcentia ſpiritus, eſt concupiſcentia noui hominis, hoc eſt, regenerati, quatenus regeneratus eſt.

Concupiſcentiam veteris hominis, definit Paulus Ephe. 2. eſſe per quam inclinatur homo, ad faciendum ea, quæ libent carni & menti: hoc eſt, ad viuendū ad ingenij mentiſq; arbitrium.

In hac definitione Pauli, duæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ponuntur partes veteris hominis, σάρξ & διάνοια. σάρξ, caro, ea eſt animi pars, quam Philoſophi ἄλογον vocant. διάνοια, mens, quam illi τὸ λογικὸν appellant. Sed frequentiſsimè carnis vocabulo, totus vetus homo ſignificatur.

Concupiſcentiam noui hominis, definio eſſe, qua renati moliuntur deponere veterem hominem, & induere nouum, ex quo fit, vt iuſtitiæ & ſanctimoniæ verè ſtudeant.

Effecta vtriuſq; , hoc eſt, & ſpiritus & carnis, recitat Apoſtolus, Epheſ. 4. & Gala. 5.

Bonus itaq; Paſtor ſpiritum pijs excitabit exercitijs, iuxta illud Pauli, 2. Timoth. 1. Commonefacio te, vt exuſcites donũ Dei, quod in te eſt. Eſt autem donum Dei, viua quædam flamma, in cordibus renatorum accenſa, quam nituntur caro & Satan ſuffocare. Paulus igitur ſuum Paſto-

rem cõmonefacit, vt illam flammam ſopitam magis foueat & exuſcitet. Nam vt flamma facilè extinguitur, niſi flabello, impoſitis ſubinde nouis lignis, excitatur: Ita dona Dei & ſpiritus in renatis paulatim diſpereunt, niſi aſsiduè exuſcitantur.

Sed dicas. Quomodo excitentur illa dona? Homo renatus, donatus eſt ſpiritu ſancto, qui non eſt in homine ocium, ſed flamma & agitatio diuina, repugnans Diabolo & carni, & accendens motus tales qualis ipſe Spiritus ſanctus eſt.

Huiuſmodi motus ſpiritus, primùm omnium, cogitatione doctrinę mouentur.

Deindè, in inuocatione per ſpiritum excitantur.

Poſteà, augentur exercitijs pœnitentiæ, conſideratione noſtræ infirmitatis, repugnando ſubitis incendijs affectuum, ſuſtinendo cer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tamina & pericula in officio & confeſsione.

In huiuſmodi exercitijs excitatur ſpiritus, creſcunt dona, & apparet imperium ſpiritus aduerſus carnem.

Quare hortor Paſtorem meum, vt diligenter inſidias Satanæ & carnis caueat, ne extincta flamma ſpiritus, rurſus Satanæ & carnis laqueis implicetur.

Quidam ex patribus dehortaturus chriſtianos à carnali concupiſcentia, hanc pulcherrimā proſopopœiam facit. Quilibet chriſtianus in ſe habet Paradiſum, Adam, voluptatem Paradiſi, & ſerpentem. Paradiſus, eſt verbum Dei, quo veluti fragrantia dulciſsima, afficitur pia anima. Adam, eſt vetus homo & rea natura, quæ Satanæ fraudibus expoſita & obnoxia eſt. Voluptas Paradiſi, eſt participatio ſpiritus ſancti,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

qua mirum in modum afficitur anima ſancta. Serpens, eſt carnalis voluptas, cui qui obedierit mortem ſibi ſua accerſit culpa. Igitur non ſecus cauendæ ſunt inſidiæ mundanarum & carnalium concupiſcentiarum, quàm ipſius ſerpentis: quibus ſi aliquando captus fueris, maturè accurre ad arborem vitę, Ieſum Chriſtum, ne mors te apprehendat.

Hactenus ſit dictum de affectibus, quantum quidem noſtro inſtituto deſeruire videtur.

Sequitur diſciplina Voluntatis, de qua ideo breuius dicam, quia mentis, cogitationum, & affectuum motibus & conſilijs obedire ſolet.

Eſt autem Voluntas, facultas naturalis, qua aut appetitur quod placet, aut declinatur quod diſplicet.

Quatenus autem naturalis facultas eſt, à Deo eſt, & quo ad ſubſtantiam ſemper bona.

Verum quantum ad habitū attinet, variat. Nam eſt voluntas mala, eſt & voluntas bona. Malam habemus ex corruptione naturæ, bonā ex gratia. Mala ſequitur mentem, cogitationes & affectus carnis: bona comitatur mentem, cogitationes & affectus ſpiritus. Iam quicquid homo facit, bonum eſſe non poteſt, niſi ex bona procedat voluntate.

Quare vt Paſtor carnis voluntati renunciare: ita ſpiritus voluntatem facere, operoſè ſtudebit. Quæ ſpiritus voluntas, perpetua ad imperandū domina eſſe debet. Norma autē imperij verbo Dei continetur.

Sequitur Studium, quod inter partes eas, quas animo ſubiecimus, poſtremum locum occupat. Hoc nihil aliud eſt, quàm vt Paſtor, renunciata carne perpetuò ſtudeat, vt pulcherrima harmonia conſentiant, mens, cogitatio, affectus, & volun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tas, vnicum ſcopum Deum ſibi proponentes: Vt, quæ mens rectè intelligit, cogitet ſedulò animus: quæ animus cogitat, ad illud rapiantur affectus: quæ pij affectus ſuadent, hoc ſeriò imperet voluntas.

Hactenus de diſciplina animæ: nunc de corpore pauca ſubijciemus.

In corpore ſuo Paſtor curabit, ne vel mollitie torpeſcat, vel duritie ſeu auſteritate frangatur. Sicuti enim Deus vetat, ne præter modum indulgeamus corpori: ita quantum neceſſe eſt, illi dari præcipit, ne nimia inedia & duriori diſciplina frangatur.

Huc pertinet dictũ Pauli Coloſ. 2. honorem habere corpori pro modo neceſsitatis præcipientis. Debetur autem honor corpori, quia domicilium & organon eſt Dei. Quare cauendũ eſt in primis, ne vel crapula, vel inedia, aut nimis rigido ieiunio deſtruatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Vt autem Paſtor melius intelligat, quid ſentiendum ſit de corporis diſciplina, genera exercitiorũ corporis recitabo, quorũ quædam laudabilia ſunt, quædam extremè vituperanda.

Eſt itaq; quadruplex exercitium corporis. Epicureum: Phariſaicum: Politicum: Chriſtianum.

Epicureum exercitium peſsimũ eſt, & planè hominis dignitate indignum. Nam qui huic ſe dederunt, potando & ſuauiter edendo, & molliter veſtiendo ſe ſaginant, ac delitijs uarijs quaſi corpora ſua emaſculant.

Verè enim dictum eſt: Scortatio, vinum, & ebrietas, auferunt cor.

Et Homerus ait: ὅίτ' ἀυτῷ ϖρῶτω κακὸμ ἔυρετο οινοβαρείωμ, Hoc eſt, ſibi ipſi primo malum inuenit vino grauatus.

Et Eſaias minatur malum ijs, qui ebrietatem ſectantur, dicens: Væh

Væh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Cum ergò Epicureum viuendi genus,& valetudinem lędat,& infame ſit apud ſanos Philoſophos, & verbo Dei damnetur, vt quod reddat hominem inutilem prorſus ad omnia hominis officia: ſit miniſter parcus in cibo, temperans in potu, veſtibus ne luxuriet, vt poſsit eſſe idoneus,ad cogitationes de Deo, & ad motus diuinos,& vt corpus poſſit eſſe durabilius & firmius in ſenecta.

Phariſaicum exercitiū, eſt, quo ſuperſtitioſi omiſſa doctrina de vera iuſtitia, remiſsione peccatorum, & ſatisfactione pro peccatis, ſe macerarunt ieiunio,longis preculis, chameunijs & alijs aſperrimis laboribus: putantes huiuſmodi opera eſſe cultum Dei,iuſtitiam, & ſatisfactionem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

nem, & mereri remiſsionem culpæ & pœnæ.

Hinc manauit Monaſtica vita & Eremitica, eorũ qui in mandris ſuis duriſsimam vitam vixerunt, vt Ioſaphat, Auenniri regis filius malè inſtructus ab hypocrita Barlaam ſuo magiſtro. Hic enim patre mortuo regni diadema ſuſcepit quidem: ſed ſubditis cõmendata religione chriſtiana, ſe abdidit in eremum. Vbi multis annis ſqualore, ieiunio, & duriſsimo victu ſe macerauit, vt iſto pacto cœlum mereretur. Sic multi reges, & homines alij non mali, monaſticam vitam elegerunt, vt in ea, ieiunio, preculis ad certam menſuram recitatis, ſordidis veſtibus, duris cubationibus ſatisfacerent pro peccatis ſuis, & mererentur cœlum.

Hoc ſuo facto quadrupliciter peccauerunt.

Primùm, læſione corporum,

quibus

quibus Paulus præcipit honorem haberi.

DEINDÈ, falſis opinionibus.

TERTIÒ, contumelia in filium Dei, cuius ſatisfactionẽ cõtẽpſerunt.

POSTREMÒ, malo exemplo, quod cum multi ſecuti ſunt, cum ſuis autoribus malè perierunt.

Sciat ergò pius Paſtor, quo in loco habenda ſint huiuſmodi Hypocritarum exercitia, & potius vnum Abrahamũ ſequatur, qui abſq; omni dubio abſolutum chriſtianæ perfectionis exemplar exhibet.

Politicum exercitium, eſt quod ſuſcipitur, vel habitus alicuius induendi gratia, vt palæſtricum, gladiatorium, technicum: uel ſanitatis cõſeruandæ gratia, vt ambulationes, labores &c. Huiuſmodi exercitia non improbantur, imò vtilia, & in omni vitæ genere ſunt laudabilia.

Chriſtianum exercitium, eſt quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ex fide proficiſcitur in bonum finem, excluſa opinione cultus, iuſtitiæ, meriti, & neceſsitatis.

Hoc genus potiſsimum ſuſcipitur à pijs, quando ſentiunt ſua corpora pigriora effici, & veluti languere circa deſideria carnis. Tum enim pij ſolent vigilijs, ieiunijs, laboribus, lectionibus longioribus ſe excitare, vt caro imperio ſpiritus ſubijciatur.

Verùm hoc exercitium duabus regulis regi debet: quarum vna eſt Pauli, qui præcipit honorem, hoc eſt, curam habere corpori, ſeruato modo neceſsitatis.

Altera eſt Athanaſij. *Bonum* (inquit) eſt exercitium corporis, modò vera ſcientia & moderatione fiat. Vera ſcientia eſt, vt non ſuſcipiatur cultus, aut meriti gratia: ſed vt eo tantum corporis ferocia reprimatur, ne ſit ſpiritui nimium moleſtum. Moderatio neceſſaria eſt vt

nec

nec impediat neceſſaria officia, nec valetudinem lædat.

Dictum eſt de diſciplina animi & corporis, & oſtenſum eſt quid Paſtor noſter debeat fugere, vt quod contaminet corpus & animam: & quid debeat ſectari, quo corpus ſeruetur caſtum, & animus purus.

Iam vtrumq; coniungendũ eſt. Neq; enim animus mundus eſſe poteſt, niſi caſtum ſit corpus: neq; corpus caſtum, niſi animus ſit purus.

Sit ergò animus purus, & corpus caſtũ, vt alterius puritas alterius teſtetur caſtitatem: vt fiat id, quod Paulus optat ſuis Theſſalonicenſibus, cum ait: Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos totos, vt integer veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpatè in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruentur.

Glorifica ergò & tu, ò Paſtor, Deum corpore tuo, & ſpiritu tuo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quę ſunt Dei, vt ita integer ſis totus: caue ne impunè putes te euaſurum, ſi oculos hominum lateant tua facta. Ipſe enim Deus imaginem futuri iudicij, in vnoquoq; noſtrûm reliquit.

Nullus (fortè dicis) accuſat, nullus eſt teſtis factorum meorum, quis iudicabit? quis puniet? Conſcientia tua iudicatrix eſt, eàm audi, auſculta quid dicat: Memoria tua eſt teſtis factorũ, vt ea negare nequeas: Ratio iudex præſens eſt, etiã in denſiſsimis tenebris: Timor carnifex intus in te eſt, & ad caſum cadentis folij ſe prodit. Quod enim conſcientia accuſat, memoria teſtificatur: & quod ratio iudicat, timor excruciat.

Quare hæc ita in te diuinitus fiunt? vt hoc domeſtico iudicio admoneat te Deus futuri ſui iudicij, quod nequaquam euades, niſi illud matura pœnitentia anteuertas.

Dictum eſt, vt opinor, ſatis de prima

prima parte noſtræ inſtructionis; in qua oſtendimus, quæ conueniat diſciplina animæ Paſtoris, & quæ corpori: & quomodo totus homo debeat integer eſſe, quò ſanctificetur Deus, & corpore, & ſpiritu Paſtoris. Iam coronidis loco adijciam precandi formulam, qua pius Paſtor ea precabitur quotidiè, quæ in priuata eius vita, noſtra requirit inſtructio.

PRECANDI FORMVLA.

Dulciſsime Domine Ieſu Chriſte, ex Aug. te inuoco: tu enim lux mea es: tu vita: tu ſalꝰ: tu Deus meus viuus: Pater meus ſanctus: Deus meus pius: magiſter meus viuus: Paſtor meus bonus: adiutor meus optimus: Te deprecor, tibi ſupplico, te rogo, vt ꝑ te ambulē, ad te perueniā, in te requieſcā: fac vt ꝑ tuū auxiliū ſanctè, piè, & rectè viuā: mētis meę tenebras diſcute: cogitationes prauas cohibe: affectuū

malorum flammas extingue: voluntatem peruerſam tuo reprime imperio: ac luce tua mentem illuſtra: cogitationes pias ſuggere: affectus bonos accende: & voluntatem meam ad te conuerte, vt quæ tu vis, velim & ego. Præterea, cum corpus meum domicilium ſit animæ meæ, fac, quæſo, vt illud tuo auxilio caſtũ & mundum conſeruem: quò anima purgata in corpore mundo habitet: quò integer ſim, anima, ſpiritu, & corpore: & te perpetuò in corpore, & in anima meo glorificem: tibi Paſtori meo, ac ſoli Deo, cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictio & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & virtus, & robur in ſecula ſeculorum. Amen, Amen:

Fiat, Fiat.

* *
*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

DE SECVNDA PARTE,

quæ continet inſtructionem, iuxta quam Paſtor ſuam domum & familiam regat.

INſtruximus Paſtorem noſtrum ſolitarium, & oſtendimus quali cupiamus eum gubernari diſciplina, quando ſolus ſecum agit, atq; eius vita ſoli Deo patet.

Nunc ipſi de ſolitudine educto domũ committamus, monſtremuſq;, qua deceat ipſum diſciplina domum ac familiam adminiſtrare.

Quàm autem ſit domeſtica hæc diſciplina neceſſaria Paſtori, Paulus oſtendit 1. Timoth. 5. cum inquit: Si quis ſuos, & maximè domeſticos non curat, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior. Et Bernhardus inquit: ne maledictio intret domum, cuſtos in porta diſciplina ponenda eſt.

Cum itaq; Paſtori pio incum-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

bit, vt ſuam domum & familiam, pia & ſancta regat diſciplina, capita certa proponam, ad quæ totam diſciplinam domeſticam referam. Sunt autem hæc capita:

I. Qualis vxor ducenda Parocho.
II. Affectus Paſtoris erga vxorem.
III. Inſtructio Paſtoris & tractatio.
IIII. Educatio liberorum.
V. Tractatio familiæ, hoc eſt, ſeruorum & ancillarum.
VI. Cura & prouidentia de victu & neceſſarijs.
VII. Liberalitas in pauperes.
VIII. Totius domus precandi ratio, & tempus.

Qualis vxor ducenda Parocho.

Salomon dicit: domus & diuitiæ, hæreditas patrum eſt: à Domino autem accipitur vxor prudens. Hæc veriſsima gnoma monet, vt Paſtor ductu-

ducturus vxorem, ante omnia Deum roget, vt ſibi vxorem adiungat, cum qua pacificè, & in timore Dei viuere poſsit.

Multi iuſtas pœnas luunt, qui non à Domino, ſed à Baccho, & venere, vxores accipiunt.

Quare Paſtor, cum primùm animum ad coniugium applicuerit, ſeriò & ardenter oret Deũ, vt ipſe ſibi monſtret, quæ futura eſt commoda.

Deniq; vbi à Domino cœpit vxorem petere, conſilia amicorum, ac præcipuè piorum adhibeat. Nam amor ſæpiſsimè, etiam in pijs, cæcus eſt. Et, iuxta Theocriti dictum, quæ non ſunt pulchra, amori pulchra apparent. Opus eſt ergò hîc amicorum oculo & conſilio.

Poſtquam autem monſtrata eſt perſona placens, rurſus ad orandũ ſe conuertat Paſtor, vt Deus, ſi futurum eſt è re ſua, coniungat animos vera ſtorga.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hoc autem cum ſenſerit, non more lenonum animum puellæ, aut viduæ explorabit: ſed honeſta legatione amicorum, petet ipſius conſenſum. Qui ſi negatus fuerit, non eſt, quam Deus illi donare decreuit: ſi conſentit, ſperet eam diuinitus ſibi monſtratam fuiſſe.

Verum interim hoc Paſtori diligenter cauendum, ne ſpontè accerſat ſibi malum: hoc eſt, ne eam ducat, quæ vel publicè antea corpus ſuum proſtituit quæſtus gratia, vel ab alio eſt ſtuprata, aut eſt ſuſpecta.

Qui autem hoc facit, prolibus ſuis, antequam naſcantur, inurit infamiæ notam, ac domum propriam perpetua ignominia dehoneſtat: vt interim taceam, vix fore tutam vitæ ſociam, quæ alios antea turpiter amauit.

Fieri autem poſſe fateor, vt quę fuit corrupta, pœnitentiam agat, fiatq;

fiatq; pia & honeſta matrona: tamen nolim Paſtorem meum tali ſpe periclitari.

Leuit. 21. lex proponitur leuitico ſacerdoti, his verbis: Mulierem meretricem aut ſtupratã non accipient, neq; mulierem repulſam à viro accipient, quia ſancti ſunt Deo ſuo.

Neq; hoc tantum propter typum factum eſt, ſed multò magis propter publicam honeſtatem, vt rectè Procopius interpretatur. Non enim ſolũ Paſtoris eſt, vt fugiat manifeſta mala: ſed etiam vt declinet illa mala, quæ famam ipſius ſuggillant.

At quidam dicunt, opus miſericordiæ eſſe, ſi quis errantem reuocauerit, & ex vilo ſcorto fecerit honeſtam matronam: Imo, quod melius eſt, è ſchola Satanæ in ſcholam Chriſti receperit. Nam Paſtoris domum ſcholam Chriſti eſſe oportet.

Fateor quidem iſta magna eſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Verum vt rarum eſt è ſcurra fieri bonum patremfamilias: ita rarum eſt ab impudica fœmina, fieri pudicam matronam.

Χαλεπὸν, inquit Theocritus, χορίων κυνα γευσαι, hoc eſt, difficile eſt canem guſtaſſe inteſtina.

In ſcholam Chriſti recepta meretrix, haud dubiè pudicitiam & caſtitatem diſceret, vt lupus fertur in ſcholam receptus, didiciſſe ſyllabicare, pa, & ter, interrogatus quid facerent p & a reſpondit pa: rurſus quid facerent t e & r, reſpondit ter. Hactenus non infœliciter in ſchola verſatus eſt lupus. Verum cum idem iuſſus ſit coniungere ſyllabas, pa, & ter, reſpõdit, agnus. Quare ita? quia aliud os, animus aliud loquebatur. Os preceptoris vocem ſecutũ eſt, ſed quod in animo latuit tandem erupit.

Simile periculum timendum iudico, ſi in ſcholam pietatis recepta mere-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

meretrix, iuberetur ſyllabas facere, ex c & a. s, t & i. & t, a, s. diceret quidem prium ca: deinde ſti: tum, tas. Sed iuſſa coniungere has tres ſyllabas in dictionem, haud dubiè ſonaret Amaſius.

Sed ſit ſanè quòd ſubitò ex meretrice fieret matrona, ex impudica pudica, ex publica fœmina, vno contenta: (etſi huiuſmodi metamorphoſis eſt rara) tamen in Paſtoris domũ nolim tale periculũ ſpontè recipi, pręſertim cũ debeat eſſe alijs exemplum pietatis, pudicitię, & honeſtæ famæ: vt interim taceam nonnullam labem adhærere miniſterio, ex vxoris moribus vicioſis.

Quare nullo pacto ferendũ iudico, vt is qui ad ſanctiſsimum miniſterium vocatus eſt, cuiuſq; domus debet eſſe veluti officina quædam omnis pietatis, caſtitatis, & veritatis, ducat vxorem quæ publica infamia laborat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

laborat, aut quæ alioqui ob aliquod crimen ſuſpecta eſt.

Qualem ergo iudicas ducendam eſſe? Paſtor ducturus vxorem quatuor hæc diligenter examinet. Num pij & honeſti ſint parentes puellæ, quæ placere cœpit. An puellæ mores, graues & honeſti ſint. An ipſa aliquod artificium ſciat. An obnoxia ſit publicæ famæ.

Parentes requiro pios & honeſtos, cùm propter futuram affinitatem, tum propter ſpem de pietate & honeſtate vxoris ducendæ. Nam à bonis naſci boni ſolent.

Deindè, mores in puella graues & honeſtos poſtulo. Sæpe enim fit, vt quæ nata eſt ex bonis parentibus, & cuius fama eſt illęſa, prodat tamen ſignis externis, qualis intus lateat animus.

Philoſophus quidam ait, non multum referre, qua in parte corpo-

ris

ris quis ſit impudicus. Aliquando vultus & oculi, interdum inceſſus, nonnunquam veſtitus, haud rarò lingua animum impudicum prodit.

De impudicitia ex oculis cognoſcenda, hoc modo Syracides: Impudicitia mulieris elucet in elatis ipſius oculis, atq; in palpebris eius cognoſcitur. Hic Syracides mulieris oculos, libidinis eius indices, & in ſupercilijs certa ſigna eſſe dicit.

Atq; ita vultu & oculis, prodit puella, quod occultũ eſſe putat. Benigni oculi, ſummam animi pulchritudinem comitari ſolent: procaces oculis, animo etiam procaci ſunt vt plurimum.

Quare Paſtor vxorem ducturus, pudicis oculis præditam quærat. Ea enim videtur ingenio ad temperantiam, iuſtitiam, pudicitiam, continentiam, ad omnem deniq; virtutem nata.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Inceſſus quoq;, haud rarò animi vicia prodit. Nam & ſuperbiæ & impudicitiæ ſignum eſt, arte veluti formatus inceſſus. Multæ cum incedunt, in vndarum morem torquent corpus: multæ aërem occipitio feriunt: aliæ alias ineptias exprimunt, quibus impudicum produnt animum.

Præterea, Veſtitus & pudicitiæ & impudicitiæ teſtis eſſe ſolet. Quæ enim fœminæ nimium cultui veſtium ſtudent, & præcipuè ſi ſtatus ſui & conditionis non habent rationem, libidinem animi in veſte pingunt.

Maximè omnium lingua & ſermo, animi character eſt. Loquaces fœminæ apud omnes, infames ſunt: Contrà ſingulare mulierum ornamentum, eſt ſilentium, ſicuti & Aiax ſuæ obiecit loquaci fœminæ. Pauca, inquit, mihi loquere, & grauia.

Mulie-

Mulieribus enim ſilentium ornamento eſt.

Hactenus de moribus. Summa huc redit, vt puella ducenda Paſtori in vxorem, ſit pudica facie, inceſſu compoſito ad pudicitiam & grauitatem, veſtitu decenti, & lingua minimè petulanti.

De Artificio reſtat. Non eſt vtile Paſtori, eam ducere, quæ tantum nata ad deuorandum videtur. Quare eam quærat, quæ muliebria artificia nouit, pro conditione ſuæ perſonæ, quæ aſſueuit in parentum ædibus, ea curare & adminiſtrare, quæ ad matronarum officia pertinere videbuntur.

Breuiter, ſit talis, quæ, ſi res poſtulauerit, victum honeſtè quærere poſsit ſuis manibus, honeſto aliquo artificio. Non enim decet, vxorem Paſtoris ocio deditam eſſe: quales ſolent eſſe, quæ apud parentes nimis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

renerè ſunt educatæ. Nam Paſtor cũ ſua vxore, ad quamuis fortunam paratus eſſe debet.

Sequitur Fama publica, cuius etiam rationem habere debet Paſtor. Etſi enim cum ea ſint ſalua, de quibus iam diximus, hoc eſt, ſi nata eſt puella ex honeſtis parentibus, ſi bonis moribus eſt prædita, ſi honeſtum aliquod artificium nouit, fama honeſta comitari ſolet: tamen vtile eſt, eam etiam in conſilium adhiberi. Illa enim verè honeſta eſt, de qua fama veretur mentiri.

Verum ſi fama aliquid contra ea, quæ foris videntur, ferat, prudenter circumſpiciendum, vt quid veri ſit inquiratur. Nam ſæpe vſu venit, homines vana loqui, idq; vel beneuolentiæ, vel odij affectu ductos vt verè Nazianzenus refert. Quare hic prudens circumſpectio adhibenda eſt.

Dixi qualem velim Paſtorem meum

meum quærere ſponſam, quam cum nactus fuerit, debet in timore Dei & ſponſalia & nuptias celebrare, & inuitare filium Dei ſuis precibus, vt aſpera, quæ fortè inciderint in iſta noua ſocietate, velit mollire, & aquã in vinum conuertere, hoc eſt, tenues ipſorum facultates, ſua benedictione proſequi & augere.

AFFECTVS PASTORIS ERGA VXOREM.

Vt autem Paſtor ſciat, qualem affectum oporteat ipſum habere erga vxorem, quam iam accepit, reſpiciat cùm ad Deum, à quo vxorem petijt, tum ad primam coniugij inſtitutionem.

Si ad Deum reſpexerit, admonetur amoris erga donum Dei. Non enim debet vt vilem contemnere, quam ſcit ſibi à Deo datam eſſe: imò potius vero & ſincero charitatis affectu proſequi.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Si ad primam coniugij inſtitu-
tionẽ reſpexerit, animaduertet He-
uam de coſta Adam extructam eſſe,
& datam fuiſſe Adamo in vxorem.
Debet igitur eam amare, vt propriã
carnem: debet eam fouere, vt pro-
priam coſtam: debet illam imbecil-
lem refocillare, vt proprium mem-
brum. Quis enim tam crudelis eſt,
vt ſuam ipſius carnem amare, fouere
& reficere non velit?

Deindè, quia Heua nón de Adæ
capite, neq; de pedibus eſt facta, ſed
ex latere eſt formata, admonetur Pa-
ſtor de rebus tribus: videlicet, quòd
vxor non ſit domina ſua, quia de ca-
pite non eſt ſumpta: Nec ſerua, quia
non eſt de pedibus formata. Sed
quod ſit ſocia, quia de medio, hoc
eſt, de latere prodierit. Vt igitur
non debet Paſtor, imperium in vxo-
rem habere vt in ſeruam, nec illi
ſubijci vt ſeruus: ita debet ex lege
insti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

inſtituti coniugij, eam vt propriam carnem, atque ſociam vitæ, intimo amore complecti. Hic amor fundamentum erit reliquorum officiorum in tota vita.

INSTRVCTIO VXORIS.

Inſtructionem vxoris, hic intelligo eam informationem, per quam conſuetudo coniugum amabilis, dulcis, & ſine omni moleſtia reddi poſſit. In primo enim congreſſu, iaciendum eſt fundamentum futuræ conſuetudinis in tota vita.

Primùm itaque Paſtor vxorem nactus, diligenter inſtruat eam, & veluti de nouo paciſcatur cum ea, de conſtantia & perſeuerantia in vera pietate: hoc eſt, quòd velint vnà Deo obedire, ſtatuantq; ſe pietatem omnibus rebus mundi velle anteponere.

Hoc iacto primo inſtructio-

nis fundamento, omnia poſtea erunt faciliora.

Hinc amicitiam mutuam pendere doceat. Nulla enim ſtabilis & firma amicitia eſſe poteſt, niſi à Deo ortum habeat. Admoneat omnem inimicitiam inter coniuges, cum pacto pietatis pugnare: quod pactum violare ſumma temeritas eſt.

Adhæc ex eodem fundamento doceat vxorem, quòd virtus ac morum probitas, inter coniuges mutuã oblectationem pariat.

Quarè vt Paſtor ipſe virtutis ac probitatis exemplum, vxori eſſe debet: ita eandem ſedulò hortetur, vt in eius vita morum quædam probitas reluceat, doceatq; non in auro & ſplendidis veſtibus, ſed in morum probitate, præcipuum honeſtæ matronæ ornamentum eſſe ſitum: iuxta hoc inſigne Cratetis dictum, de ornatu mulierum.

Orna-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Ornatus eſt, inquit, quod ornat. Ornat autem quod ornatiorem vxorem facit: facit autem ornatiorem neq; aurum, neq; ſmaragdus, neq; coccus, ſed quæcunq; grauitatis, modeſtiæ, & ingenui pudoris indicium addunt.

Hoc comprobet Paſtor verbis Petri, 1. Pet. 3.

Inſtituat prætereà Paſtor vxorem, de mutua ἐπιεικείᾳ, hoc eſt, de æquitate & moderatione: qua vterque alterius æqui boniq; conſulat mores & errores. Hanc æquitatem omnino neceſſariam eſſe doceat.

Nam in hac naturæ imbecillitate, multa errata incidunt, quæ niſi mutua condonatione tegerentur, horrendi tumultus orirentur, & citò fieret alienatio animorum inter cõiuges: præſertim cum Diabolus inſidiatur coniugibus, & præcipuè incumbit, vt coniuges ſuo veneno in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ficiat: quò poſteà indè prodeant homines, apti ad propagandum Satanæ regnum.

Multus ergo ſit Paſtor, præſertim adhuc primo amore feruente, in commendanda vxori hac mutua ἐπιεικείᾳ toto vitæ tempore neceſſaria.

Hanc moderationem amor mutuus alet, fouebitq;: faciat quoq;, vt coniuges non nimis acutè alter in alterius vicia, introſpiciant: ſed vt multa aut non animaduertant, aut ſi animaduerterint amore mutuo tegant.

Si quando neceſſaria eſt admonitio, efficiendum vt ea ex amore proficiſci videatur.

Adhæc doceat vxorem, ſi opus eſſe videtur, vt piè & ſedulò præſtet officium, non tanquam in conſpectu hominum, ſed vt in conſpectu Dei.

Poſtre-

Poſtremò & voce, & exemplo, doceat Paſtor vxorem pietatis exercitia, inuocationem, gratiarum actionem, ſacras ceremonias causa reuereri &c. de quibus rebus infra fortaſſe plura.

Hæc ſit breuis inſtructio, qua Paſtor ſuam vxorem, quam ducit iuuenculam, informare poteſt: qui tum demum efficaciter eam inſtruet, ſi ipſe præierit exemplo, & quod ab vxore requirat, ipſe primus faciat.

Sed vnum ferè prætermiſiſſem, quod nequaquam omittendum fuit. Vxor Paſtoris vbi conceperit, admoneatur à marito, vt ſiue cubitum eat, ſiue ſurgat, Deo commendet, quod benedicente Deo concepit: Petat vt ipſe ſua potentia & bonitate adſit, tueatur, ac foueat quod conceptum eſt. Quomodo autem infans natus educari debeat, iam dicendum eſt.

Poſtquam Paſtor videt benedi-ctione Domini auctam familiam, non ceſſabit Deo gratias agere, pro tanta benedictione, & orabit, vt Deus quod dedit clementer tueri velit.

In Educatione autem puerorũ, ſit primum fundamentum, inuocatio Dei pro pueris. Niſi enim Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà laborat, qui ædificat eam. Fruſtrà itaq; omnis cura educandæ ſobolis ſuſcipitur, niſi Deus manum adhibeat, & dederit pueris aduerſus Satanam Angelos cuſtodes.

Deindè, hoc iacto fundamento de inuocatione Dei pro pueris, ſumma Paſtoris cura eſſe debet, vt vnà cum lacte natus infans incipiat balbutire Ieſu nomen. Illa enim dulcis appellatio, prima cum fuerit in in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

fantis ore, ſpes eſt vt in reliqua tota vita illîc maneat, non ſine maximo fructu.

Vbi autem puer fari cœperit, mox precandi formulam à Chriſto præſcriptam diſcat, eamq; ſæpius recitet, & præcipuè cum itur cubitum, cum ſurgitur manè, & in principio & in fine prandij & cœnæ.

Hanc vbi aliquo tempore vſu firmauerit puer, addatur ſymbolũ: mox decalogus: poſtremò doctrina de ſacramentis.

Porrò vbi ætas maior acceſſerit, hoc eſt, circa ſeptimum annum, Pater incipiat puerum docere, de creatione, de lapſu primorum parentum, de peccato propagato à primis parentibus in totum genus humanum.

Deindè proponat Chriſti beneficia, quomodo ipſe propitiator peccati ſit, cuius propitiationis teſtimonium & ſigillum eſt ipſe baptiſmus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hìc doceat Paſtor puerum accu-ratè de baptiſmo: oſtendat baptiſmum, teſtimonium eſſe ablutionis peccatorum, per ſanguinem Chriſti: oſtendat baptiſmũ, perpetuam concionem pœnitentiæ eſſe: oſtendat baptiſmum, ſignaculum eſſe beneficiorum Chriſti, & vitæ æternæ. Admoneat puerum de candida veſte, quæ ipſi impoſita fuit in baptiſmo, quæ ipſum in tota vita admonebit, quòd & ſit veſtitus iuſticia Chriſti, & quòd debeat in poſterum candidam & ſanctam vitam meditari.

Hæc omnia melius diſcunt pueri, ſi patris vitam videant doctrinæ reſpondere.

His iactis pietatis rudimentis, maſculæ proli proponat Pater literas diſcendas, modò ad eas aptus videtur: fœmellæ opera muliebria: niſi fortè placet, quod non improbo, eam inſtitui in literis, vt poſsit ali-

aliquando ſacros libros, vernaculo ſermone ſcriptos, legere. Nam vt latinè diſcant puellæ non ſuadeo.

Præterea habeat Paſtor ſingularem curam morum in liberis. Si quid quod non decet agant, puniat: ſi officium faciant, laudet: moneat quàm honeſtè domi erga parentes, & familiam ſe exhibeant: quàm modeſtè foris erga alios ſe gerant: qua reuerentia excipiant ſenes: quo candore cum paribus conuerſentur.

Cæterum vt rem ad numeros reuocem, quatuor potiſsimum in inſtitutione puerorum ſpectanda ſunt, quæ Paulus, etſi in diuerſis locis, de puerorum educatione tradit.

Primùm, quid parentes debeant pueris, exponit.

Deindè, quid caueant parentes in pue-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

in puerorum educatione, docet.

Tùm, quid in pueris ſit culpandum, admonet.

Postremò, quorum puerorum mores ſint laudabiles, monſtrat.

Ad Epheſios ſexto, quid parentes debeãt pueris his indicat verbis: Patres educate liberos veſtros, in diſciplina, & correptione Domini.

Breue quidem præceptum eſt, ſed multa continet. Vult enim vt à cunis liberi ſancta inſtitutione formentur, ac ſanis admonitionibus corrigantur ſubinde: vult eos enutriri in diſciplina & correptione, nõ quauis, ſed Domini: vult vt diſcant præcepta pietatis, ciuilia morum inſtituta: vult eos proficere in timore Dei: vult eos informari in veritate, iuſtitia, temperantia, pudore.

Proinde Paſtor, cui prolem donauit Dominus, in his ſit ſedulus: enutriat ſuam ſobolem in diſcipli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

na,& monitis Domini: & ſimul addat domeſticum exemplum, ne quid turpe dictu à ſe audiant, ne quid turpe factu in ſe videant: imò potius det operam, vt ſe viuum exemplar omnis pietatis & probitatis habeãt.

Quid parentes in puerorum educatione cauere debeant, Apoſtolus in eodem capite oſtendit, cum inquit: vos patres ne ad iram prouocetis filios veſtros. Vult Paulus ne immodica ſæuitia parentes filios exaſperent. Hinc enim naſcitur odium: ex quo fit demum vt iugum prorſus excutiant.

Ideo ad Coloſſ. additur: ne deſpondeant animum. Ingenua enim tractatio, & moderata, magis liberos retinet in parentum timore, atque etiam obſequendi ſtudium & alacritatem illis auget: contrà durities & illiberalis auſteritas, eos ad contumaciam inflammat, & pios affectus

extin-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

extinguit. Studeat ergo Paſtor, vt diſciplina puerorum ſuorum comitate ſit temperata, ne nimia ſeueritate vſus, pueros perdat.

Quid in pueris culpandum ſit, idem Paulus in Epiſtola ad Titum, vbi agit de eligendo Epiſcopo, hoc eſt, Paſtore, oſtendit. Liberos habens non obnoxios crimini luxus, aut contumaces. Duo vicia grauiſſima notat, ἀσωτίαν & inobedientiam.

Ασωτία omnem intemperantiam ſignificat, vt luxuriam, laſciuiam, prodigalitatem, heluationem &c.

Clemens in ſecundo Pædagogi, dicit ἀσωτίαν dici quaſi ἀσωςίαν, vt ſignificetur finis eorum, qui luxuriæ, laſciuiæ, heluationi dediti ſunt. Illis enim nulla ſalus reliqua eſt, ſeipſos ſua intemperantia extremè perdunt.

Aliud

Aliud vicium quod culpat in pueris, eſt inobedientia, ex qua prius illud naſcitur.

Cum igitur Paulus non vult eligi vllum Paſtorem, cuius liberi ſunt luxurioſi & contumaces, det operam Paſtor, vt prudenti moderatione, pullulantia in liberis vicia corrigat. Si enim tempeſtiua & prudens diſciplina adhibetur, nemo tam diſtorta eſt natura, quin flecti poſsit. Verum ſi inueteratum fuerit malũ, fruſtra corrigere ſtudebis. Principijs ergo obſta.

Laudabiles mores puerorũ qui ſint, indicat Paulus 1. Timoth. 3. vbi loquitur de eligendo Paſtore. Qui (inquit) filios habet, cum omni ſubiectione, & reuerentia ſeu honeſtate, aut caſtitate. Omnia enim hæc, Græca vox σεμνότης complectitur. Vult ergo in ſumma, liberos Paſtoris moribus eſſe ad omnem obe-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

obedientiam, reuerentiam, caſtitatem, modeſtiam, & grauitatem compoſitis, ita vt patris quaſi ingenium referant.

Tractatio familiæ, servorvm et ancillarvm.

Generalis regula, iuxta quam oportet chriſtianos Dominos, agere cum ſuis ſeruis & ancillis, traditur Epheſi: 6. hiſce verbis : & vos Domini eadem facite erga ſeruos, remittentes minas, ſeu laxantes iracundiam, ſcientes quod & veſter ipſorum Dominus eſt in cœlis, & perſonarum acceptio apud Deum non eſt. Huic generali regulæ ſubeſſe debet Paſtor.

Prætereà, etiam cogitabit, quod non ſit tantum Dominus in ſua familia, verumetiam Propheta & Epiſcopus, qui debet curam animarũ ſuæ familiæ habere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Curet igitur ante omnia, vt ſua familia ſit pia, ſit honeſta, ſit fidelis. Neq; ferat ſeruum aut ancillam, qui diſciplinæ domeſticæ, etiam quantum ad religionem attinet, ſubeſſe recuſant.

Solent vtplurimũ ſerui accommodare ſe moribus dominorũ ſuorum: quanto magis par eſt, vt pij Paſtoris mores exprimat pia familia.

Hæc ſit ergò prima regula, vt Paſtor curet vt habeat piam familiã, eamq; aſſuefaciat ad humanitatem, temperantiam, caſtitatem, & ad alias virtutes.

Deindè, iuxta Pauli regulam Paſtor placidè & amanter foueat ſeruos & ancillas ſuas, tanquam conſeruos Dei. Habent enim Domini & ſerui communem Dominum, quem ſuſpicere debent vtriq;.

Tertiò, iuxta præceptum Pauli reddat Paſtor ſuis ſeruis & ancillis,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

τὰ ἀυτὰ, hoc eſt, τὰ δίκαια, iuxta diſtributiuam iuſtitiam. Neq; enim ſic habeat Paſtor obnoxios ſibi ſeruos, quin ſciat ſe viciſsim illis obnoxium eſſe. Seruis laborantibus reddat iuſtam mercedem, eos foueat ac complectatur in Domino.

Quartò & poſtremò, curet Paſtor vt ſui ſerui publicas ceremonias frequentius accedant. Hac enim ratione & ſeruis præſtat paternum beneficium, & alios exemplo inuitat, ad ſimilem humanitatem erga ſuos.

CVRA ET PROVIDENTIA DE VICTV ET NECESSARIIS.

Cum hæc vita opus habeat neceſſarijs adminiculis, vt conſeruari poſsit, non debet Paſtor ea media contemnere, quæ Deus ordinauit.

Qui in vrbe habitat Paſtor, ſtipen-

pendium ſuum certum nouit, quod vt rectè diſpenſet, opus eſt ſingulari prudentia, ne vel ſordidus videatur, vel prodigus. Vtrumq; vicium indignum eſt Paſtore.

Prodigalitati medebitur, ſi perpendat & computet exactè, quantum per annum requiratur ad honeſtam familię ſuſtentationem. Auaritiæ, ſi Deo fidat, non creaturæ, & ſtatuat ex benedictione Domini robur eſſe pani.

Qui autem ruri habitat Paſtor, & habet agros & decimas, poteſt ſuis rebus ſtudere, vt habeat quo ſuis & alijs poſsit benefacere. Sed non diſcedat à regula Chriſti, qui ait: Quærite primum regnum Dei: meminerit primam curam & præcipuam eſſe debere ſalutis.

Quia autem, vt dixi, hæc vita opus habet adminiculis iuxta Dei

 ordi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ordinationem, querere poteſt Paſtor facultates, eiſq;, quæ ad cultum victumq; neceſſaria ſunt, operam dare, modò intra limites ſui officij maneat. Quod autem hoc liceat Paſtori, teſtatur promiſsio Dei, qui promittit benedictionem piè laborantibus. Proindè & lucrum, quod Paſtori ex ſuis agris & decimis accedit, poteſt & debet Paſtor vt prudens œconomus conſeruare, & poſteà vt res poſtulauerit prudenter diſpenſare.

Quod ſi facultates creuerint, agat Deo gratias, ac ſimul Deum precetur, ne ſibi in ſpinas & laqueos conuertantur: quod ſanè vſu venire ſolet ijs, qui ſolidũ fiduciæ in Deum fundamentum non iecerunt. Qui enim fiduciam collocant in diuitiarum incertitudinem, naufragium fidei fecerunt, & viua fiducia in Deũ vacui ſunt.

Conſilio proinde Dauidis obtem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

temperet Paſtor. Si affluent,inquit, diuitiæ,noli cor apponere.

Eſt itaq; præcipuum,ne diuitiarum huius ſeculi cupiditate ducatur Paſtor.

Deindè, ne ijs animum aut fiduciam adijciat.

Tùm, vt pro ijs gratias datori agat.

Prętereà,vt eas nec auarè cumulet ac retineat, nec prodigaliter effundat: ſed eas diſpenſet, iuxta regulam fidei, & charitatis.

Poſtremò, vt ſit paratus eas à ſe abdicare, quoties Deo libuerit.

Liberalitas in pauperes.

De officio Paſtoris quantum ad curam Eleemoſynarum attinet in vſus pauperum, ſuo loco dicetur: Hic tantum de eleemoſyna ac liberalitate agam, quam ipſe de ſuo faciet,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ciet, & præſtabit egenis. Nam & Paſtor communi præcepto ſubeſt, quo iubemur eſſe liberales erga pauperes.

Preceptum autem hoc eſt. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſq; induc in domum tuam. Si videris nudum operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.

Et peculiariter Paulus præcipit ſuo Paſtori, vt ſit hoſpitalis, ſeu, vt in Græco eſt, φιλόξενος: hoc eſt, amanter complectens peregrinos, eos fouens, ac recreans ſuis facultatibus.

Vt autem meus Paſtor magis ad liberalitatem excitetur, huc adijciam quæ in omni eleemoſyna ſpectanda ſunt: vt ſunt, cauſæ eleemoſynæ, affectus dantis, modus dandi, fines & præmium eleemoſynæ, liberali pectore preſtitæ.

Cauſæ quæ impellent Paſtorem noſtrum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

noſtrum ad liberalitatem erga egenos, ſunt multæ & variæ, quarum nonnullas recitabo.

PRIMA. Chriſtiana profeſsio requirit, vt abundent pij in omni opere bono. Nunc autem eleemoſyna eſt vnum ex præcipuis operibus, quibus proximo commodare poſsimus, quare Paſtor ſciat ſe huic communi legi ſubeſſe.

SECVNDA. Mandatum Dei, quod ſæpius in Propheticis & Apoſtolicis literis repetitur.

Frange eſurienti, inquit Eſaias, panem tuum.

Chriſtus: date eleemoſynam, ac ecce omnia munda vobis.

Huius mandati admonet nos Syracides cap. 29. propter mandatum, inquit, aſſume pauperem, & propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum.

Tertia. Exempla ſanctorum, vt Abraham Patris noſtri, & aliorum multorum. Iob de ſua erga pauperes liberalitate teſtatur, cum ait: Foris non permanſit peregrinus. Oſtium meum patuit peregrino, cap. 31.

Qvarta. Eleemoſynæ puræ æſtimatio apud Deum, 1. Corinth. 9. λειτουργία dicitur. Hebræos 12. θυσία, hoſtia, appellatur.

Qvinta. Proximus ipſe, qui caro tua eſt. Propheta dicit: & carnem tuam ne deſpexeris. Qui enim indigentem proximum non iuuat, ſe omni charitate vacuum oſtendit.

Hûc illud Iohannis dictum: Qui habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?

Sexta. Cogitatio pœnæ eorũ, qui non tanguntur calamitate egenorum.

Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Primûm enim, incurrunt in irã Dei. Ab inope (inquit Syracides) ne auertas oculos tuos propter iram.

Deindè, maledictioni pauperum ſubiacent, iuxta illud: maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudiatur deprecatio eius.

Prætereà, ſi imploranti te non ſuccurris, idem à Domino expectabis. Syracides 21. Qui obturat aures ſuas ad deprecationem pauperum, ipſe clamabit & non exaudietur.

Adhæc, Impius in pauperes ſpoliabitur donis quæ habuit, iuxta illud: non habenti auferetnr ab eo quod habet: hoc eſt, ei, qui non vtitur donis Dei rectè iuxta voluntatem Dei, auferuntur ea dona.

Exempla multa ſuppeditant hiſtoriæ, & quotidiana experientia. Prouerb. 3. Qui deſpicit deprecationem pauperis, patietur inopiam. Breuiter, cum ira Dei & maledi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ctione omne malum coniunctum eſt.

Omitto pœnam, quæ in poſteritatem extenditur. Qui enim crudelis eſt in pauperes, eius liberi aliquando aut mendicabunt, aut aliam calamitatem experientur.

His cauſis perpenſis, Paſtor ſit pro ratione ſuarum facultatum in egenos & exules liberalis.

Affectus dantis eleemoſynam, ſit purus & caſtus, non infectus hypocriſi aut κενοδοξία: quæ vicia, omnia opera, ratione præcepti bona, inficiunt, ita vt habeantur abominabilia in conſpectu Dei.

Ardeat itaque affectus, amore Dei, & amore proximi: ſit hilaris animus dantis. Hilarem enim datorem diligit Deus: præluceat fides: ſit ſcopus gloria Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

In modo eleemoſynarum ſpe-
ctentur, quantitas, ἰσότης, æſtimatio dati, diſcrimen hominum, dominium dantis.

Quantitas eleemoſynam moderetur ad regulam. Tobiæ 4. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi parum, libenter impartiri ſtude. Et 2. Corinth. 8. Nunc vero & facto perficite, vt quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita & perficiendi ex eo quod habetis. Etenim ſi prius adſit promptus animus, is acceptus eſt pro eo, quod habet aliquis, non pro eo quod non habet.

Iσότης requiritur etiam in modo eleemoſynæ, iuxta illud. 2. Corinth. 8. Sed pari conditione hoc tempore, abundantia ſuppleat illorum defectum, vt & illorum abundantia veſtrum defectum ſuppleat,

vt ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vt ſit æqualitas : quantum quidem ad vſum attinet, non quantum ad poſſeſsiones.

Hæc æqualitas non requirit paria pro paribus ab eo, cui das Eleemoſynam : ſed ſpectat ſymmetriam totius corporis Eccleſiæ. Hæc enim eſt in Eccleſia iuris analogi ratio, vt dum vltrò citròque ſinguli inter ſe communicant, pro menſura donorum & neceſsitatis, ex mutua collatione efficiatur apta ſymmetria, tametſi alij plus, alij minus poſsideant, & diſtributa ſint inæqualiter dona.

Æſtimatio datæ Eleemoſynæ, non pendet ex doni magnitudine, ſed ex animi liberalitate: vt vidua quæ miſit in Gazophylacium duo æra, præfertur à Domino ijs, qui maximas donationes obtulerunt. Si enim adſit promptitudo, ex eo quod quis habet acceptus eſt.

Diſcrimen quoq; oportet habere homi-

hominum, in quos eleemoſyna eroganda eſt. Etſi enim omni indigenti ſuccurrendum eſt, iuxta parabolam de Samaritano: tamen diſcernendum eſt inter domeſticos fidei, & hoſtes religionis.

Illis quidem, vt Chriſti membris, primum eſt dandum, iuxta Regulam Pauli Galat. 6. Dum tempus habemus ſimus benefici erga omnes, maximè verò erga domeſticos fidei. Vocat autem eos domeſticos fidei, qui per fidem ſunt in eadem, in qua nos, familia Domini: Hoc eſt, in Eccleſia, eundem Chriſtum, & eandem fidem nobiſcum profitentes. Eſt enim fides character familiæ Dei.

His verò, quia homines ſunt, ſuo quoq; loco eſt ſuccurrendum, ne fame & nuditate pereant. Sed omnium primum inchoandum eſt à ſummo beneficio, vt tuis precibus & doctrina conuertantur ad Deum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quantum autem ad dominium attinet, quod in modo etiam ſpectandum dixi, hoc teneatur præceptum. Dominium ſit penes te, iuxta Salomonis conſilium: Fontes tui deriuentur foras: & tu Dominus eorum eſto. Idem requirit ſeptimum legis præceptum.

Peſsimè ergo faciunt Anabaptiſtæ, qui volunt æqualitatem bonorum ἐν κτήσει: hoc eſt, in poſſeſsione: cum eam Paulus tantum requirat in χρήσει, hoc eſt, in vſu.

Fines eleemoſynæ Paſtoris debent eſſe hi.

PRIMVS. Gloria Dei. Hanc enim in omni opere noſtro principaliter ſpectare oportet. Iſte erit ſcopus omnium noſtrarum actionum, vt paulò antea admonui. Debes ergo non tuam gloriam quærere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

rere, vt prædiceris ab hominibus liberalitatis nomine, ſed Domino da gloriam, qui te œconomum fecit, vt iuxta ipſius verbum diſpenſes quæ dedit.

SECVNDVS finis, eſt Relaxatio inopiæ proximi, quem non ex ſpecie, quæ incurrit in oculos, æſtimabis, ſed ex ea quam intus gerit, qua refert imaginem Dei, & eſt membrum eiuſdem corporis tecum, cuius caput eſt DOMINVS noſter Ieſus Chriſtus.

TERTIVS finis, eſſe poteſt prouocatio aliorum ad ſimilem erga egenos liberalitatem. Huc Chriſti dictum Matthei 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum qui eſt in cœlis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Et illud Pauli 2. Cor. 9. Et ex vobis zelus prouocauit complures.

Quòd autem Chriſtus dicat, Matth. 6. Non nouerit ſiniſtra tua quid faciat dextra: non hoc vult vt nemo te videat liberalem eſſe erga pauperes, ſed vt non, ſicut Hypocritæ faciunt, quæras tuam laudem & gloriam.

Præmiũ eleemoſynæ, liberali pectore præſtitę, eſt multiplex. 2. Cor. 9. promittitur vt liberales in pauperes, in omne opus bonum abundent. Ita enim clementiſsimus Pater rectum vſum vnius doni, compenſat multis nouis donis, iuxta illud Matth. 6. Dominus dabit mercedem in propatulo.

Et Pſal: 41. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malo liberabit eum Dominus.

Salomon: Fœneratur Domino qui miſeretur pauperi, & viciſsitu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

dinem ſuam reddet illi.

Paulus 2. Cor. 9. Qui ſeminat in benedictionibus, in benedictione & metet: hoc eſt, qui benignè liberalis eſt, benignitatem conſequetur.

Eſaię 58. Cum effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt vt meridies, & requiem tibi dabit Dominus Deus tuus ſemper.

TOTIVS DOMVS PASTORIS PRECANDI RATIO ET TEMPVS.

Quotidie manè fiat in ædibus Paſtoris precatio, preſentibus vxore & liberis cum ipſo Paſtore.

Pueri PRIMVM alta voce recitent Catechiſmum, hoc ordine.

Primùm, decalogum.

Deindè, ſymbolum Apoſtolicum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Tertiò, verba inſtitutionis baptiſmi.

Quartò, verba cœnæ.

Poſtremò, Dominicam orationem, idq; flexis genibus & complicatis manibus, vt in conſpectu Dei.

Deinde ſequatur vxor eodem modo.

Quod vbi factum fuerit, addat Paſtor exhortationem ad vxorem & liberos, vt diem iſtum tranſigant in timore Dei, ſcientes ſe ambulare coram oculis Dei.

Ad hæc precentur pueri, ante prandium, & poſt prandium, ante cœnam, & à cœna.

Ituri cubitum, rurſus recitent, vt manè, totum Catechiſmum. Quo facto Pater commendet ipſos Deo breui oratione.

Hoc ipſum, quod de pueris dixi, optarim etiam in reliqua familia fieri.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Neq; deberet hîc auaritia Paſtorum tanta eſſe, vt hoc pijſsimum familiæ exercitium negligerent.

Verum ſi hoc impetrare non poſſum à meo Paſtore, hoc ſaltem iure peto, vt omni Sabbatho veſperi examinet ſuam familiam, & audiat ſingulos recitare doctrinam Catechiſmi: diebus quoq; dominicis & feſtis exploret, quid vxor, quid liberi, quid reliqua familia didicerit ex Euangelica lectione, quæ eo die eſt propoſita.

Hæc breuiter ſint dicta de ſecunda parte noſtræ inſtructionis, in qua expoſuimus, quomodo pius Paſtor debeat ſuam familiam piè & ſanctè adminiſtrare. Verũ quia omnis labor noſter inanis eſt, niſi Dominus nobiſcum operetur, velim vt quotidie Paſtor ſuam Deo commendet familiam hac oratione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quoniam nulla domus niſi te, Domine Ieſu Chriſte, conſeruante, ſtare poteſt: te ſupplex rogo, vt domum meam, vxorem, liberos, & familiam, tua protectione conſeruare digneris. Da, quæſo, vt ego, vxor mea, liberi, ac tota familia ſecundum tuam voluntatem, ſinguli noſtrum officium faciamus. Cum enim tu nos paſcis, nihil nobis deeſt: cum tu nos regis, ſecuri ſumus, & nemo nobis nocere poteſt: cum tu nos laborantes adiuuas, fructum laborum percipimus vberrimum. Nobis igitur adeſſe digneris: pelle Diabolos, hoſtes ordinationis tuæ: da nobis cuſtodes, ſanctos tuos angelos: ac rege nos ſemper tuo ſpiritu, vt perpetuò te in hac vita, & in futura celebremus.

Amen, Amen:
Fiat, Fiat.

DE TERTIA PARTE, de conuerſatione Paſtoris politica, & externa.

AVtor Epiſtolæ ad Hebræos ait: Confidimus quòd bonam habemus conſcientiam, in omnibus cupientes honeſtè conuerſari. Permagni enim refert, qualis ſit Paſtoris conuerſatio: quæ ſi fuerit honeſta, & congruat cum ſana doctrina, vtraq; manu putandus eſt ædificare Eccleſiam Dei, hoc eſt, & ſana doctrina, & honeſta vita. At ſi conuerſatio cum doctrina pugnat, quod dextra manu, hoc eſt, doctrina, extruit, id ſiniſtra, hoc eſt, mala vita, deſtruit, & demolitur.

Volo igitur diſciplinæ publicæ conuerſationis præcepta, meo Paſtori præſcribere. Vt in ſingulis partibus habeat quid ſequatur.

Præcepta generalia multa ex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tant, quæ præcipiunt ſanctam & honeſtam conuerſationem, vt benè audiat verbum: & prohibent malam conuerſationem, ne verbum malè audiat apud hoſtes doctrinæ. Et Paulus vult, vt in tota vita ita agamus, vt retineamus fidem & bonam conſcientiam: quam qui repudiant, naufragium circa fidem faciunt.

Huc & illud Domini dictum: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Per prudentiam (vt pius quidam interpretatur) caput ſaluum ſeruate: per ſimplicitatem, caſtos mores amate. Serpentes ſitis, in cauendis malis: columbæ in ſimplicitate morum, & vitæ innocentia. Per prudentiam deuitate falſam doctrinam: per ſimplicitatem deuitate mala opera hominum.

Huc & illud Chriſti ad Apoſtolos, quibus Paſtores ſuccedunt: Sic

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent patrem veſtrum, qui eſt in cœlis.

Cur autem Paſtoris vita & externa conuerſatio, ſit maiori cura regenda, ipſe Dominus rationem reddit, Matth. 5. his verbis: vos eſtis ſal terræ. Item: vos eſtis lux mundi. Et Paulus: Eſto typus fidelium, in ſermone, in conuerſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in puritate. Et ad Titum 2. Te ipſum præbe typum bonorum operum.

Huiuſmodi præcepta paſſim occurrunt, quæ à Paſtoribus requirunt ſanctam & honeſtam conuerſationem, & pacificam cum omnibus hominibus vitam.

Verum quia hæc generalia dicta, non poſſunt à quouis rectè accommodari ad ſingulas partes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vitæ in externa conuerſatione, volo ea ſingulis actionibus particulatim accommodare, & oſtendere, quid in vita communi, quid in cœtu Eccleſiaſtico, quid in conſilijs & deliberationibus ſpectandum ſit. De his tribus capitibus, eo quo propoſita ſunt ordine dicam.

QVID IN VITA COMMVNI SPECTANDVM EST PASTORI.

Hoc caput etiam diſpertiamur in plures partes, vt, veluti in anatomia, ſingula conſpiciantur diſtinctius. In vita itaq; communi ſciat Paſtor quomodo cum maioribus, paribus, & inferioribus agendum ſit, vt honeſta cum illis & laudabilis ſit eius conuerſatio: ſciat quoq; qualis adhibenda ſit moderatio in veſtitu, geſtibus, verbis, cibo, & potu, ſeu in conuiuijs, vbi inuitatus forte

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

forte fuerit: ſciat præterea, qualis in contractibus candor requiratur. His explicatis qualis debeat eſſe conuerſatio Paſtoris, quantum quidem ad communem vitam attinet, conſtabit.

Quomodo ergo cũ maioribus, paribus, & inferioribus aget Paſtor? Quoties cum maioribus in congreſſu ſiue colloquio agendum eſt, habere oportet Paſtorem, rationem & dignitatis & ætatis eorum, cum quibus agit.

Si in dignitate aliqua conſtituti ſunt natu grandiores, vt ſuperiores omnes, tribuendus eſt illis honor quem lex præcipit: Honora præpoſitos tuos. Hoc eſt, ijs qui tibi in aliquo dignitatis gradu conſtituti præſunt, honorem debitum exhibe. Hic non ſpectanda eſt perſonæ qualitas, ſed officij dignitas. Reddat igitur Paſtor Magiſtratui ciuili, Regi, Præfectis, Conſulibus, & alijs qui pub-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

lico magiſtratu funguntur, debitum honorem, idq; corde, verbis, & corporis geſtu.

Qui in nulla dignitate ſunt, ſed tantum ætate antecedunt, vt patres ſunt complectendi: & patrum nomine, ſi nulla laborant infamia, compellandi. Ita enim præcipit Paulus ſuo Timotheo, 1. Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem.

Hæc comis & affabilis cũ maioribus conuerſatio, conciliat Paſtori hominum animos, facitq; vt libentius audiatur, vbi ad ea, quæ officium Paſtoris concernunt, ventum fuerit.

Verum contrà cum Paſtor nec magiſtratum honorat, nec ætatem reueretur, odioſus redditur omnibus, & ſua temeritate animos hominum a ſe alienat, & in ſuſpicionem & notam ſuperbiæ incurrit: quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vbi factum fuerit, actum eſt poſteà de toto ipſius miniſterio.

Quando cum iunioribus agendum eſt, eadem ſpectanda ſunt, dignitas & ætas.

Si in dignitate aliqua eſt iunior ætate, præſtetur ei debitus à Paſtore noſtro honor & reuerentia, nulla habita ætatis ratione, ſed officij, cuius cauſa honorandus eſt.

Si abſq; dignitate publica aliqua viuit, fraternum affectum erga ipſum declarabis, ac non ſecus quàm fratrem tractabis. Hoc quoque præceptum Pauli eſt 1. Timo. 5. Iuniores, inquit, vt fratres. Hæc pia & blanda compellatio, animos iuniorum ad mutuum amorem flectit.

Si agendum eſt cum mulieribus grandioribus natu, tractandæ ſunt vt matres blandè & ciuiliter.

Si cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Si cum iunioribus, tractandæ ſunt vt ſorores.

At ſi cum pueris, eos excipias filiorum & filiarum compellatione.

His humanitatis teſtimonijs, in congreſſu quotidiano conciliabit ſibi Paſtor bonorū animos, & parabit ſibi viam & autoritatem, ad ea demū cum fructu agenda, quæ ad officium ipſius pertinere videbuntur.

Hæc ideo breuius à me dicta ſunt, quia melius in laudatis exemplis conſpiciuntur quotidiè.

Sequitur de moderatione ſeruanda Paſtori in veſtitu, geſtibus, verbis, cibo, & potu, ſi fortè ad bonorū honeſta conuiuia vocatus fuerit. Nam in his requiritur ſingularis diſciplina: præſertim in hac morum corruptione, quando diſciplina eſt magis quàm oporteret laxata, & languidior natura.

Veſtitus Paſtoris, grauitatem & mode-

modeſtiam præſe ferat: ſicut decet miniſtrum Dei. Cogitet pius Paſtor de primorum parentum primis veſtibus, vt inde admoneatur humilitatis & timoris Dei.

Adam innocens, nudus inceſſit: poſtquam autem lapſus fuit in peccatum, turpitudo animi in corpore reliquit veſtigium, quam folio fici tegere conatus eſt. Verum quia oculos Dei fallere non potuit, obiurgatur primùm: deinde, data promiſsione ſeminis, noua à Deo donatur veſte, nempe pellicea: quæ typus fuit veſtis, qua agnus Dei tegit hominum peccata.

Hinc Paſtor cogitet, veſtem qua tegitur, ſymbolum eſſe, cum peccati, tum gratiæ. Prima veſtis peccati nos admonet, ſecunda gratiæ, modò gratiæ veſtem induamus.

Quoties igitur Paſtor manè ſe induit, humiliet ſe coram Deo, cogitans

gitans ſe lapſum fuiſſe in Adamo, & peccatum non potuiſſe tegi folio fici, hoc eſt, induſtria & arte hominis. Deinde cogitet de filio Dei, qui nos ſua innocentia tegit, in cuius rei typum olim pelliceæ veſtes datæ ſunt primis parentibus.

Si hæc prudens Paſtor cogitauerit, facile intelliget, quid in veſte deceat, & quid non.

His nihil adijcerem, niſi viderem mores quorundam Paſtorum nimis leues eſſe: qui nec quid natura, nec quid ſua conditio requirat, perpendunt.

Bernhardus conqueritur, ſuo tempore multos magis ſtuduiſſe cultui veſtium, quam virtuti. Id nos longè rectius conqueri, imo deflere poſſemus. Nam illa diſciplina quæ Bernhardi adhuc tempore viguit, prorſus eſt abolita. Videmus enim, in nullo hominum ordine, ſeruari

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

iſtam veterem in veſtitu grauitatem: ſed quotidiè nouas veſtiendi formas excogitari, quibus proditur animi inconſtantia, & leuitas: & oſtenditur quòd maſcula illa virtus, extincta iam ſit, quæ fuit in noſtris maioribus.

Sed de his fruſtrà conqueror. Vix enim ſperandum eſt, vt reuocet mundus pedem, ab iſta ſua leuitate & inconſtantia: præſertim cum iam natura eſt languidior, & diſciplina, vt dixi, diſſolutior.

Etſi autem parum me effecturum, hac noſtra de veſtitu inſtructione confido: tamen ſpero bonos meum conſilium non contempturos. Dicam igitur quid ſentiam.

In veſte conſideranda ſunt duo: τὸ ϖρέπον perſonæ, ſiue decorum, & Vſus veſtis.

Τὸ ϖρέπον ſeu decorum, eſt vt Paſtor cogitet quid ſe deceat pro ſuæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

perſonæ conditione. Aliud eſt τὸ πρέπον militis, aliud nautæ, aliud mulieris, aliud nobilis, aliud ciuis, aliud ruſtici, aliud Paſtoris: & quod vni eſt ornamento, alij ſæpe dedecori eſt. Tantum valet decorum perſonæ.

Militi conuenit, veſtem geſtare breuiſsimam, & iam in hac morum corruptione non datur apud multos vicio, ſi vela caligarum infra genua ſe etiam extendant. Hic ſi oblonga vteretur veſte, meritò ſe alijs deridendum propinaret.

Nautę congruit, laxas & dependentes geſtare caligas, & veſte talari abſq; omni plicatura vti. Hic ſi militis veſtem ſumeret, τὸ πρέπον ſuæ perſonæ non ſeruaret: niſi fortè leuitas iſti generi hominum decorum adferat.

Mulieri nobili ſi ſinuoſo ſyrmate terram verrit, hodiè non datur vicio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cio. Si idem faceret Paſtoris vxor, maximum probrum eſſet.

Cum nobilis ſe catenis aureis & annulis ornat, maximè ſi in ſenatu ſit Regni, aut Eques auratus, (nam aliorum luxui patrocinari nolo) decorum ſuæ perſonæ ſeruat: quod nec Deo, nec hominibus (modo abſit animi ſuperbia) diſplicere poteſt. Idem ſi imitaretur ciuis aut ruſticus, quid magis culpandum?

Ita ciuis, ruſticus, artifex &c. decorum in veſtitu conueniens ſuæ perſonæ ſeruantes, laudantur. Qui contrà faciunt meritò ridendi ſunt.

Ad eundem modum, imò multò magis decet Paſtorem, vt ſeruet decorum, ſuæ perſonæ & officio conueniens.

Relinquat igitur militi veſtem nates non tegentem, velaq; caligarum: relinquat aulico, acuminatos illos & oblongos pileos: relinquat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

nautis, ſuos pannos: relinquat nobilibus matronis ſua ſyrmata, ſuas catenas, holoſericum, margaritas, annulos, & reliquum ornatum, qui iam penè maior eſt, quàm vt ſtultitia & leuitas mundi aliquid adijcere poſsit. Relinquat & ciuibus ſuum decorum.

Quid ergò à Paſtore requiris? τὸ πρέπον.

Quodnam eſt illud? hoc ſitum eſt in veſtis forma, precio, & colore.

Formam appello, decentiam quandam conuenientem grauitati perſonæ: (vt quæ ſit conſtantiæ & chriſtianæ humilitatis indicium) vt veſtis nimis non diffluat, nec nimis ſit ſtricta, nec quolibet alio modo ad vanitatem parata. Corona induſij non feriat occipitium, vt in multis videmus. Manicæ non ſint ſectæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tranſuerſè, & rurſus filis ſericis connexæ. Caligæ non ſumptuoſæ, nec velis, quæ ſunt leuitatis ſymbola, defluentes. Breuiter, forma veſtium componatur ad grauitatem, conſtantiam, humilitatem, iuxta laudatorum Paſtorum exempla: & ſummo ſtudio caueatur luxus.

Precium etiam in decoro ſeruandum eſt, de quo facile erit ſtatuere, modò ſuperbia de mente exulat, & ibi vera & chriſtiana humilitas locum habet. Petrus veſtes nimis precioſas in fœminis reprehendit, quis ergo eas in miniſtro verbi feret? Quarè relinquat Paſtor alijs holoſericum, vndulatum pannum, & alia quæ ad pompã & ſuperbiam facere videntur.

Poſtremò, color in decoro ſpectandus eſt. Nec alba, nec rubra, nec viridia, nec cærulea congruunt Paſtori, ſed nigra potius aut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

alius coloris, qui minimè ad pompam facere videtur. Verum hîc conſuetudo & laudata exempla adhibeantur in conſilium.

Aurum, argentum, vniones, & precioſos lapides relinquat Paſtor alijs: hæc enim ipſum non ornant, ſed turpiter fœdant, & alijs deridendum propinant.

Verum hic quæri poteſt de gradibus miniſtrorum, alij ſunt ſuperintendentes, alij præpoſiti, alij paſtores, alij ſacellani vt vocant: an non igitur decorum in his gradibus ſeruandum?

Reſpondeo. Si ſunt omnes Paſtores vt audire volunt, ſtudeant ſe inuicem antecellere, virtute, pietate, laboribus in officio, vera humilitate, & mutua beneuolentia, & non quærant ſibi autoritatē, auro, gemmis, precioſis veſtibus, annulis aureis &c. Hoc conſilium diui Iacobi eſt,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

eſt, quod meo etiam Paſtori commendatum volo.

Hæc ſint de veſtibus Paſtoris & ornatu dicta, iuxta τὸ πρέπον perſonæ.

Sequitur Vſus, qui eſt duplex.

Primus, vt tegat corpus, & eas partes quas natura iubet tegere.

Secundus, vt arceat frigus.

Sed huic duplici vſui ita accommodanda eſt veſtis, ne violetur τὸ πρέπον.

Monachorum & Eremitarum impia ſomnia deteſtamur, qui religionis non minimam partem in forma, vilitate, & duritie veſtis collocarunt.

Geſtus ſequuntur, de quibus admonebo breuiter. Syracides cap. 19. in hanc ſententiam ait: ab aſpectu quiſq; cognoſcitur, & ex vultus obiectu intelligitur cordatus. Suus cuiuſq; habitus, ac rictum diducens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

riſus, inceſſuſq; hominis qualis ſit indicant. Hac ſententia ſignificat ſapiens, quod vt quiſq; animo eſt affectus, ita externa corporis conformatione maximè oſtendit. Hinc multa indicia prudentiæ, ſtultitiæ, grauitatis, leuitatis, cæterorumque morum & motuum animi. Quare oportet Paſtorem, geſtuum corporis ſingularem rationem habere. Geſtus enim externi & vicia animi produnt, & virtutes indicant.

Vt autem geſtus eò rectius à Paſtore formentur, duo tradam pręcepta, quæ ſi ſeruentur, geſtus videbuntur ad virtutem compoſiti. Primvm præceptum ſit. Singula membra corporis ſuum teneant officium, neq; vſurpent alienum. Secvndvm, ſingula membra ſuum opus decenter & modeſtè perficiant. Nam ſi membra actiones ſuas & officia confundunt, aut etiam id quod iuſtè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

iuſtè agere debent non explent, viciosus redditur & culpabilis geſtus. Hinc eſt quod Salomon inquit: homo apoſtata, vir inutilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pedibus, loquitur digito, prauo corde machinatur malum.

Oculorum ergo ſit PRIMA diſciplina, vt illi modeſtiam ſingularem prę ſe ferant. Conditi enim ſunt oculi vt eis videamus: hoc munere fungantur decenter.

SECVNDA ſit faciei ſeu vultus. Nam cum facies diſciplinæ ſit ſpeculum, temperanda eſt & moderanda in geſtu ſuo, vt nec proteruè exaſperetur, nec molliter diſſoluatur, ſed habeat ſemper rigidam dulcedinem, & dulcem rigorem.

TERTIA ſit cæterorum membrorum, videlicet vt ſingula ſuis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

fungantur officijs, nec munera confundant. Vt autem quid velim melius intelligatur, exempla ſubijciam quibus peccatur contra noſtram regulam.

Sunt quidam, qui niſi buccis patentibus auſcultare neſciunt, &, quaſi per os ſenſus verborum ad cor deſcendere debeat, palatū ad verba loquentis aperiunt. Nonnulli in agendo vel audiendo, quaſi canes ſitientes linguam protendunt, & ad ſingulas actiones velut molam labia torquendo circumducunt. Alij inter loquendum digitos ſcalpunt, ſupercilia erigunt, & oculos in orbem rotantes ineptiunt. Sunt qui rem aggreſſuri caput iactant, comam excutiunt, veſtimenta expandunt. Haud pauci quaſi ambæ aures ad audiendum factæ non ſint, alteram tantum collo detorto, voci venienti exponunt. Inuenies quoſdam qui inter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

jnter loquendum, vno oculo clauſo alterum apertum habent. Nec deſunt qui dum fari incipiunt, corrugant nares. Multi adeo inepti ſunt, vt incedentes nauigent brachijs, volent corpore, ac triforme monſtrum vno eodemq; tempore exprimant. Pedibus enim deorſum dum in terra ambulant, lacertis remigant, & corpore in aere volant. An non hoc monſtri ſimile, fingere in ſe ſimul & hominis inceſſum, & nauis remigium, & auis volatum. Quid referam illos qui ſcapulas inter eundum erigunt ad aures ferè vſq;.

Quid dicam? mille ſunt laruæ hominum vanorum, qui fœdè inter loquendum, audiendum, incedendum, cubandum, & quiduis agendo leuitatem animorum produnt.

Ab his turpibus geſtibus, quorum alij laſciuiam, alij negligentiam, alij pigritiam, alij inconſtan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tiam, alij ſuperbiam, alij iracundiam, alij leuitatem declarant, cupio vt abſtineat Paſtor, ac in omnibus actionibus naturam ducem, & exempla bonorum virorum, quorum mores ſunt laudabiles, imitetur. Iam ad diſciplinam verborum veniamus.

De ſermone Paulus in hunc modum præcipit. Epheſ. 4. Nullus ſermo putris ex ore veſtro egrediatur, ſed ſi quis eſt commodus ad ædificationem quando opus eſt, vt gratiam auditoribus afferat. Et ad Coloſ. 4. ſermo veſter ſemper cum gratia ſit ſale cōditus, vt ſciatis quomodo oportet cuiq; reſpondere.

Ex his Pauli verbis quinq; licebit colligere ſermonis præcepta.

Quorum primum continet qualis ſermo ſit vitandus.

Secundum, qualis ſermo deligendus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Tertium, quale condimentum ſermonis ſit adhibendum.

Quartum, quibus accommodandus ſit ſermo.

Quintũ, quis ſit ſermonis finis. De quibus ordine dicam.

Qualis, quæſo, ſermo eſt vitandus? putris, hoc eſt, talis à quo aut nullus fructus, aut malus certè expectandus eſt. Ex ſcurrili ſermone & inſulſo nullus fructus prouenit. Scurrilitas impudentiam, & vanitatem habet coniunctam. Inſulſitas verò, ſtupor eſt nimius, & indignus homine. Inter hæc duo vicia Philoſophi collocant medium, quod eſt lepos, qui eſt in ſermone hilaritatis & aſperitatis moderatio. Ex ſermone obſcœno, iactabundo, virulento, ſycophantico, & falſo, peſsimus naſcitur in auditoribus fructus. Quarè Paſtor in quotidiano congreſſu hominũ, fugiat huiuſmodi ſermoné.

Qualis

Qualis ſermo eſt deligendus?
Bonus & commodus ad ædificationem, quando eſt opus. Vt enim putris ſermo dicitur, a quo aut nullus aut malus fructus prouenit, vti dictum eſt: ita commodus ſeu bonus is dicitur, à quo fructus ædificationis ſperari poteſt. Alludit Apoſtolus ad arbores, quarum aliȩ ſunt putres, aliæ bonæ & integræ. Ab illis aut nullus aut malus, ab his ſemper bonus fructus expectatur.

Cogitet ergò Paſtor, tum demũ loquendum eſſe, quando quod dicat facit ad ædificationem.

Quidam cum interrogaretur in conuiuio, cur non loqueretur alijs omnibus loquentibus: quia, inquit, nihil habeo ſilentio melius. Et apud Euripidem extat hic verſus: ἢ λέγε τι κρεῖττον σιγῆς ἢ σιγὴν ἔχε, hoc eſt, aut loquere quicquam ſilentio melius, aut tace.

Quale debet eſſe ſermonis condimentum? Reſpondet Paulus: Sermo veſter ſemper cum gratia ſit ſale conditus. Quare ſic? ne corruptionis odor ad alios veniat. Veteribus ſal amicitiæ ſymbolum fuit, durationis gratia. Corpora enim ſolidiora facit, & diutiſsimè conſeruat: vndè hoſpitibus ante alios cibos apponi ſolitum, quo amicitiæ firmitas ac perſeuerantia ſignificaretur. Quarè plæriq; ominoſum habent, ſi ſal in menſam profundi contigerit: contrà verò fauſtum, ſi vinum atq; id merum effuſum ſit.

Hinc intelligi poteſt condimentum ſalis eò ſpectare, vt ſermo ſit ſolidus, non leuis, aut inconſtans: ſit ſapidus, non inſulſus aut ineptus: ſit cuſtodia ac conſeruatione dignus, non dignus vt vnam aurem ingreſſus abeat per aliam.

Breuiter ſermo ſale conditus, ſigni-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſignificat ſermonem à recto iudicio profectum, tempeſtiuè enunciatum, & commodè rebus de quibus agitur applicatum.

Eſt & dignum memoria, quòd vetuſtas diſcernat ſalem candidum à nigro, & candidum dicit eſſe Mercurij, vt ſunt dicta, quæ beneuolentiam augent. Vt Alexandri dictum: Regiũ eſt benefacientem ferre maledicta. Nigrum autem ſalem dixerunt eſſe Momi, vt ſunt venenatæ reprehenſiones. Hunc ſalem Momi vult Paulus abeſſe, cum dicit: cum gratia ſit ſale conditus ſermo. Alludit enim ad cibos, qui tum demum grati ſunt, quando nec inſulſi ſunt, nec ſalſiſsimi.

Huc illud pythagoricum pertinet·Salem ne tranſgrediaris.

Quibus accommodandus eſt ſermo? Auditoribus, inquit Paulus. Inciuile enim eſt verba profundere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vbi nullus eſt qui auſcultat. Inciuilius adhuc loqui, vbi omnia perſtrepunt clamoribus. Quarè Paſtor tùm demum loquatur, vbi auditores aures benignas & patentes præbent.

Sed quis huius ſermonis conditi finis? duplex finis in Paulo proponitur, ſcientia, & gratia.

De ſcientia ait: vt ſciatis quomodo oporteat cuique reſpondere. Hæc ergò ſcientia duo continet cõmoda, vnum eius qui loquitur, alterum eorum cum quibus loquitur.

Quantum autem ad illum qui loquitur, hoc percipitur commodum. Qui ſe aſſuefacit circumſpectis ſermonibus, non incidit facilè in multas abſurditates, in quas ſubindè labuntur homines loquaces & garruli.

Quantum autem ad auditores attinet, ex continuo vſu acquiret

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſibi rectè & appoſitè reſpondendi peritiam. Aliter enim potentibus mundi eſt reſpondendum, aliter mediocribus, aliter humilibus: aliter rurſus manſuetis, aliter iracundis. Nathan aliter agit cum Dauide adultero, quàm egiſſet cum ſtabulario, eiuſdem ſceleris reo. Hæc non adulationis ſunt indicia, ſed prudentiæ ſigna & modeſtiæ, quæ præcipuè in oratione Paſtorum requiruntur.

Gratiã præterea requirit Paulus in ſermone, ne dicacitate & ſcurrilitate auditoribus ſimus moleſti, ſed potius vt eò noſtrum dirigamus ſermonem, vt pium fauorem & beneuolentiam nobis conciliemus, ac ea quibus gratia nobis piè accedit, cum omni modeſtia dicamus: ita tamen ne huius gratiæ prætextu, officium quod ſæpè requirit aſperiorem ſermonem, negligamus.

Dixi ex Pauli ſententia quid ſit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

in ſermone vitandum, quid ſectandum, quale condimentum adhibendum, quibus accommodandus ſermo, & qui ſint ſermonis fines. Nunc autem quò plenior ſit ſermonis diſciplina, diſtinctionem eorum, quæ ad ſermonem requiruntur, cum breui declaratione, ſubijciam.

In ſermone itaq; hæc ſunt obſeruanda. Quid, cui, vbi, quando, & quomodo dicatur.

Quid autem dicendum ſit, primum hac generali diſtinctione diſcernatur. Noxia, inhoneſta, inutilia, nunquam dicantur à Paſtore: contrà quæ proſunt, & quæ ſunt honeſta, & vtilia prudenter dicantur.

Noxia voco, quæ animos auditorum, vel in errorem, vel in prauitatem perducunt, vel etiam quæ aliorum famam lædunt.

Inhoneſta appello, quę vel illius qui loquitur, vel illorum, quibus fit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſermo, vel abſentis dignitati non conueniunt.

Inutilia ſunt, quæ nec loquentibus, nec audientibus proſunt.

Contrà proſunt, quæ vel ab errore liberant, vel à prauitate abducunt, vel alienæ famæ parcunt.

Honeſta ſunt, quæ dicẽtis, audientis, & abſentis dignitati congruunt.

Vtilia, quæ proſunt, & aliquid commodi adferunt auditoribus.

Deindè, Cui dicatur obſeruandum. Nam qui narrat verbum non audienti, quaſi excitat dormientem de graui ſomno. Ideo prudentia ſingularis etiam hìc adhibenda eſt, iuxta hanc diſtinctionem.

Qui cum alio loquitur, primùm conſideret, an propter ſe, vel propter illum loquatur.

Si propter ſe, hoc eſt, ſuam vtilitatem, vtpote doctrinæ, aut conſilij cauſa, videat an ille cum quo lo-

qui-

quitur talis ſit, qui vel doctrina, vel conſilio ſibi vtilis eſſe poſsit. Nihil enim ſtultiꝰ eſt quàm à rudi doctrinam, & conſilium à ſtulto petere.

Si propter illum, qui audit, loquitur quis, diſpiciat an talis ſit ille, qui vel ſuo ſermone non indigeat, vel ita malignus, vt oratione melior reddi nõ poſsit. Salomon enim dicit: Qui arguit impium, generat malũ ſibi. Noli arguere deriſorẽ, ne oderit te. Argue ſapientem, & diliget te. Itẽ: doce iuſtũ, & feſtinabit accipere.

Deinde petiturus conſilium ab alio, regulam ſequatur, quam præſcribit Syracides, cap. 37. Ne conſilium capias cũ muliere de ipſius pellice: de bello, cũ meticuloſo: de permutatione, cũ mercatore: de venditione, cũ emptore: de gratitudine, cũ homine maligno: de humanitate, cũ inhumano: de quouis opere, cũ pigro de perfectione inſtituti operis,

cum annuo mercenario: de operà multa nauanda, cum ignauo ſeruo: ne attendas his in vlla deliberatione ſuſcepta.

Hîc proponit ſapiens certa hominum genera, cum quibus non eſt deliberandum, conſiliumq; capiendum. Ex quibus regula generalis colligitur: neminem qui alicuius priuati commodi ſtudijue rationem propoſitam habet, ea in re de qua deliberandum eſt, eſſe in conſilium adhibendum. Animum enim omni ira, amore, inuidia, cupiditateq; vacuum, conſiliarius ad deliberationem afferre debet.

Quarè & Paſtor meus diligenter caueat, ne ab ijs conſilium petat, qui affectibus indulgent potius, quàm ratione & prudentia conſulunt.

Tertiò, obſeruandum dixi Vbi dicatur. Nam non eſt decorum, quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ad forum ſpectant in locis ſanctis tractare. Vnde Auguſtinus in orario nihil agendum eſſe dicit, præter id quod ſacrum eſt. Paſtor igitur in templo loquatur de rebus ad religionem ſpectantibus: extra templum, cùm de religione, vbi res poſtulauerit, tum de alijs rebus vtilibus. Loca autem in quibus vana, ocioſa, & ſuperflua dici debeant, inueniri non poſſunt, quia Domini eſt terra & plenitudo eius.

Quartò, obſeruandum propoſui, Quando dicatur. Eſt tempus tacendi (inquit Salomon) eſt tempus loquendi. Idem ait: mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo, Prouerb. 25. Etſi autem tempus loquendi quod ſit, prudens docebit experientia, & experta prudentia: tamen quædam huc ex Salomone & Syracide aſcribam dicta.

Salomon dicit: In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſsimus eſt. Proinde nunquam eſt tempus multiloquio.

Item: labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa.

Item: qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignißimum.

Et Syracides: Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo: ſin minus, ſit manus tua ſuper os tuum.

Idem: priuſquam interroges, ne vituperes quemquam: & cum interrogaueris, corripe iuſtè. Priuſquam audias, ne reſpondeas verbum, & in medio ſeniorū ne adijcias loqui.

Et rurſus Salomon: In auribus inſipientium ne loquaris, quia deſpicient doctrinam eloquij tui.

Item,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Item:ne contendas cum peſsimis,& ne æmuleris impios.

Item : vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur, ſiue rideat,non inueniet requiem.

Hæc de tacendi & loquendi tempore confuſius dixi, quia prudens experientia,& experta prudentia,vt dixi,hæc melius docebit.

Reſtat quod vltimo loco propoſui, Quomodo dicatur. Modus autem loquendi, vt ait Gregorius, in tribus conſiſtit. In geſtu,in ſono, in ſignificatione.

Geſtus ſit modeſtus & humilis. Sonus demiſſus & ſuauis. Significatio verax & dulcis.

Modeſtiam debet habere geſtus loquentis , vt nec inordinatè, nec impudicè, nec turbulentè inter loquendũ membra moueat,ne vel oculorũ nutibus,vel aliqua minus decẽti conformatione,ſiue tranſmutatione

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vultus, gratiam ſermonis fœdet. Debet & humilitatem habere geſtus loquentis, vt apud auditores gratiam ſermo eius inueniat. Thraſonicam in dicentibus arrogantiam, omnes oderunt.

Sonus loquentis ſit demiſſus, ne vel ſtrepitu, vel immoderato clamore auditores ſuos, aut iniuſtè terreat, aut iuſtè offendat. Suauis quoq; debet eſſe ſonus, ne pronunciationis aſperitate, tantò fiat animus audientium oneroſior, quantò ad aures durior venit, & iniucundior.

Significatio, hoc eſt, ſermonis ſenſus, ideo debet eſſe vera, quia fallax verbum, etſi compoſitè, ornatè, & facundè dicitur, tamen noxium eſt, ideoq;, vt primo diuiſionis membro diximus, eſt fugiendum. Debet prætereà ſignificatio eſſe dulcis, quia plerumq; & veritas auditori amara efficitur, vbi dulcedo non eſt in verbis loquentis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hæc ſint de diſciplina ſermonis dicta, quæ ſi Paſtor obſeruauerit, gratiam ſibi & amicitiam, & grauitatis laudem ſermone ſuo conciliabit.

Sequitur de diſciplina Paſtoris in conuiuijs ſeruanda.

Etſi præcepta quæ hactenus dedimus, etiam Paſtorem in conuiuio gubernare poſſunt: tamen ſeorſum hac de re nonnihil adijciam. Video enim complures in hac parte grauiter peccare.

In conuiuijs itaq; ſpectentur hæc: Locus, tempus, conuiuij genus, conuiuæ, colloquia, edendi, bibendique modus, hilaritatis moderatio & morandi tempus. Ad hæc membra referamus præcepta de diſciplina Paſtoris, quam ſeruandam eſſe in conuiuijs iudicamus.

Locus conuiuij ſi fuerit obſcurus, aut infamis, fugiendus eſt Pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſtori. Nullo enim pacto decet, vt Paſtor in tabernis, aut lupanari, aut in hominum infamium domo conuiuam agat. Nam hac ratione non ſolum ſuæ perſonæ, verumetiam miniſterio inureret infamiæ notam, ac ita ſuam famam periclitari permitteret, & miniſterium probro afficeret. Quarè ſi quando ad huiuſmodi loca fuerit inuitatus Paſtor, modeſtè ſe excuſet, cum declaratione gratitudinis & beneuolentiæ, & ſimul precetur, vt conuiuis ipſis cedat conuium benè, & caueatur omnis Dei offenſio.

Tempus conuiuij ſit opportunum. Opportunum dico, quod nec noctu fit, nec tempore ſacrorum in templis, nec tempore communis luctus.

Nocturna conuiuia ſemper fuerunt infamia. Videntur enim potius turpitudinis gratia inſtituta, quam honeſtæ hilaritatis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Sacrorum tempore celebrata conuiuia, in contumeliam cedunt miniſterio. Illis ergo intereſſe debent nulli pij, ne dum Paſtores Eccleſiaſtici.

Tempore communis luctus conuiuijs operam dare, ſignum eſt malignæ naturæ, quæ calamitatibus publicis non afficitur. Hoc enim tempore, melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij, iuxta Eccleſiaſtæ ſententiam, cap. 7.

Conuiuiorum genera ſunt duo: honeſta & inhoneſta.

Honeſta dico, quæ vel amicitiæ ineundæ confirmandęue cauſa, vel honeſtæ hilaritatis gratia, vel gratulationis ergò, vel moris gentis ſeruandi cauſa inſtituta ſunt. Hæc tantiſper honeſta voco, donec locus & tempus ſeruantur debita, & non iuſtæ hilaritatis modum conuiuæ tranſgrediuntur.

Conui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Conuiuia amicitiæ cauſa inſtituta à græcis dicuntur ἀγάπαι, propterea quòd in eis mutua fouebatur charitas.

Hoc nomine etiam dicuntur conuiuia, quæ pauperibus refocillandis inſtituuntur: qualia ſolent in Lolandia patria mea crebrò fieri. Qui enim illic aut nuptias celebrant, aut puerperia, aut alioquin ſolennia conuiuia, pauperibus menſas aptant, fercula apponunt non minus lauta quàm alijs conuiuis. Ac ſi quis conuiuator pauperes non admitteret, aut non benignè tractaret, non ſolum auarus, verum etiam in Deum impius, in pauperes crudelis haberetur. Hunc morem etiam in Scania, Iutia, Fionia, & Selandia, in quibuſdam eſſe locis conſtat.

Hunc morem cõmendabit Paſtor, & inuitabit conuiuatores ad humanitatem erga pauperes, commen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

mendans ipſis præceptum Domini, qui ait: Cum facis conuiuium, voca claudos, pauperes, cæcos: & beatus eris, quia non poſſunt vicem rependere tibi. Retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.

Hac ſententia multa continentur. Primùm, probantur à Chriſto honeſta & pia conuiuia. Deindè, monemur vt cum hilares eſſe velimus cum amicis & familiaribus, non negligamus pauperes, ſed eos quoq; in noſtrum recipiamus conuiuium. Tertiò, promittitur merces à Deo, quia pauperes non poſſunt vicem rependere: eamq; mercedem dicit reddendam eſſe in reſurrectione iuſtorum.

Quod autem Dominus dicit: cum facis prandium, noli vocare amicos tuos, non eò pertinet ac ſi Dominus vetaret conuiuia agitari inter cognatos & familiares: quod ſanè

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſanè barbarum & nimis auſterum eſſet. Quid enim, quæſo, inhumanius, quàm à menſa hoſpitali excludere amicos, & homines arcere ab omni comitate? Sed hoc tantum vult Dominus oſtendere, officijs in mundo vſitatis, minimè veram probari charitatem. Quare hortatur ad veræ charitatis officia erga pauperes. Probat itaq; ſic conuiuia Chriſtus, ſi pauperes non excludantur.

Hilaritatis honeſtæ cauſa inſtituta conuiuia, non improbantur: ſed inter honeſta numero, quæ potiſsimum exhibere ſolent homines, poſt aliquem laborem honeſtè peractum. Idq; potiſsimum reficiendarum virium cauſa, per honeſtam & moderatam hilaritatem.

Gratulatoria conuiuia, qualia ſunt nuptiarum & puerperiorum, commendantur exemplis ſanctorum patrum. Illi enim ſolebant gratulationis

tionis

tionis ergò, amicos conuiuijs excipere. Laban nuptiarum ſeptem dies celebrauit. Abraham in die ablactationis filij Iſaac, grande cõuiuiũ fecit

Solent etiam conuiuia fieri ex conſuetudine gentis, certo anni tẽpore, qualia nos in noſtra patria vocamus fraternitates. Hæc conuiuia modò abſit ſuperſtitio, & inſana ebrietas, culpari non poſſunt. Verum in huiuſmodi conuiuijs modũ ſeruari ſuadebit pius Paſtor.

Ad hoc genus refero ea conuiuia, quæ in ſynodis agitari ſolent à Paſtoribus, finitis conſultationibus & ſacris: de quorum modo probo ſententiam D. Petri Palladij piæ memoriæ, qui in ſuis ſynodalibus de illis præcepta conſcripſit. Hactenus de honeſtis conuiuijs.

Inhonſtea conuiuia voco, quæ libidinis & ingurgitationis cauſa inſtituuntur, quæ potius porcis

Epicuri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Epicuri conueniunt, quàm Chriſti ouibus. Ab his dehortatur Salomon Prouerb. 23. Noli, inquit, eſſe in conuiuijs potatorum, neq; in comeſſationibus eorum. Comeſſationes autem dicuntur, nocturna poſt cœnam inſtituta conuiuia, & alia quæuis intempeſtiua & inhoneſta. Habent autem nomen comeſſationes à Como, quem Deũ agnouit gentilitas, & præſidem nocturnarum ſaltationum. Hic dicebatur coli à iuuenibus, qui coronati noctu cum facibus muſiciſq; inſtrumentis, ad amicarum fores ſaltandi canendiq; gratia concurrebant, procaciterq; laſciuiebant, vt fores nonnunquam effringerent.

Hunc morem turpiſsimum, in hac clara Euangelij luce, non pauci ſola ganea nobiles reuocant.

Huiuſmodi itaq; Lapitharum cõuiuia, pius verbi præco nunquam vel

vel præſentia, vel ſigno approbet, imò potius cordatè reprehendat ac damnet, non veritus alicuius perſonam.

Multos (proh dolor) licet audire gloriantes, quòd poſsint compotores ſuos potando ſuperare, ac non minus eo nomine ſibi tribuunt, quàm olim Achilles qui Hectorem pugna vicit. Sed Eſaias illis canit θρηνῶδες ἐπίφθεγμα: Veh vobis (inquiens) qui conſurgitis ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſq; ad veſperam, vt vino æſtuetis. Item: veh qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem.

Paſtor ergò potius auſcultet Syracidi, qui ait: In vino virum te non exhibeas. Vinum enim multos perdidit.

Hæc ſint dicta de generibus conuiuiorum: ſequuntur colloquia cõuiualia.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Colloquia conuiualia ſeruiant honeſtæ hilaritati, & ædificationi mutuæ. Abſit futilitas, abſit garrulitas, abſit acerbitas, abſit malè de abſentibus loquendi libido: ſit Paſtor moderatus in verbis, & ſibi Catonis diſtichon vt regulã proponat:

Inter cõuiuas fac ſis ſermone modeſtus
Ne videare loquax dum vis vrbanus haberi.

Et illud Syracidæ: In conuiuio vini ne arguas proximum, nec eum in ſua lætitia vituperes.

Hìc recolat Paſtor præcepta diſciplinæ ſermonis, de quibus ſuprà dictum eſt.

Qualem autem oporteat in cõuiuijs honeſtis eſſe edendi, & bibendi modum, ex ijs quæ dixi facilè intelligitur. Sed hoc addo, quòd concertationes potandi, & ἀριθμοποτίαι, quæ (proh dolor) iam nimis vſitatæ ſunt, nequaquam ſint ferendæ inter Chriſtianos.

Quidam meritò apud homerũ laudatur, qui conuiuis ſuis vina abundè appoſuit: ſed neminem neq; ad bibendum, niſi perquàm humaniter in initio conuiuij inuitauit, neq; ad certamen potandi conuiuas compulit. Eſt enim nimis barbara conſuetudo certare poculis, nequaquam hominis dignitati cõueniens, nedũ filijs Dei, & paſtoribus gregis Chriſti, qui vice Chriſti funguntur.

Hanc ergò barbaram conſuetudinem, Deo inuiſam, homini probroſam, Paſtor relinquat Lapithis & barbaris, qui Chriſti nomen ignorant: neq; hîc ſinat ſe conſuetudine vinci.

Hilaritatis moderatio neceſſaria eſt in conuiuijs. Nam cum hilaritas modum excedit, in inſaniam vertitur.

Huc illud Anacharſis, qui primum quidem poculum ſanitatis:

Secundum, voluptatis: Tertium, contumeliæ: Quartum, inſaniæ eſſe dixit.

Atque ideo non immeritò Pythagoras, ebrietatem inſaniæ meditationem affirmauit.

Non igitur oportet bibendi modũ excedere iuſtę hilaritatis limites.

Homerus hilaritatem conuiuiorum in cantu & ſaltatione collocauit, quę vocat ἀναθήματα δαιτὸς, ornamenta conuiuij, ad exhilarandos conuiuas adhibita.

Syracides cap. 31. potum vini ad hilaritatem non vituperat, cum ait: lætitiam animi & hilaritatem parit potus vini iuſtus, & opportunus. Iuſtum vocat, qui modum non excedit. Opportunum, qui temporis habet rationem. Homerica illa anathemata, ſi fuerint moderata, Paſtor in alijs ne reprehendat: ſed ipſe ab ijs prorſus abſtineat.

Quid ergo de Philotheſijs, & Symperiphoris ſentiendum? Philotheſias, quæ ſunt cum in amicitiæ ſignum prębibimus alicui, ac deinde poculum porrigimus, laudo: modò ad exhauriendum nemo cogatur. Neq; ſymperiphoras, cum ordine dicitur, canitur, bibitur, in honeſto conſortio reprehendendas iudico: modò conuiuæ maneant intra modeſtiæ terminos.

Sed quia difficile eſt modũ ſeruare, ſuadeo vt Paſtor Socratem imitetur, qui ait: Alij viuunt, vt edant & bibant, ego vero edo & bibo, vt viuam.

Ego ſoleo inter piorum & Epicureorum conuiuia, hoc diſcrimen ſtatuere. Boni viri & integri, ſæpè bibunt vt ſedeant diutius, honeſtæ & piæ collocutionis ergò. At porci de grege Epicuri, hoc eſt, homines ventri dediti & voluptatis manci-

pia, ſedent diutius, vt bibant copioſius.

Hinc ſæpè accidit, vt nonnihil hilaritatis modum excedant pij & boni viri, quod in illis tametſi vicio omnino non caret: non tamen eſt temerè damnandũ, modò in fœdam ebrietatem non fuerint prolapſi.

Nam illud Pauli præceptũ catholicum eſt, ſeruandum in omnium piorum conuiuijs: Ne inebriemini vino, in quo luxus eſt: ſed impleamini ſpiritu, loquentes inter vos mutuo per pſalmos, & hymnos, & cantiones ſpirituales, canentes & pſallentes in corde veſtro Domino.

Hic Apoſtolus ἀναθήματα recitat conuiuij chriſtiani, ignota homero, quæ ſunt pſalmi, hymni, & cantiones Spirituales: & antitheſin facit, inter hilaritatem ex ebrietate ortam, & hilaritatem ſanctam, quæ ex pijs carminibus & pſalmis in pio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

rum cœtu oritur. Cum autem in corde dicit, non hoc vult Apoſtolus, vt quiſq; intus & apud ſe ſine lingua canat, ſed ſerium cordis affectum requirit.

Duo ergò in cantionibus piorũ coniungi debent, pius cordis affectus, & lingua quæ affectibus excitandis ſeruit. Hæc de hilaritatis modo ſint dicta.

Morandi in conuiuio tempus, non protrahatur ad inſaniæ initium, ſed tantum ad hilaritatis medium: præſertim Paſtori, in quem alij oculos conijciunt.

Nihil fœdius eſſe, aut dici poteſt, quàm Paſtorem inſaniæ pocula exhaurire, & poſtremum eſſe qui domum abeat. Qui talis eſt, mihi videtur indignus, qui caprarũ curam habeat, nedum ouium Chriſti.

Huiuſmodi à Iuda Apoſtolo, maculæ in fraternis cõuiuijs dicuntur:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vt qui pro voluptate ducentes in diem frui delicijs, & ſe miſerè maculant, & alijs macularum occaſionem præbent.

Iam locus poſtulat, vt diſciplinam præſcribamus, quæ in contractibus Paſtori eſt ſeruanda.

Primùm itaq; caueat Paſtor, ne quærat ſordidum quæſtum, ſeu, vt Paulus loquitur, ne ſit ἀισχροκερδὴς, hoc eſt, turpiter lucri cupidus.

Deindè, ne implicet ſe negotijs ad ſe non pertinentibus, qui hoc faciunt πολυπράγμονες ſunt, quos vel Iſocrates damnat, qui πολυπραγμοσύνη opponit ἡσυχίαν: ad quam Paulus Theſſalonicenſes hortatur, obteſtans eos per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Tùm, ne ſuo exemplo comprobare videatur, quæ in alijs culpet: ne ſit caupo: non exerceat mercaturam: non emat vt maioris rurſus ven-

vendat: ſed ſit ἀυταρκὴς, & ſua vocatione contentus: viuat ex ſuis decimis, & agris. Si quid autem ſuperſit, partem iuſtè vendat: partem reſeruet in vxoris & liberorum vſum: partem eroget, ſicuti ſupra dictum eſt, in vſus pauperum.

Caueat ne quicquam cuiquam debeat, niſi quod naturali iure debeat omnibus, hoc eſt, dilectionem & beneuolentiam.

Vice plurium præceptorum, ſint honeſtorum Paſtorum exempla.

Prætereà, Paſtor fugiat forenſes lites, ac potius mediocrem patiatur iacturam, quàm vt lites ſequatur, quæ miniſterio non parum obfuturæ ſunt.

Breuiter, in omnibus actionibus & contractibus ſit Paſtor candidus, nihil auarè agat.

Debet enim auaritiæ non ſolum crimen, verum etiam ſuſpicionem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

magis fugere, quàm vllam peſtem. Auaritiæ enim labes, cùm miniſtros ipſos exponit obtrectationibus hominum, tum miniſterio ipſi probrum conciliat & inuidiam. Caueat igitur Paſtor ne ſua auaritia & ſeipſum perdat, & miniſterium reddat hominibus inuiſum.

Hactenus viſi ſumus nobis ſatis dixiſſe, de diſciplina ſeruanda Paſtori in communi vita, & familiari hominum conſuetudine. Nam & oſtendimus quomodo agendum ſit cum ſingulis hominum generibus, & qualis eſſe debeat moderatio in veſtitu, geſtu, verbis, & conuiuijs. Atque etiam declarauimus qualis candor requiratur à Paſtoribus, in omnibus vitæ actionibus & contractibus. Nunc proximo loco ſequitur, vt explicemus, qualem ſe Paſtor exhibere debeat, in Eccleſiaſtico piorum cœtu.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

QVID IN COETV ECCLESIASTICO SPECTANDVM PASTORI.

Cœtum Eccleſiaſticum voco, congregationem Eccleſiæ, ad audiendum verbum, ad precandum, ad percipiendum ſacramenta, congregatam. Sunt enim hi tres fines, cur pij in ædibus ſacris ſeu templis conueniant.

Ex quo patet, qua in re oporteat excellere Paſtorē in cœtu Eccleſiaſtico. Nam, vt Auguſtinus ait, ita oportet Paſtorē excellere in omnibus, vt cæteri præ illo grex eſſe videātur.

Primùm ergo ſciat Paſtor, quòd in templo, vbi congregatur Eccleſia, debeat quàm attentiſsimè verbum Dei audire, quoties concionatores audiendi ſunt.

Quidam inepti totum tempus quo prædicatur verbum, conſumunt nunc colloquijs, interdum

lectionibus, ſæpè ſomno, ac ſi ad ſe non pertineret mandatum Dei, quo omnes iubentur ipſius audire verbum.

Horum error eſt corrigendus, niſi iram Dei velint incurrere, & maiorem damnationem.

Quidam autem hoc faciunt, ne videantur ab alijs diſcere. Horum ſuperbia odio digna eſt. Quidam alias fortè cauſas prætendunt.

Verum pio Paſtori conſulo, vt omnes ſuos auditores pietatis declaratione (abſq; tamen hypocriſi) & audiendi diligentia ſuperet. Hinc enim copioſiſsimum percipit fructum.

Primùm enim confirmatur voce docentis in doctrina.

Deindè etiam diſcere poteſt aliquando ab eo, qui præ ipſo idiota videtur. Sæpe enim Deus per infimos ea myſteria aperit, quæ ſapientiſsimi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tiſsimi ſuo acumine non potuerunt eruere.

Mos fuit beato Luthero, & ſanctiſsimæ memoriæ Philippo Melanthoni, diligentiſsimè audire concionatores. Et ſæpè confeſsi ſunt ſe & conſolationibus erectos, & in doctrina confirmatos aliorum voce.

Prætereà gratum eſt Deo officium audiendi verbum.

Poſtremò exemplum prodeſt. Nam cum homines Paſtorem ipſum auidè audire verbum animaduertunt, ipſi ad diligentiam maiorem excitantur.

Deindè Paſtor meminerit, & ſui muneris eſſe, in cœtu Eccleſiaſtico, vnà cum Eccleſia precari.

Hîc veniat ei in mentem neceſſitas Eccleſiæ: cogitet de publicis & priuatis calamitatibus: cogitet de hoſtibus Eccleſiæ, Diabolo, Tyrannis, & Hæreticis, & flagitioſè viuentibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

In his cogitationibus ardenter cum Eccleſia Deum inuocet, vt ipſe mitiget publica & priuata mala: vt reprimat hoſtes Diabolos: vt homines hoſtes, hæreticos, & tyrannos, aut ſua bonitate conuertat, vt ſaluentur, aut ſuo iudicio coherceat, ne Eccleſiæ ruinam inferant: vt ſcandala tollat doctrinæ & morum: vt Eccleſiæ largiatur pacem: vt confirmet fideles in pio & ſancto propoſito: vt doctores Eccleſiæ ſuo ſpiritu regat: vt magiſtratum noſtrum conſeruet in vera pietate: vt omnes ſtatus & ordines hominum, vinculo pacis coniungat: vt Eccleſiaſtico, politico & œconomico ſtatui adſit. Breuiter vt ſuum regnum quotidiè adaugeat, & regnum Satanæ magis magiſq; deſtruat. Hæc petat pius Paſtor quàm ardentiſsimè, & ſuo Eccleſiam exemplo ad precandum inuitet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Adhæc cum Eccleſia congregatur etiam ad participationem ſacramentorũ, ſit quoq; Paſtor in hac parte diligens: declaret ſuam fidẽ: edat confeſſionem: percipiat cœnam dominicam ſæpe cum alijs, vt auditores ipſius exẽplo confirmati & moti, pluris faciant ſacramenta Eccleſiæ.

Qui autem Paſtores rarò communicant, exemplo ſuo faciunt, vt ſacramenta veniant paulatim in cõtemptum.

Propter hæc tria, hoc eſt, verbũ, preces, & ſacramentorum participationem, habet & Eccleſia congregata certas ceremonias, recitantur pſalmi, canuntur & alia pia cantica: quę omnia adhibentur, vt ſint veluti flabella quædam, quibus ſpiritus hominis ad pietatis meditationem excitetur. His quoq; ceremonijs pius Paſtor adeſſe debet. Canat ergò cum alijs, & oſtendat ſe iſtis carminibus affici.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Impleamini, inquit Apoſtolus, ſpiritu, loquentes inter vos mutuò per pſalmos & hymnos, & cantiones ſpirituales, canentes & pſallentes in corde veſtro Domino. Cum dicit, canentes & pſallentes in corde, non prohibet ore canere & pſallere: ſed ſignificat oris cantum nihil prodeſſe, niſi ex corde proficiſcatur. Ex corde ergo prouenire debet: & dum ore canitur, cor magis ad pietatem veluti flabello excitatur.

Hæc ſint breuiter dicta de diſciplina Paſtoris in Eccleſiaſtico cœtu ſeruanda. Sequitur de conſilijs & deliberationibus.

QVID IN CONSILIIS ET DELIBERATIONIBVS SPECTANDVM PASTORI.

Conſultationes Eccleſiaſticæ, aut doctrinæ controuerſæ cauſa, aut miniſterij gratia, aut eorum ergò, quæ vel

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

vel ad doctrinam, vel ad miniſterium pertinent, fieri ſolent.

Ad doctrinam examinandam collationes de controuerſis articulis, & diiudicatio neceſſariæ ſunt.

Ad miniſterium pertinent, miniſtrorum electio, vocatio, approbatio, ordinatio.

Ad vtrumq;, ceremoniæ, diſciplina, & reddituum Eccleſiaſticorum diſpenſatio referuntur.

Exiſtimo nullam cauſam offerri poſſe Senatui Eccleſiaſtico, quin ſub his generibus contineatur. Dicam igitur qualis diſciplina Paſtori ſit commoda in his iudicij Eccleſiaſtici partibus.

Conſultatio de doctrina controuerſa, modeſta debet eſſe, in qua Paſtor non tam victoriam quærat, quàm veritatem, imitatus Socratem, qui ſuum aduerſarium ante diſputationis ingreſſum admonuit hac

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſententia: Non tam quæratur vter noſtrûm vincat, quàm inquiratur veritas.

Quando ita Paſtor animo affectus eſt, audiat aliorum ſententias, & collationes ſcripturarum. Ipſe autem modeſtè, cum rogatus fuerit, ſuam dicat ſententiam.

Qui collationes ſcripturarum non admittunt, & ex illis nolunt interpretationem, quæ ſit conſentanea cum tota ſcriptura, peti, in multa abſurda incidunt.

Qui legit Pauli dictum: qui laborat manducet, & ita his verbis adhæret, vt ex collatione non ferat interpretationem vllam, quæ generale dictum, ad certam ſpeciem reſtringit, is infantibus, qui agere nihil poſſunt, negabit victum. Quo facto quid poteſt eſſe immanius?

Sic multi ſæpe vnum dictum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

arripiunt, cuius cum verba mordaciter retinent, vim faciunt interdum articulis fidei.

Quare in controuerſis articulis, opus eſt prudenti collatione, ex qua collatione eruetur verus dicti ſenſus, congruens cum vniuerſa ſcriptura.

Moſes dicit: non facies vllum ſculptile. Hoc dictum qui apprehendit, nulla collatione facta cum alijs ſcripturæ locis, damnabit Salomonem, qui ſculpturis templum Dei ornauit.

Quarè ex collatione diſcendum, vtrum dictum ἁπλῶς accipiendum ſit, an κατὰ τὶ: vt hoc Salomonis factum, (vt ex collatione conſtat) κατὰ τὶ accipiendum eſt, non ſimpliciter.

Deindè in diiudicatione cauendum eſt, ne pugnet interpretatio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cum aliqua lege decalogi, aut articulis fidei. Ideo Paulus præcipit, vt interpretatio ſit fidei analoga, hoc eſt, congruat cum primis religionis axiomatis.

Eſt & adhibenda in conſilium puræ Eccleſiæ ſententia, & audiendi ſunt illi, quorum doctrina & pietas multis eſt probata.

At illi qui æmulationis zelo potius quàm pietatis ſtudio, ſubitò velut è tenebris prodeunt, nequaquam ſunt illis conferendi, qui triginta aut quadraginta annos, puritatem doctrinæ voce & ſcriptis propagarunt.

Intra hos limites ſi meus Paſtor ſe contineat, rectè facit, & paci tranquillitatiq; Eccleſiæ conſulit.

Contrà qui ſuas quas concepêre ſententias, mordicùs tuentur, & nolunt audire aliorum iudicia: atque illi qui tanquam oracula admirantur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tur, quę iam ſparguntur à nouis Magiſtris, contra ſummorum virorum in Eccleſia autoritatem, tranquillitatem Eccleſiæ turbant, & rei ſunt ſchiſmatis in Eccleſia, & ſuo tempore iuſtas pœnas Deo dabunt.

Si deliberationes inſtituuntur de miniſterio, ſimilem adhibeat Paſtor prudentiam: cum alijs eligat, non affectu raptus, aut fauore aut odio corruptus, quos iudicauerit vtiles eſſe Eccleſiæ: cum alijs vocet electos, ordinet, & probet, maturo adhibito iudicio, ſemperq; ſpiritu Deum precetur, vt ipſe conſilia & euentus gubernet.

Cum de ceremonijs agitur, cõſulat Paſtor, ne Eccleſia oneretur multis ceremonijs.

Si quæ abolendæ ſunt, diligenter attendat, quid vicij habeant. Nã ſicut leges in Rebuspublicis, ita in Eccleſia ceremoniæ, non facilè ſine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

offenſione vulgi mouentur. Quarè cautio adhibenda, ne abrogatio plus pariat mali quàm boni.

Si quæ ſunt nouæ inſtituendæ, videat prudenter, ne ſint pueriles nimium, aut ocioſæ, aut ſuperſtitioſæ, aut ineptæ. Nullæ enim ceremoniæ admittendæ, niſi quæ faciunt ad pietatem alendam, & grauitatem, in ſacrorum tractatione.

Etſi autem ego conſultius iudico, vt nulla prorſus ceremoniarum in mediocriter reformatis Eccleſijs mutatio admittatur: hoc tamen conſilium dedi, vt cogitet Paſtor, quò ſit reſpiciendum, vbi deliberationes inſtituuntur de ceremonijs.

Diſciplina ſequitur, quæ mores corrigit. Quoties de hac agitur, meminerit Paſtor modeſtiæ, quæ cum adeſt, non facilè in corrigendis aliorum moribus peccabit.

Huius

Huius diſciplinæ moderandæ regulam præſcribit Paulus Timotheo, his verbis: Seniorem ne increpes, ſed adhortare vt patrem: iuniores, vt fratres: mulieres natu grandiores, vt matres: iuniores, vt ſorores, cum omni caſtitate.

Hoc eſt, ſi accuſatus fuerit ſenior aliquis, & fuerit conuictus alicuius peccati, ne ſeuerè, tanquam dominium in eum habens, ipſum increpes: ſed ita agito cum illo, vt intelligat ex animo bono & amico admonitionem proficiſci.

Quidam cum peccantes corrigere debent, ita auſterè agunt, ac ſi omnem humanitatis ſenſum exuiſſent: ac ſe tum demum viros cordatos, ac ſtrenuos in miniſterio haberi volunt, vbi fortè pauperculum aliquem, qui lapſus eſt, pro ſui animi impotentia, rabioſis verbis proſtrauerint.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Sed Paulus vult correctionem temperari humanitate, atq; clementia. Nemo enim libenter admittit Cenſorem, qui hoſtili videtur agere animo. Contrà, nemo non facilè recipit vel duriorem increpationem ab eo, quem ſcit ſe non odiſſe.

Iuniores, vt fratres: hoc eſt, ſi iuniores fuerint accuſati, & alicuius ſceleris conuicti, ne eos increpes vt hoſtes, ſed eos corrigas, vt te ex fraterno amore agere intelligant.

Mulieres natu grandiores, vt matres: hoc eſt, ſi contigerit mulieres grandæuas peccare, vel loquacitate, vel obtrectandi libidine, aut alia quauis ratione, ne ſis in eas nimis ſeuerus, & durus, ſed eas potius adhortando corrigas.

Iuniores, vt ſorores, ſcilicet adhortare. Hoc eſt: ſi contigerit iuniores fœminas, vel ignorantia, vel infirmitate, vel ætatis vicio delinquere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quere,ne ſis in eas auſterus : ſed ita moderare correptionem , vt videatur ex fraterno corde proficiſci. Nã vt medicina temperata aliquo dulcore facilius ab ægroto percipitur : ita correptio,quę candidi amoris ſignificationem habet, libentius admittitur & efficacior eſt. Diſcernendum tamen eſt inter adulationis peſtem,& erroris dulce remedium. Illa enim mortis, hoc vitæ & ſanitatis cauſa eſt.

Addit in fine : cum omni caſtitate : quod ad omnia membra illa quatuor, quæ præcedunt, referendum eſt. Nam hæc particula ſignificat, caſtam grauitatem adhibendam eſſe, quæ non ſit contaminata vllo priuato affectu.

Sunt qui gaudent de lapſu eorum, quos aliquando oderunt, aut qui ſe aliquando læſerunt : vt poſtea lapſos pro libidine animi, ſæuis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

poſsint obruere & confundere verbis: ſed iſta correptio non eſt caſta & grauis, ſed adulterata prauis affectibus, & ex leuitate animi ſaucij proficiſcens.

Paulus itaq; Paſtori in corrigendis vicijs, lenitatem & moderationem commendat. Nam vt medicina, quæ ſua natura aliquid amari habet, mitigatur aliquo additamento, vt eam ægrotus non auerſetur: ita ſeueritas, quæ neceſſaria eſt in corrigendis vicijs, temperanda lenitate, ne qui peccauit, correptionis aſperitate territus, nullam correctionem admittat.

Cum de reddituum diſpenſatione, deliberationes à Senatu Eccleſiaſtico fiunt, duo caueat Paſtor. Vnum, ne auarè videatur agere. Alterum, ne ex affectu aliquo priuato redditus Eccleſiæ velit diſtribui. Vtrumq; vicium eſt in Paſtore mini-

minimè ferendum. Quarè iuſtè agat Paſtor.

Si ſtipendiorum cauſa agitur, ſit norma diſtributiua iuſtitia, ſecundum proportionem Geometricam.

Si pauperibus ex ſuperfluis aliquid eſt tribuendum, pietatis ac neceſsitatis, & non amicitiæ habeatur ratio. Solent enim homines, amore & odio moueri multum: ſed Paſtor hanc ſequatur regulam: Cum ab amicis, quæ non licent poſtulantur, iuſtitia & pietas anteponatur amicitiæ.

Hæc ſint dicta de tertia parte diſciplinæ paſtoralis, qua regatur in externa & politica hominum conuerſatione.

*

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

DE QVARTA PARTE,

quæ continet officium, ſeu legitimam paſcendarum ouium Chriſti rationem.

VEre dixit quidam ex patribus, regimen animarum eſſe artem artium: ſentiens & difficillimum eſſe opus, & requirere ſingularem peritiam.

Multi, proh dolor, paſtores agere volunt, cum ipſi potius, vt ab alijs paſcantur, indigent.

Tales non mouentur ouium ſalute, ſed proprijs commodis ſtimulantur, quibus melius eſſet, ſi nunquam nati fuiſſent. Nam horrendam iram Dei ſibi theſauriſant, in diem iræ & reuelationis Ieſu Chriſti.

Hi ſanè non tam ſolicitè quærerent onus, cui pares non ſunt, ſi cogitarent, qualis ſit res ouile Chriſti: ſi perpenderent, quàm pulchra, & Deo grata ſit ouium Chriſti ſocietas:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cietas: in cuius medio Dominus ille eſt, cui ſol & luna famulantur, cui adſunt miniſtri eius, milia milium, & decies centena milia: ſi intelligerent, quantæ molis ſit, Chriſtianam condere gentem: hoc eſt, regnum Chriſti erigere, & Satanæ palatia demoliri.

Ratiocinationes, inquit Paulus, euertimus, omnemq; ſublimitatem, quæ extollitur aduerſus cognitionem Dei: & captiuam ducimus omnem cogitationem, ad obediendum Chriſto.

Cum igitur tam auguſtum ſit paſtoris officium, tam arduum, tam periculoſum, tam diuinum, operæprecium eſt rectè inſtitui Paſtorem, vt ſciat partes ſui officij: ne cùm Paſtor ouium Chriſti haberi velit, lupus ſit peſsimus, qui oues miſerè dilaniet, & à vero ouili abducat.

Ego itaq; conſtitui ſumma qua

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

poſſum diligentia, Paſtorem dominici gregis inſtruere: atq; eius officij partes explicare, quò certa illi norma agendi, ex verbo Dei deſumpta, conſtet. Princeps Paſtor Chriſtus mentem & calamum gubernet, AMEN.

Vt autem certa cum ratione ſuſceptum opus expediam, quatuor ordine ſum expoſiturus.

I. Quodnam ſit Paſtoris officium.

II. Quænam ſit poteſtas miniſtrorum.

III. Præmium rectè præſtiti officij.

IIII. Pœna neglecti muneris.

Interrogatus quis quodnam ſit Paſtoris officium: breuiter quidem, & rectè reſpondere poteſt, Paſcere: ſed paſcendi ars, & huius artis partes, non tam facilè explicantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Vt autem Paſtor meus perpendat, quàm ſit auguſtum, diuinum, & magnificum Paſtoris officium, primùm titulos Paſtoris quos tribuit ei Spiritus ſanctus, recitabo.

Deindè, quid illum mouere debeat ad diligentiam in officio, oſtendam.

Tum artē paſcendi, & eius partes accedam, vt non tantum in genere intelligatur, quale ſit Paſtoris officium: ſed vt, anatomia videlicet facta, omnes eius partes conſpiciantur.

Inter multos titulos, quos Spiritꝰ ſanctus tribuit verbi Dei præconibus, hi ſunt ex præcipuis: Prophetę, Speculatores, Tuba Dei, Præcones Dei, Legati & ſerui Dei, Teſtes Dei, Epiſcopi, Oeconomi myſteriorum Dei, Architecti, Lux mundi, Sal terræ, Piſcatores hominum, Seminatores ſeu Agricolæ, Preſbyteri, Paſtores &c.

Hi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hi tituli, & huiuſmodi alij multi, non ſolum dignitatem miniſtrorum verbi cõmendant, verumetiam illorum officium, pulcherrimis ſimilitudinibus pingunt. Hos ergò titulos breuiter explicabimus.

Prophetæ dicuntur, cùm quia prædicunt futura, iuxta decretum Dei de ſalute credentium, & damnatione reproborum: tum quia oracula Dei, & Prophetias veteres exponunt populo. Hac appellatione monentur miniſtri Dei, vt nihil de ſuo proponant Eccleſiæ, ſed tantum id quod locutus eſt Deus, iuxta pactum Dei cum Leuitis.

Speculatorũ appellatio, vtrumque regimen comprehendit, & præfectorum & miniſtrorũ verbi, quos Dominus, veluti binos in corpore oculos, ad regendam Eccleſiam inſtituit. His, ſi praui ſunt, nulla peſtis poteſt Eccleſiæ eſſe deterior. Contrà,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

trà, ſi boni, nihil melius, nihil iucundius, nihil deniq; optatius contingere poteſt.

Verum miniſtri verbi peculiariter ſpeculatores dicuntur, propterea quòd veluti in ſpecula conſtituti ſunt, vt pro ſalute populi vigilent. Quemadmodum enim tempore belli in excubijs collocantur vigiles, ne ciues inopinantes opprimantur ab hoſtibus: ita in Eccleſia ſunt ordinati miniſtri, vt hoſtium inſidias anteuertant, & auertant.

Monet ergò hæc appellatio miniſtros verbi, de duabus rebus: nempe de hoſtibus Eccleſiæ, qui inſidiantur doctrinæ, & moribus ſingulorum in Eccleſia: & de excubijs quas agent miniſtri, ne iſti hoſtes per inſidias inuadant Eccleſiam & vaſtent. Quales iſti, quæſo, ſunt ſpeculatores, qui vicijs ſuis indormiũt, & perpetua ebrietate madent.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Tuba Dei etiam dicuntur mi-
niſtri verbi, ut Eſaiæ 58. Quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo peccatum ſuum, & Iſrael iniquitatem ſuam. Hac appellatione ſignificatur, quòd diuini verbi præcones bellum perpetuum indicere debeant impijs.

Admonentur itaq; hic miniſtri Dei vehementiæ & ſeueritatis, qua maximè hypocritæ opus habent, qui ſibi placent in vicijs ſuis, donec ſeuerius arguantur, atque in lucem protrahantur. Si enim miniſtri verbi de lege & Euangelio ſolum verba facerent, atq; oſtenderent quæ ſit regula benè & ſanctè viuendi, commendarent cultum Dei, vicia quoq; reprehenderent, nulla adhibita vehementia, quid efficerent apud hypocritas? Meminerint ergo miniſtri verbi, quòd ſint veluti tuba quædam, qua vocantur homines,

ad bellum aduerſus Diabolum & peccatum.

Præcones Dei dicuntur, iuxta illud: κυρήξατε, hoc eſt, veluti præcones proclamate. Hac voce admonentur, quòd prædicatio Euangelij ſit vniuerſalis, & quòd miniſtrorum ſit hanc prædicationem non celare quoſdam, & alijs reuelare: ſed debent toti mundo Euangelium prædicationis pœnitentię proponere, & omnibus pœnitentibus remiſsioné peccatorum in ſalutem annunciare.

Legati præterea & ſerui Dei dicuntur.

Legati quidem, quia nihil de ſuo adferent, ſed tantum quod habeant in mandatis, annunciare debent: idq; ijs ad quos miſsi ſunt. Qui enim ſua annunciant, aut quæ Deus non mandauit, Satanæ ſunt legati, non Dei.

Serui verò, vt quæ Domini

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſunt curent, & non propria agant.

Teſtes adhæc appellantur: Eritis, inquit, mihi teſtes in omni Iudæa. Nam cum verbum Domini in ſcripturis teſtimonium Domini dicitur, rectè qui iſtud annunciant teſtes Dei appellantur.

Dicitur autem verbum teſtimonium, quia nobis de Dei voluntate teſtatur.

Hinc tres admonitiones ſumat Paſtor. Primam, quòd voluntas Dei non aliundè ſit quærenda, quàm ex eius teſtimonio, hoc eſt, verbo tradito in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis. Secundam, quòd ſecurè damnetur, quicquid de religione cenſent homines, vel præter vel cõtra verbum Dei. Tertiam, vt caueat Paſtor, ne hoc teſtimonium occultet, aut non rectè applicet: ſed det operam, vt ſit teſtis Dei fidelis, ſicuti teſtimoniũ ipſum fidele eſt, ſapientiam præſtans paruulis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Epiſcopi, generale quoque hoc nomen eſt omnium miniſtrorum verbi, tametſi vſus iam obtinuit, vt ijs, qui ad alios reſpectum habent, vt rectè faciant officium, hoc nomen tribuatur. Qua re nonnihil videtur contemni lingua Spiritus ſancti. Quod enim is commune facit omnibus, vſus tribuit quibuſdam.

Nomen autem Epiſcopi, intentum notat, apud Platonem præſidem & inſpectorem operarum in ſingulis hominum ordinibus & ſtatibus ſignificat. Vnde nomen tranſlatum eſt ad miniſtros verbi, quia eorum munus eſt inſpicere, & curare, vt & doctrina ſana conſeruetur, & mores ſecundum doctrinæ normam forment auditores.

Apud Homerum 10. Iliados: is qui aliò ad explorandum quid agatur mittitur, voce Epiſcopi ſignificatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Apud indos Epiſcopi fuerunt, quorum erat videre, quid in quaque regione fieret, vt cognita ad magiſtratum referrent. Fuit & Atticus magiſtratus Epiſcopus, hoc eſt, prętor, qui mittebatur ad ius dicendum, in ea oppida, quæ ſub ditione Athenienſium erant. Ciceroni ad Atticum, Epiſcopus eſt ad quem delectus & negotij ſumma refertur. Andromacha apud Homerum, Hectorem vocat Troię Epiſcopum, hoc eſt, defenſorem & præſidem.

Atq; hæc ſignificata aptè transferuntur ad eos, quos hodiè vocamus Epiſcopos. Hi enim mittuntur aliò, ad explorandum quid & quomodo agatur, in ijs parochijs, quæ ſuæ fidei ſunt commiſſæ.

Penes hos ius dicendi autoritas eſt, iuxta verbum expreſſum, & piæ diſciplinæ regulam: idque in ijs diœceſibus, quæ ipſis commiſſæ

miſſæ ſunt. Ad hos delectus & negotij ſumma pertinet. Hi ſunt defenſores & præſides Eccleſiarum, ſed nequaquã ἀνυπεύθυνοι. Debent enim ſummo Monarchæ Chriſto rationem ſuæ adminiſtrationis reddere.

Oeconomi, idq; myſteriorum Dei, dicuntur, 1. Cor. 4. Sic vos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei.

Primùm Paulus hîc Euangelij præcones, miniſtros appellat.

Deindè miniſterij genus exprimit, cum eos œconomos vocat, idq; myſteriorum Dei: quo ſignificatur, non latius patere eorum officium, quàm vt myſteria Dei diſpenſent: hoc eſt, quæ Dominus illis mandauerit, de manu, quod aiunt, in manũ tradant, non autem quod ipſis libitum fuerit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Et quia Oeconomi ſuorum dominorum claues habent, vt pro arbitrio dominorum claudant & aperiant, dicuntur miniſtri verbi claues à Domino accepiſſe, quibus clauditur & recluditur regnum cœlorum, quod hac fit ratione. Quando prædicatur Euangelium pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum per Chriſtum, applicant Oeconomi Dei vnam clauem, qua aperitur regnum cœlorum. Quod ſi illi qui audiunt verbum, adhibent verbo fidem, accedit etiam clauis altera. At ſi auditores fidem non adhibent, dicuntur Oeconomi claudere regnum cœlorum, iuxta dictum: Qui non crediderit condemnabitur. Hæc clauium Eccleſiæ ſpiritualis poteſtas eſt, de quibus poſteà rurſus dicentur plura.

Architecti, 1. Cor. 3. Tanquam ſapiens architectus fundamentum poſui, ſecundum gratiam Dei mihi datam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

datam, alius autem ſuperædificat. Porrò vnuſquiſq; videat quomodo ædificat. Fundamentum enim aliud nemo poteſt ponere, præter hoc quod poſitum eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus.

Hæc collatio tria docet. Chriſtum eſſe fundamentum: Eccleſiam eſſe ædificium: miniſtros verbi eſſe architectos.

Hi ergò monentur, ne extra fundamentum ædificent, ſed omnia ad normam fundamenti exigant. Proindè hîc non ſolum dignitas miniſtrorum verbi & officium indicatur, verumetiam ædificandi modus.

Lux mundi, Matthei 5. Vos eſtis lux mundi. Etſi autem omnes conuerſi, & luce cœleſtis doctrinæ illuminati, filij lucis dicuntur, & iubentur lucernas ardentes manibus geſtare, ne errent in tenebris: tamen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quia præ alijs lucere debent miniſtri Euangelij, tribuit eis Chriſtus hoc elogium, quibus & pręcipit, vt ſuam lucem ſinant lucere. Sic luceat, inquit, lux veſtra coram hominibus. Eſt autem lux doctrinæ, & lux morum: vtraq; lucere debet in ijs, qui legitimi miniſtri haberi volunt.

Sal terræ: hic titulus ſignificat munus miniſtrorum verbi eſſe ſalire terram: quia ſcilicet, nihil niſi inſipidum habent homines, donec ſale doctrinæ cœleſtis conditi fuerint. Caueant ergò miniſtri verbi, ne ipſi inſulſi ſint, qui alios ſalire ſale doctrinæ & vitæ debent. Dę ſalis metaphora ſuprà dictum eſt.

Piſcatores hominum, Matth. 4. Sequimini me, faciam vos piſcatores hominum. Rete & verbum, piſcatio & prædicatio, piſcatores & prædicatores, mare & mundus, inter ſe analogiam habent.

Vt rete multas maculas habet: ita verbum multa teſtimonia & exempla.

Vt in piſcatione capiuntur magni & parui piſces: ita prædicatione ſapientes & inſipientes, nobiles & ignobiles, diuites & pauperes, conuertuntur ad Deum.

Vt piſcatores tota laborant nocte, vt capiant piſces: ita miniſtri Euangelij toto vitæ tempore conabuntur homines adducere Chriſto.

Vt mare eſt procelloſum, & ſæpe piſcatoribus minus propitium: ita mundus non ceſſat miniſtris Euangelij negotium faceſſere.

Admoneantur itaque miniſtri Euangelij, & ſummæ induſtriæ in officio adhibendæ, & periculi à fluctibus mundi: ſed nihilominus retia ſua iaciant in nomine Chriſti.

Chriſti. Is enim faciet vt piſcatio non ſit futura inanis.

Seminatores & agricolæ. Hic titulus de quatuor admonet.

Primum, quòd homines comparentur agro.

Secundum, quòd verbum Dei ſeminis rationem habeat.

Tertium, quòd ſeminatores & agricolæ ſymbolicè prædicatores notent.

Quartum, quòd ſeminis vis & incrementum, hoc eſt, verbi Dei efficacia, à Deo ſit. Vt enim agricola perfunctus eſt ſuo munere, poſtquã in terram iecit ſemen, & non poteſt facere, vt ſemen fructum ferat: ita verbum prædicatum non fert fructum, niſi diuinitus rigatum fuerit aquis cœleſtibus. Et vt agricola debet terram ſubigere, ſtercorando, arando, occando, planando: ſic & res ſe habet miniſtrorum. Debent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

enim corda hominum legis prædicatione arare, & aptare ad recipiendum ſemen cœleſte.

Preſbyteri, hoc eſt, ſeniores. Hic non tam ætatis quàm honoris & ordinis titulus eſt. Monentur igitur hac appellatione præcones verbi, vt iuuenilem inconſtantiam & leuitatem fugiant, & eam ſectentur grauitatem, quæ poterit ipſis autoritatem apud populum conciliare.

Paſtores deniq; vſitatiſsimè in ſcripturis dicuntur miniſtri verbi: quemadmodum etiam rectores rerumpublicarum apud Prophetas & Homerum.

Hæc appellatio & officium, & curam, quæ varia & multiplex eſt, & conditionem eorum, qui Euangeliũ audiunt, exprimit.

Officium, eſt paſcere gregem Chriſti pabulo cœleſti, quod eſt verbum Dei.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Cura, eſt ne vel à lupis rapiantur oues, vel morbis infeſtentur, ſed vt & tutæ ſint in ouili, & ſanæ: hoc eſt, minimè infectæ veneno peruerſæ doctrinæ, aut labe morum prauorum.

Conditio auditorum verbi, ſimilitudine ouium indicatur, quarum aliæ alijs implicantur incommodis. Quælibet enim ſuos patitur hoſtes, ſuas inſidias, ſua certamina. Hanc vepres, ſpinæ, ſenteſque dilacerant. Hanc æſtus vrens, hanc bruma rigens diſcrutiant. Hæc infixa eſt in limo profundi. Hæc ex altis rupibus præceps ruit. Adhæret huic veterna ſcabies. Alteri contagioſa ſocietas morbum affricat. Sicq; faſcinatio morbidarum tranſit in teneriores agniculos.

An non hic actum eſt de ouibus, niſi peritia Paſtoris & cura ſuccurrat?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Non aliter ſe habet res, in cœtu hominum audientium vocem Euuangelij. Hic opinionum varietate veluti laceratur. Hunc tentationes tranſuerſum agunt: alius impatientia frangitur: nonnulli immerſi voluptatibus hęrent: non pauci quotidiè in noua ruunt flagitia: ſunt qui aſſuetis peccatis ita induruerũt, vt ab eis liberari non poſsint. Nam, vt Auguſtinus ait, natura & conſuetudo, hæc duo coniuncta robuſtiſsimam faciunt & inuictiſsimam cupiditatẽ. Multi, proh dolor, aliorum inficiuntur contagione, atque ita morbus peruadit etiam in pueros, qui ſtatim cum lacte parentum vicia imbibunt.

Cum ergò tanta ſit ouiũ Chriſti infirmitas, oportet ſanè haud ſegnẽ eſſe Paſtorẽ, qui his omnibus malis peritè medebitur. Neq; quiſquã fideliter præfici ouili Chriſti poterit, niſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

qui his malis profligandis totis viribus, noctè dieq;, voce, exemplo, & precibus laborat.

Incumbit profectò bono Paſtori, non ſolum vt oues aggreget: ſed etiam vt lupos abigat. Quid enim profuerit Euangelij vocem interdum proferre, ſi ad manifeſtas Satanæ impoſturas conniueat Paſtor.

Sed vndè Paſtori tanta alacritas, vt huic tam difficili & periculoſæ ſe committat functioni? Vndè tam ſerium paſcendi oues Chriſti ſtudium? profectò qui curam ouiũ Chriſti in ſe recipit, non impulſus vera cauſa, quæ ſola conſtantem, laborioſum, & alacrem in ſubeundis tot pro ouibus Chriſti moleſtijs reddere poteſt, non ſolum deficiet pertęſus moleſtiæ, verum etiam cura ouium abiecta ſe ipſe potius curabit quâm oues: quemadmodum multi, qui de Paſtorum titulo gloriantur, hodiè faciunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quænam ergò eſt ſola illa cauſa, quæ hanc diligentiam Paſtori parit? Amor principis Paſtoris noſtri, Domini Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro ouibus ſuis. Hic enim, vt eſt Iohannis 21. Petro dicit: Amas me. Et Reſpondet: Amo te. Eique refertur: paſce agnos meos. Et hoc iterum, & hoc tertiò: ſignificans neminem aptum eſſe ad paſcendas oues Chriſti, niſi qui Chriſti amore ducatur.

Hinc Auguſtinus: Sit amoris officium, paſcere dominicum gregem, ſi fuit timoris indicium negare paſtorem. Qui hoc animo paſcunt oues Chriſti, vt ſuas velint eſſe, non Chriſti, ſe conuincuntur amare, non Chriſtum: vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & ſubueniendi, & Deo placendi charitate. Contra hos ergo vigilat toties in-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

culcata iſta vox Chriſti, quos Apoſtolus gemit ſua quærere, non quæ Ieſu Chriſti. Nam quid eſt aliud, diligis me, paſce oues meas, quàm ſi diceretur: ſi me diligis, non te paſcere cogita, ſed oues meas, & ſicut meas paſce, non ſicut tuas: gloriam meam in eis quære, non tuam: dominium meum, non tuum: lucra mea, non tua: ne ſis in eorum ſocietate, qui pertinent ad tempora periculoſa, ſe ipſos amantes.

Et paulò poſt: non ergo nos, ſed ipſum amemus, & in paſcendis ouibus eius, ea quæ ſunt eius, non ea quæ ſunt noſtra, quæramus.

Habes ex Chriſti dictis, & ex Auguſtini verbis, quæ cauſa impellere ſola poteſt & debet Paſtorem, vt rectè faciat officium. Hæc cauſa amor Chriſti eſt: hic amor, vt idem Auguſtinus ait, in tam magnum

debet ſpiritualem creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori volumus, & quo cum Chriſto viuere volumus.

Ex his etiam pulchrè licet colligere, in quo conueniant, & in quo diſcrepent Paſtor & mercenarius.

Conueniunt primùm in vocatione. Nam vt Paſtor legitimam vocationem habet: ita & mercenarius.

Deindè conueniunt in doctrina. Vterque enim verbum Dei docet.

Et Auguſtinus ait: Mercenarij Chriſtum prædicant, & per eos vox Chriſti auditur, & ſequuntur oues non mercenarium, ſed vocem Paſtoris per mercenarium. Audite (inquit Auguſtinus) mercena-

cenarios ab ipſo Domino demonſtratos. Scribæ (inquit) & Phariſæi, ſuper Cathedram Moſi ſedent, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quid aliud dixit niſi per mercenarios vocem Paſtoris audite? Sedendo enim Cathedram Moſis, legem Dei docent, ergo per illos Deus docet: ſua verò illi ſi velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti.

Proindè communia hæc duo habent Paſtor & mercenarius, vocationem & doctrinam.

In quo ergò differunt Paſtor & mercenarius? In quatuor ſunt diſſimiles. In cauſa, in ſtudio, in vita, in periculo.

In cauſa. Paſtor enim amore ardenti Chriſti & gloriæ regni ipſius, impellitur ad paſtoratus officium, & perpetuò eo amore ardet, nihil magis

gis

gis habens in votis, quàm vt principi Paſtori gratificetur. Mercenarius verò interdum fortè amore Chriſti tangitur, ſed tepido admodum, magis autem alijs mouetur emolumentis.

In ſtudio. Paſtoris cura tota huc incumbit, vt Chriſto quærat oues, vt Chriſto quærat gloriam, vt Chriſto quærat lucra. Mercenarius verò ſibi quærit oues, etſi voce Chriſti, ſed oues tamen ipſum non ſequuntur, ſed Paſtorem Chriſtum: ſibi quærit gloriam, ſibi quærit lucrum.

In vita. Paſtoris vita eſt doctrinæ exemplar. Paſtor dicit: Imitatores mei eſtote, ſicut ego Ieſu Chriſti. Etſi autem nemo eſt tam iuſtus, quin ſepties in die cadat: tamen ἀνέγκλητον eſſe oportet Paſtorem, vt illi nullum crimen obijcere poſſis. Format igitur ſemper mores ſuos ad regulam verbi, vt non tantum voce

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

doceat, ſed etiam vita & moribus.

Sic ſancti patres fecerunt: ſic hodie faciunt, qui verè Deum timent. Sunt humiles, ſunt iuſti, ſunt modeſti, ſunt temperantes, ſunt hoſpitales, ſunt manſueti, ſunt graues, benè præſunt familiæ, ſunt liberales, & alijs ornati ſunt virtutibus, quas Paulus ſcribens Timotheo, requirit in Epiſcopo ſeu Paſtore.

Contrà vero mercenarius dicit: facite ſicut doceo, nolite facere ſicut ego facio. Noui quendam inſulſum hominem, qui iſtam vocem ſæpè ſuis inculcat auditoribus.

Mercenarij vtplurimum ſunt elati, ſemper auari, turpi lucro dediti, intemperantes, ſuperbiam animi luxu veſtium produnt, & multis alijs laborant vicijs. Quare doctrinam eorum audiamus, ac vitam fugiamus. Cœlum ædificant voce, vita infernum.

In periculo. Paſtor opponit ſe lupis, vigilat, & obſeruat ne fures veniant, & furentur. At mercenarius viſo lupo fugit, quia mercenarius eſt, & oues ad ipſum non pertinent.

Verum hic non immeritò aliquis obijciat. An non Chriſtus interdum fugit? An non mandauit diſcipulis ſuis: Cum perſecuti vos fuerint in vna ciuitate, in aliam fugite? An non Paulus ipſe fugit, demiſſus in corbe per murum?

Iam cum certum ſit nec Chriſtum mercenarium fuiſſe, nec Apoſtolos reliquos, neceſſe eſt vt non de quauis fuga intelligendum ſit, quod Dominus de fuga dicit.

Sciendum itaque eſt, quòd ſit fuga corporis, & fuga animi. Illa interdum licita eſt, hæc nunquam.

Sed quænam animi eſt fuga? cũ aliquis ab officio præſtando fugit. Et hæc fuga quadruplex eſt, iuxta quadruplicem inuaſionem lupi, in ouile Chriſti. Nam quicunq; verbi miniſter, vlla de cauſa ſe non opponit ſophiſticæ, tyrannidi, flagitijs, hypocriſi: is mercenarius eſt & non Paſtor.

Paſtor enim verus, primùm opponit ſe ſophiſticæ, defendendo veram doctrinam, & reprehendendo confutandoq; falſam. Sed mercenarius ad hanc lupi inuaſionem timet, non audet defendere veram doctrinam, ne aliquid de terrenis commodis amittat. Quarè vel conniuet ad falſam doctrinam, vel ſaltem vt deberet non reprehendit. Quod cum facit, fugere dicitur, non quidem corpore, ſed animo, quia officium deſerit.

Secundò, bonus Paſtor opponit ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſe tyrannidi, cùm voce, tum precibus. Mercenarius verò tyrannis adulatur, & vicia virtutis larua induit, quo nihil vſitatius eſt.

Tertiò, bonus Paſtor opponit ſe flagitijs graſſantibus, accuſando & excommunicando eos, qui ſuis moribus peruerſis Eccleſiam offenderunt. Contrà mercenarius de ſua ſolicitus quiete, ne hiſcere quidem audet. Qua quidem ratione fugere dicitur.

Sed fortè aliquis talis mercenarius obijciet. Ecce hic ſum, nō fugi. Reſpondet Auguſtinus: Quia tacuiſti, fugiſti: tacuiſti, quia timuiſti.

Quartò, bonus Paſtor opponit ſe hypocriſi, quando laruam externam hypocritarum detrahit, & oſtendit quàm turpis ſit facies peccati. Sed mercenarius lupum hunc fugit, non audet offendere quemquam, ne in hominū odia incurrat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

De fuga corporis dico, quòd interdum ſit licita, vt anteà præcepto Chriſti & exemplis oſtenſum eſt: Idque tum demum, ſi tyranni perſequuntur aliquem, & inſidiantur vitæ eius. Hic licet pio Paſtori fugere manus tyranni, vt poſteà, ſi id fieri poteſt, reuerſus, magis proſit viuus, quàm mortuus prodeſſe potuiſſet.

Illicita autem fuga, eſt quæ vel priuatæ ſecuritatis cauſa ſuſcipitur, vel difficultatis tædio attentatur, vel maioris quæſtus gratia arripitur. Breuiter omnis fuga, quæ non habet cauſas, quas licitæ fugæ eſſe diximus, illicita cenſenda eſt.

Hinc etiam colligi poteſt, quantum ab his differant fures, & latrones. Hi nec vocati ſunt, nec doctrinam afferunt. Fures partem doctrinæ occultant, latrones additionibus ſuis trucidant. Verum ſi breuius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

uius diſcrimen memoriæ cauſa placet, hoc accipe. Paſtor quærit quæ Chriſti ſunt: mercenarius quærit quæ ſua ſunt. Fur occultat. Latro ſpoliat. Lupus rapit ac dilaniat.

Poſtquam autem oſtendimus (propoſitis quibuſdam titulis, quibus inſigniuntur Paſtores in ſcripturis ſanctis) quàm auguſtum ſit Paſtoris officium, & in qua re ſit in genere poſitum, ac indè deſcendimus ad monſtranda diſcrimina inter Paſtorem, & mercenarium, vt hoc pacto per collationem inquireremus, quantam Paſtoris curam eſſe pro ouibus Chriſti oporteat, qui ſummi Paſtoris ardenti amore inflammatus, ſalutem ouium ſibi cõmiſſarum, ac gloriam Dei & non ſuam quærit: accedamus ad id quod propoſuimus, ac paſcẽdi oues Chriſti artem & eius partes expendamus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quò autem id fieri poſsit commodius, primùm in genere oſtendam quid ſit Paſcere.

Deindè, partes quibus continetur paſcendi ratio enumerabo, atq; eaſdem explicabo.

Quid ergò eſt paſcere? Hoc nihil aliud eſt, quàm homines verbo vitæ alere, & reficere. Sicut enim terrenus Paſtor ſuas oues pabulo paſcit terreno, ac fomentis reficit: ita ſpiritualis Paſtor, ſuas oues pabulo paſcit ſpirituali, ac fomentis ſpiritualibus fouet.

Verum quia hoc in genere dictum, obſcurius eſt, explicatius per partes idem declarabo, vt res euoluta & explicata melius iudicari poſsit.

Partes itaq;, quibus continetur paſcendi ratio, ſunt hæ:

I. Docere gregem Chriſti verbum Dei.

II. Miniſtrare illi ſacramenta.
III. Regere ipſum diſciplina.
IIII. Precari pro grege.
V. Curam pauperum habere.
VI. Formam gregis eſſe.

Hæ partes, vt officium Paſtoris indicant: ita illuſtre diſcrimen conſtituunt inter miniſtros Euangelij, & gubernatores rerumpublicarum, vt non ſit opus multis, ad explicandum diſcrimen, inter politicum magiſtratū, & Paſtorem Eccleſię. Quod tamen diſcrimen cum de poteſtate Paſtoris dicendum erit, clarius cernetur.

DE DOCTRINA.

In hac prima paſcendi parte, quæ continet pabulum præcipuum ouiū Chriſti, quod eſt ipſiſsimum verbum Dei, quædam veluti elementa (ex quibus docendi ratio componitur) proponam, & declarabo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Sunt autem hæc:

Primum. Quænam ſit doctrina, qua Paſtor veluti ſpirituali pabulo oues Chriſti paſcet.

Secundum. Qua perſpicuitate & ſimplicitate eadem doctrina ſit proponenda, ne fruſtrà in aerē abeat.

Tertium. Quæ ſit recta doctrinæ ſectio, ſiue orthotomia verbi.

Quartum. Quid ſit fugiendum Paſtori inter docendum.

Quintū. Qualisnā improbatio falſę doctrinæ in Paſtore requiratur.

Quænam eſt ergo doctrina, qua veluti pabulo quodā ſpirituali Paſtor ſuas oues paſcet? Hæc doctrina eſt in libris Moſis, & in Prophetarum, Apoſtolorū, & Euangeliſtarū ſcriptis comprehenſa. Hæc enim ſola habet teſtimonium infallibile, quod ſit à Deo profecta. Quicquid eſt præter hanc doctrinam, non eſt vt neceſſariū proponendū Eccleſię Dei. Quicquid pugnat

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

pugnat cum hac doctrina, ipſiſsimū virus Diaboli eſt, qui primos noſtros parentes in Paradiſo decepit.

Huius doctrinæ in Propheticis & Apoſtolicis ſcripris cōprehenſæ, & certam demonſtrationem de eius veritate, & ſolidum σύστημα, ſeu corpus, tenere Paſtorem oportet. Illa faciet, vt Paſtor nō fluctuet, opinionibus Mahometicis, Iudaicis, & Epicureis. Hoc efficiet, vt doctrinā certis capitibus cōprehenſam teneat, ac quoties opꝰ eſt, ad iſta capita cōfugiat

Demonſtratio doctrinę Eccleſię, nititur duobus certiſsimis principijs, quorū prius externū, poſterius internum appellare ſoleo.

Externi teſtimonij partes ſex ſunt:

PRIMA. Patefactio diuina multiplex, in qua voce Dei hæc doctrina ſæpè eſt propoſita ac repetita.

SECVNDA. Operatio miraculorum, hoc eſt, operum, quorum autor

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

creatura eſſe non potuit, ſed ſolus Deus. Hæc miracula addita ſunt doctrinæ veluti authentica quædam ſigilla, quorum κορυφαῖον fuit miſſio Spiritus ſancti in die Pentecoſtes, qua veritas Euangelij Chriſti confirmata eſt.

Hìc vtile fuerit Paſtori omnia miracula, quæ in veteri & in nouo Teſtamento edita ſunt, memoria tenere, vt ea rectius applicare ad vſum, quoties res poſtulare videtur, poſsit.

Tertia. Euentus Prophetiarum. Deus quos vocauit immediatè ad miniſterium in veteri Teſtamento, ornauit dono edendi miracula, vt ea eſſent teſtimonium diuinæ vocationis. Quando enim euentus reſpondebat Prophetijs, conuincebantur homines de veritate Dei.

Daniel doctrinam pœnitentiæ & remiſsionis peccatorum propoſuit Chaldęis, quam Deus præſentibus

bus auditoribus confirmauit liberatione Prophetæ miraculoſa à ſpecu leonum: & eandem poſteritati cõmendauit euentu Prophetiarum de quatuor Monarchijs.

Sic Prophetia Iacob de ſceptro Iudæ certificat nos de tempore, quo naſci debuit Meſsias.

Diligenter itaq; Paſtor cũ Prophetijs conferat euentus. Quos cum videt reſpondere Prophetijs, certũ teſtimonium habet, quòd verbum, quod huiuſmodi Prophetæ docuerunt, habeat ipſum Deum autorem.

QVARTA. Conſenſus omnium doctorum Eccleſiæ, qui habent diuinitus teſtimonium ſuæ vocationis. Quales ſunt, Moſes, Prophetæ, Helias, Helizeus, Eſaias, Ieremias, &c. Chriſtus qui à prima promiſsione, elapſis ferè 4000. annis venit, & Prophetias compleuit: & quæ Moſes veluti breuibus aphoriſmis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

riſmis complexus eſt, quæq; Prophetæ longioribus concionibus explicarunt, ipſe clarius docuit, & Apoſtolis ſuis, quorum vocatio multis miraculis eſt confirmata, tradidit. Hic conſenſus manifeſtè conuincit animos noſtros de veritate doctrinæ, quæ ſonat in noſtris Eccleſijs.

QVINTA. Duratio Eccleſiæ, in tot & tantis furoribus Diabolorum & hominum. Huc Chriſti dictum accommoda: Portæ inferorum non præualebunt aduerſus eã. Hanc promiſsionem cum euentus comprobet, ſatis conuincimur de doctrinæ certitudine.

SEXTA. Cruenta victoria plurimorum martyrum, qui hanc doctrinam ſuo confirmauerunt ſanguine, atq; ideo dicti ſunt martyres, hoc eſt, teſtes.

Internum principium, per quod demon-

demonſtratur veritas doctrinæ religionis noſtræ, eſt arrhabo ſpiritus in cordibus piorum, qui obſignat doctrinam.

Hæc demonſtratio eſt doctrinæ Eccleſiæ, quæ ſæpè & ſeriò cogitanda Paſtori eſt, atque alijs commendanda ſæpius.

Porrò huius doctrinæ συϛημα quoddam, & ueluti corpus, tenere Paſtorem oportet, quod huic capiti ſubijci debet.

Quemadmodum propter peccatum homines (qui ad imaginem Dei creati fuerunt) à Deo damnati, à reatu per fidem Chriſti liberantur: ita liberati Deum vero cultu in hac vita, in ſocietate Eccleſiæ, colere debent, quò tandem reſuſcitatis corporibus immortalitate donentur.

Ad hoc caput totum doctri-

næ corpus referendum eſt, & aptè diſtribuenda ſunt membra huius corporis, & ſingula ſuis locis collocanda.

Deinde ſingulorum membrorum veluti anatomia quædam inſtituenda eſt, quæ conſtabit methodo didaſcalica, nunc ſimplici, nunc cōpoſita. Singulorum definitiones, diuiſiones, deſcriptiones, exemplaque teneantur, vnà cum aliquot illuſtribus de ſingulis membris ſcripturæ pronunciatis.

Hoc corpus cum Paſtor ſibi parauit, facilè erit, cum vſus poſtulat, inde docendi materiam petere.

Huius corporis membra, quotidiana lectione fouenda, & veluti alenda ſunt: quò creſcant in vtilem magnitudinem. Et quæcunq; faciunt ad complementum huius corporis, ſuis locis ſunt ſignanda, vt inde peti poſsint, quoties res poſtulauerit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Poſtquam Paſtor hoc doctrinæ corpus inſtructum habet, proximo loco, qua perſpicuitate & ſimplicitate ſit inſtituendus populus, obſeruandum eſt. Hic ſi Paſtor ſibi gloriam Dei, & ædificationem Eccleſię propoſuerit, vtili perſpicuitati & ſimplicitati operam dabit. At qui contrà faciunt, & ſuam quærunt gloriam, pompam orationis & εὐμορφίας λόγων ſectantes, conantur κοινὰ καινῶς dicere, quò apud imperitos in maiori ſint precio. Vt igitur Paſtor ſolius Dei gloriã quærat, & ædificationem Eccleſiæ ſpectet, omnino neceſſarium eſt.

Perſpicuitatis hæc præcepta ſint:

Primùm, ſummam rerum, de quibus dicturus eſt, Paſtor eruditè comprehenſam, auditoribus proponat.

Deindè, hanc ſummam partiatur in partes.

 Tùm,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Tùm, partium particulas apud ſe diſponat, ne memoria excidant.

Singula confirmet dictis & exemplis, ſimilibus, & contrarijs.

Poſthæc colligat rurſus ſummam, oſtendat doctrinæ vſum ac commendet.

Simplicitas requirit, vt rem ſæpius eandem inculcet, eadem ijſdem verbis ſemper tradat, quantum quidem id fieri poteſt: ac hoc potiſsimum requiro in doctrina Catechiſmi, quæ debet eſſe ſimpliciſsima.

In fine concionis repetat præcipua concionis membra, ac ea accommodet auditoribus, exhortando, conſolando, accuſando, monendo, pro vt intellexerit opus eſſe. Etſi autem hæc doctrinæ accommodatio vtilis eſt in tota concione: tamen eius proprius locus in peroratione eſt.

Verum quoniam fruſtrà doce-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tur voce hominis, niſi Spiritus Dei corda audientium mouet: Paſtoris eſt ante concionem, non ſolum populum hortari ad preces, verumetiam ſe proſternere coram Deo, & petere vt ſibi adeſſe velit, & ſuam vocem, ac verba moderari, in auditorum ſalutem. Poterit autem hac formula vti.

FORMVLA PRECANDI, QVA PASTOR VTI POTEST CONCIONATVRVS.

O Domine Ieſu Chriſte, qui perditas tuas oues precioſo ſanguine redemiſti, paſce, quæſo, oues tuas pabulo verbi tui, ac refice fontibus ſalutaris doctrinæ tuæ, da mihi intellectum verbi tui, pone verba tua in ore meo, & adde illis virtutem, vt eis paſcantur oues tuæ. Da ſoli nomini tuo gloriam, AMEN.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Iam quæ ſit doctrinæ recta ſectio, ſeu orthotomia verbi, breuiter explicandum eſt.

Paulus ſcribens Timotheo, vult Epiſcopum ὀρθοτομεῖν, hoc eſt, rectè ſecare verbum veritatis. Nam quemadmodum Medicus, non cuiuis morbo adhibet quodlibet remedium, ſed pro ratione morbi remedium temperat & accommodat: ſic ſingularis prudentia requiritur, in verbi Dei accommodatione. Nam alij alijs vicijs laborant, & non eiſdem malis omnes premuntur. Si hîc promiſcuè omnia fiunt, quid boni ſperandum?

Chriſtus legiſperito non ſentienti peccatum ſuum, legem proponit, dicens: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Alij dicit: ſi vis perfectus eſſe, vade & vende quę poſſides, & da pauperibus &c. Phariſęis, & Scribis dicit: Væh vobis Scribæ, Phari-

Phariſæi, Hypocritæ &c. Sentientibus peccati ſui molem dicit: Huc omnes qui laboratis & onerati eſtis.

Hanc prudentiam in ſecando verbo veritatis, qui non adhibet, operam ludit. Aliter enim agendum eſt, cum ſecuro Hypocrita, aliter cum afflicto peccatore, aliter cum flagitioſis, aliter cum honeſtè viuentibus, aliter cum ignaris Euangelij, aliter cum doctis Euangelium, aliter cum deſperantibus, aliter cum firmis &c. De hac ergo orthotomia iam præcepta quædam ſubijciemus.

Omnis cum quo Paſtor aget, aut eſt docendus, aut mouendus.

Si eſt docendus, aut eſt ſapiens, & doctus iuxta mundum: aut ſimplex, & rudis. Vterq; aut tangitur ſenſu peccati, aut tumet ſua iuſtitia.

Si mouendus eſt, aut eſt doctrinæ hoſtis, aut doctrinam publicè profitetur. Si doctrinam profitetur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

aut alacrior eſt in curſu, aut ſegnior, aut eſt hypocrita, aut malè viuit, aut premitur aliqua cura, idque vel animi vel corporis.

Pro hac auditorum diuerſitate, doctrina accommodanda eſt: & facilè eſt videre, quòd ſi quis apud hos eadem docendi forma vteretur, perinde faceret, ac ſutor, qui ad vnam formam pueris & ſenibus, magnis & paruis, calceos pararet.

Quomodò ergò ſingulis horum generum doctrina adhibenda ſit, conabor oſtendere.

Si itaq; docendus à Paſtore eſt aliquis, ſpectandum eſt, vt dixi, an ſit ſapiens & doctus iuxta mundum: qui ſi fuerit docilis, & ſua ſponte docenti credit, expoſitione eſt informandus in ijs, in quibus doceri cupit.

Sic Nicodemus qui ad Chriſtum noctu venit, cupiens de ſalute

ſua

ſua doceri, expoſitione potiſsimum inſtruitur à Domino, vt habetur Iohannis tertio.

At ſi docilis non fuerit, hoc eſt, ſi ſe doctrinæ opponit, occupante animum contraria ſententia, argumentatione eſt conuincendus.

Hac forma docendi vſus eſt Paulus, docens Romanos & Galatas, homines ſola iuſtificari fide.

At ſi docendus eſt ſimplex & rudis, melius exemplis trahitur, & parabolis allicitur, quàm ſyllogiſmis impellitur.

Chriſtus docturus rudem populum, quæ ſit iuſtitia hominis coram Deo, & qualenam ſit iuſtificati officium erga proximum, proponit parabolam de quodam qui debuit Domino ſuo decem milia talentorum: cui cum non haberet quod ſolueret, petenti tota ſumma eſt condonata. Sed poſteà cum idem durus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& crudelis ſit repertus aduerſus cõ-
ſeruum, reuocatur ad pœnam.

Hæc parabola ſimplicisſimè docet, quòd iuſtitia Chriſtiana ſit remisſio peccatorum, & acceptatio diuina gratuita. Quæ remisſio tum demum impetratur, quando peccator proſternit ſe coram Deo, & petit ex fide condonationem. Deinde crudelitas in conſeruũ docet, quòd iuſtificatus debeat diligere proximum, ſtudere innocentiæ, ne ingratus reuocetur ad pœnam.

Si docendus tangitur ſenſu peccati, & luctatur cum deſperatione, exemplo Chriſti mox informandus eſt de gratia, & ſcripturis & exemplis oſtendendum, quòd omnes fugientes ad Chriſtum in eo vno habeant remisſionem peccatorum. Et poteſt Paſtor huiuſmodi vti formula

Mi frater, ſentis onus peccati, quod ſane graue eſt. At Chriſtus venit

venit & tuum peccatũ ſuis humeris impoſuit &c. Sed de hac re alio loco.

Si tumet quis iuſtitia legis, non eſt Euangelium ei proponendum: priuſquam fulmine legis fuerit proſtratus. Qui enim aut pœnitenti proponit minas, aut tumenti fiducia ſui, proponit iuſtitiam Euangelij, perinde facit ac ſi quis medicinam paratam oculis, apponeret pedibus: & contrà eam, quæ eſſet parata pedibus, affricaret oculis. Qui ſanè meritò ab omnibus deridẽdus eſſet.

Hactenus de docendi via. Sequitur de mouendi modis.

Hoſtes doctrinæ terrendi ſunt comminationibus, exemplis, & collationibus.

Comminationibus agit Chriſtus, dum Phariſæis væh, væh, Matthæi 23. toties inculcauit.

Exemplis Lucæ 13. vbi impœnitentibus proponit exemplum eorũ

ſuper

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſuper quos cecidit turris. Niſi, inquit, pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.

Collationibus contrariorũ exemplorum, vt Chriſtus cum proponit exempla Epulonis & Lazari &c.

Qui doctrinam profitetur, & eſt in curſu alacrior, hortatione eſt incitandus, vt magis magiſq; abundet, & in curſu non deficiat. Oſtendat Paſtor coronam propoſitam eſſe legitimè currenti. Multa huius ſancti curſus exempla recitet. Præterea moneat vt diligenter ſibi in curſu caueant, à tribus hoſtibus, Diabolo, mundo, propria carne.

Diabolus inſidiatur currentibus varijs modis, ſed repellendus eſt gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei.

Mundus inſidiatur ſua vanitate, ſed hæc ad meditationem cœleſtium bonorum euaneſcet.

Caro varijs illecebris curſum im-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

impedire nititur, ſed ſpiritus imperio eſt ſubigendus.

Breuiter, aduerſus omnes hoſtes, qui currentes impedire volunt, fortiſsima turris eſt nomen Domini, ad quã confugiet iuſtus & ſaluabitur.

Si in curſu quis ſegnior fuerit, ſtimulis excitandus eſt, exemplis vrgendus, turpitudine torporis, & ſegnitiei commouendus, collatione currentium pro aſſequendo brabio marceſsibi & perituro, & currentiũ pro corona immarceſsibili. In hunc vſum propoſuit Dominus exemplũ diſpenſatoris, & Paulus eorum qui in ſtadio currunt. Oſtendendũ quòd ceſſatio, aut ſegnities non multum à defectione differat.

Quarè quotidiè magis magiſq; excitandus eſt animus ad curſum. Sic futurum eſt vt quæ in principio fuerunt difficiliora, conſuetudine fiant faciliora.

Hypo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hypocrita cum mouendus eſt, detrahenda eſt ei externa larua, qua ſe oſtentat, & oſtendendæ internæ ſordes quibus fœtet. Et quoniam conſcientia hypocritæ eſt veluti ſopita, excitanda eſt flabello legis, & prouocanda ad tribunal Dei exemplo Iohannis Baptiſtæ & Chriſti.

Sunt autem hypocritæ durius tractandi, propterea quòd hoc hominum genus ſecurius ſibi blanditur, ac ſe quodammodo titillat propriæ iuſtitiæ opinione.

Et quia maximè hærent hypocritæ in operibus externis, oſtendendum eſt ijs quàm procul abſint, cum à legis iuſticia, tum à Chriſti. Illam habere non poſſunt, quia ſpiritualis eſt lex, illi autem carnales. Hac exciderunt, quia nemo iuſtitiæ Chriſti particeps eſſe poteſt, qui ſuam tanquam reiectamentum non habuerit. Quemadmodum diuus Paulus ſuo exemplo docet, Philip. 3. Qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Qui malè & flagitioſè viuunt, vt qui perpetuis heluationibus ſe dederunt, aut auarè rem agunt, aut libidinoſè viuunt, aliter tractandi ſunt.

Nam qui in horum numero eſt, vocandus eſt ad examen legis Dei, & oſtendendum quâm apertè ſe opponat Deo.

Deindè, comminationes legis ſunt proponendæ.

Tertiò, oſtendenda ſunt exempla iræ Dei aduerſus peccatores, quorum multi abrepti ſunt in perpetuas pœnas, vt Cain, Saul, Achitophel, & infiniti alij.

Quartò, docendus eſt talis, quòd fruſtrà glorietur de Chriſto, qui vitam in melius non commutat.

Quintò, quòd ſeipſum priuet benedictione Eccleſiæ & precibus.

Sextò, quòd vt proditor caſtrorum Chriſti, militet Satanæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Septimò, quòd quo diutius differat pœnitentiam, eo ſit difficilior.

Octauò, quòd ſubitò exardeſcat ira Dei, & quòd neſciat homo, quo momento & quo medio ſit hinc tollendus, quòd peccatum vnum mox aliud ſuo pondere ſecum trahat.

Hæc ſunt diligenter inculcanda flagitioſè viuentibus, idq; animoſè & prudenter, exemplo Nathan Prophetæ, Heliæ, Baptiſtæ, Chriſti.

Qui putant ſatis eſſe, vicia in genere arguere, vehementer errant, & officium nō rectius faciunt, quàm medicus qui de morbis quidem multa facit verba, ſed læſis membris, medicinam non adhibet.

Et quia in hac re non parum plæriq; miniſtri verbi peccant, excitandi ſunt comminationibus Dei, qui minatur ſe ſanguinem eorum, qui pereunt requiſiturum à paſtoribus, qui peccantes non arguerint.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Qui premuntur aliqua cruce, aliter tractandi ſunt: idq; pro crucis diuerſitate & eiuſdem cauſis.

Vt autem hîc medicina rectè applicari poſsit, obſeruanda ſunt tria:

PRIMVM, quis ſit ille qui cruce premitur.

SECVNDVM, quid ſit quod premit, ſeu quale crucis genus.

TERTIVM, præſenti dolori ritè medicinam accommodare.

Qui premitur cruce aliqua, aut pius eſt, aut impius.

Si pius eſt, ſtatim indicata communi filiorum Dei ſorte conſolationibus erigendus, confortandus ac fouendus eſt.

Ac primùm oſtendere oportet malum iſtud, nõ caſu, ſed voluntate Dei contigiſſe, iuxta illud: Non eſt malũ in ciuitate, quod non operatur Dominus. Loquitur autẽ Propheta nõ de malo culpę ſed de malo pœnæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Deindè, oſtendat Paſtor, quòd Deus promiſerit ſe affuturum ijs, qui ſub cruce ad ſe clamant, iuxta illud: Inuoca me in die afflictionis, & ego exaudiam te.

Quarè Paſtor hortabitur pium, & ad ſeriam inuocationem, vt Deus crucem vel tollat, vel leuet aliquo modo & mitiget, & ad conſtantiam & patientiam, ne crucis acerbitate fractus abijciat confeſsionem.

Huc addat ſanctorum exempla, quorum nullus adhuc fuit in mundo, qui morſum ſerpentis non ſenſit.

Poſtremò adiungat commonefactionem de cauſis crucis, & conferat exemplo Pauli, præſentes ærumnas ad futuram gloriam, quę reuelabitur erga filios Dei.

Huiuſmodi conſolationibus erigatur pius, qui cum aliqua cruce luctatur. Et hoc ſit generale & catholicum remedium.

Sin

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Sin impius fuerit qui affligitur, maiorem curam, vt in grauiori morbo, adhibere neceſſe eſt. Nam qui ſtatim impium hominem conatur erigere conſolatione, perinde facit ac is qui foris obducit vulnus, & intus relinquit ſaniem: vnde maius periculum imminet.

Quarè Paſtor bonus, vbi in impium & impœnitentem, qui affligitur aliquo malo, incidit: omnium primùm fulmine legis huiuſmodi hominem deijciat, neç prius ceſſet, quàm is, cum quo agit, faſſus fuerit ſine hypocriſi ſuam impietatem, & iram Dei in ſe concitatam agnouerit, clamaueritq; cum Manaſſe, ſe multis modis reum eſſe. Atq; ita producenda eſt foràs peccati ſanies, priuſquam foris medicina adhibetur.

Secundum, quod in conſolationibus ſpectandum dixi, eſt crucis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

genus. Niſi enim hoc diligenter expendatur, non poterit medicina peritè ſatis adhiberi.

Malum ergò quod premit, aut ſua culpa quis ſibi accerſiuit, aut aliena culpa illatum eſt.

Si quis autem ſua culpa ſibi malum accerſiuit, vti infamiam, paupertatem, morbum, exilium, mortem &c. non ſtatim medicina eſt adhibenda, niſi fortè reus ſerio peccatorum ſenſu tangatur. Tum enim iſte peccati ſenſus magis, ſi videbitur opus eſſe, eſt excitandus, ac confirmandus verbo Dei. Deindè ad conſolationes deſcendendum eſt, hoc modo. Oſtendat Paſtor in huiuſmodi cruce iudicium & miſericordiam Dei declarari.

Iudicium eſt, quòd Deus punit peccatum, quod omninò rectum & iuſtum eſſe fatebitur reus. Ideò dicit Chriſtus: noli peccare, ne quid deterius tibi accidat. Mi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Miſericordiæ teſtimonium eſt, quòd Deus caſtigat errantem. Nam ideo hoc fit, vt conuertatur, iuxta illud 1. Cor. 11. Cum iudicamur, à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.

Hoc iacto fundamento in animo eius, qui ſua culpa crucem ſibi accerſiuit, adhibendi ſunt loci conſolationũ, de quibus modo memini.

At ſi vel hypocrita fuerit qui cruce premitur, aut alioqui impius, tantiſper maledictione legis & declaratione iræ Dei eſt deijciendus, donec & peccati ſui atrocitatem agnouerit, & illud ſibi ex animo dolere confeſſus fuerit. Quod ſi eò lege Dei & minis iræ diuinæ adigi nequit, non eſt margarita proijcienda ante porcos, neque ſanctum dandum canibus.

Verùm ſi perductus fuerit reus in ſui cognitionem, & vero doloris

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſenſu ob peccatum admiſſum tangatur: tum demum arte medicina adhibenda eſt, & exponenda ſunt ordine hæc tria: Lapſus, pœna, & finis vtriuſq;.

Lapſum ex eo primùm prouenisse docendus eſt, quòd timorem Dei abiecerit. Hoc oſtendi poteſt ex primo ad Romanos capite.

Deindè docendus eſt, quòd abiecto timore Dei facilius in ipſum tanquam in inermem, inſidiæ Diaboli, caro, & improbitas mundi prȩualere potuerint.

His cauſis lapſus indicatis & cõfirmatis, pœnam oſtendere oportet, nequaquam parem eſſe peccato cõmiſſo, ſed eſſe tantum teſtimonium duarum diuerſiſsimarum rerum, nimirum iræ Dei, & eiuſdem paterni fauoris & clementiæ. Iræ quidem, ſi non egerit reus pœnitentiam, & nõ ſciuerit ſe corrigi ferula Dei. Paterni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

terni vero fauoris, ſi correptus emendetur plaga, & ad pœnitentiæ portum confugerit.

Finis poſtremo loco excutiendus eſt, cùm lapſus, tum pœnæ: lapſus quidem, vt poſthac homo ſit cautior: pœnæ vero, quòd ſingulari conſilio Dei (cum interim multis impijs & ſceleratis parcitur) ſit caſtigatus, non vt pereat, ſed vt habeat paratum teſtimonium paterni fauoris erga ſe.

Verum quia hoc difficilius perſuadetur laboranti ſub cruce, teſtimonia & exempla ex verbo Dei clara & perſpicua, producenda ſunt.

1. Cor. 11. dicit Paulus nos rebus aduerſis à Domino corripi, ne cum hoc mundo damnemur. Ecce finis crucis hic ſtatuitur, ne damnemur: ſi ſcilicet admoniti cruce, egerimus pœnitentiam.

Prouerb. 6. Fili mi (inquit Salomon)

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

mon) ne reſpuas correptionem Domini, neq; afficiaris tædio cum ab eo argueris. Quem enim diligit Deus corripit, & quem caſtigat, velut Pater filium amplectitur.

Hebræ. 12. dicuntur ſpurij eſſe non filij, qui ſunt extra diſciplinam.

Huiuſmodi plura teſtimonia coaceruabit Paſtor, quibus perſuadebit reo, quæ ſit Dei paterna voluntas in cruce.

Exempla ſunt complura: vt Manaſsis, Sororis Moſis, Dauidis, Regis Vſiæ, populi in captiuitatem abducti, & plurimorum aliorum, qui ob certa peccata puniti ſunt, & poſteà per pœnitentiam ſunt reuerſi. Inſigne præ alijs latronis exemplum eſt, qui præclarum pœnitentiæ & fidei exemplum edidit. Hic non ideo putauit ſe abiectum, quia morte iſta infami, erat ob ſcelera ſua

affi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

afficiendus : ſed ſpe in Chriſtum concepta , patienter commeritam pœnam ſubijt.

Porrò ſi aliena culpa illatum eſt malum, duo facienda ſunt. Conſolatio adhibenda eſt, ſicuti ſupra præſcriptum eſt. Et oſtendendum, hanc eſſe ſortem filiorum Dei, vt iniurijs Diaboli & mundi ſint expoſiti.

Iam poſtremò ſequitur diſtinctio eius quod premit. Aut enim animam attingit ſolum , ſaluo corpore : aut corpus.

Corpus affligunt morbi , carcer, exilium &c. Quibus accommodantur ea quæ de conſolationibus dicta ſunt.

Animorum autem cruciatus , habent varias cauſas : vt ſunt , error, dubitatio, tentatio, deſperatio, metus imminentis mortis, dolor ob amiſſas res. His malis non ſuccurritur eodem pharmaci genere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Errori medebitur Paſtor, ſi monſtrata veritate erroris cauſas euerterit.

Errarunt Romani de iuſtitia. Hunc erorem tollit Paulus, ſublatis erroris cauſis, & monſtrata veritate ex verbo Dei.

Errauit Nicodemus, ſed Chriſtus eum ab errore liberauit, oſtenſa veritate, & confutata erronea Phariſæi perſuaſione.

Dubitationi facilius occurritur. Nam dubitatio eſt cum in vtrumq; promiſcuè ſe habet animus. Hic vbi Paſtor oſtenderit alterius partis falſitatem, acquieſcit qui dubitauit in altera.

Tentatio præcipuè oritur ex cogitatione præteritorum peccatorum, & ex imaginatione ſtoica de particularitate.

Si tentatio oritur ex cogitatione præteritorũ peccatorum, duo faciat Parochus. Pri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Primùm inſtituat collationem peccati & miſericordiæ Dei. Quantumuis magnum fuerit peccatum, tamen verum eſt quod dicit Paulus: Peccatum exuperat gratia. Et illud Dauidis: miſericordia Domini ſuper omnia opera eius.

Deindè cumulet exempla miſericordiæ Dei erga maximos peccatores: quales fuerunt Adam, Manaſſes, Latro, Dauid: & dicat iſta edita eſſe, vt ſint teſtimonia miſericordiæ Dei, quæ teſtantur quomodo Deus velit cum pœnitentibus agere.

Si tentatio oritur ex imaginatione ſtoica de prædeſtinatione, ea ſuperabitur, ſi Paſtor has ſequentes Regulas commendauerit ei, qui ſe tentari conqueritur.

Prima. Non ex ratione, ſed ex ſolo verbo Dei, iudicandum eſt de voluntate Dei. Dicitur enim ideò

ver-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

verbum, teſtimoniũ Domini fidele, quia certò teſtatur de voluntate Dei. Nunc autem hoc verbũ dicit: Deum velle omnes homines ſaluos fieri, & nullos perire. Hoc igitur verbũ omnibus imaginationibus ſtoicis opponatur. Habetur autẽ hoc verbũ expreſſè 1. Tim. 2. & 2. Pe. 3. & ſępe alibi.

SECVNDA. Promiſsio gratiæ eſt vniuerſalis, vt habetur Math. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis.

Iohan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Roma. 3. Iuſtitia Dei per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes qui credunt.

Adhæc, Mandatum Chriſti Matth. 28. vniuerſale eſt: Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangeliũ omni creaturæ. Qui crediderit

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& baptizatus fuerit, ſaluus erit. Qui verò non crediderit, cõdemnabitur.

TERTIA. Non eſt perſonarum acceptio apud Deum. Roma. 2. Actorum 10. Epheſ. 6. Gal. 2. ſed cauſæ bonæ comprobatio, & cauſæ malæ condemnatio: idq; iuxta hanc immotam regulam. Deus pœnitentes omnes recipit: omnes impęnitentes reijcit, nulla pſonarũ habita ratione.

QVARTA. In Deo non ſunt ponendæ contradictoriæ voluntates. Nam ipſe Deus duplex cor damnat. Et Paul⁹ inquit: Deus verax eſt, omnis homo mendax. Cũ ergò ſcriptum eſt: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & Deus non vult vllos perire, non ſunt recipiendæ propoſitiones quę contradictoriã voluntatem Deo tribuunt. Falſæ ſunt ergò: Deus vult aliquos ſaluos fieri, & non omnes, ſi cõſilium creationis & donati filij reſpicis. Aliter de euẽtu iudicandũ eſt,

& de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& de voluntate Dei conſequente hominum facta.

QVINTA. Gratia ſuperat peccatum, Roma. 5. Hac regula ſignificatur & magnitudo miſericordiæ, & prꝭſtantia ſacrificij pro peccatis peracti. Vt enim concluſit Deus omnes ſub peccato, vt omnium miſereatur: ita Chriſti victima ſufficiens eſt ad omnia quantumuis enormia peccata expianda.

SEXTA. Vt in primo parente noſtro Adam, totum humanum genus eſt lapſum: ita promiſsio facta Adamo ad totam eius poſteritatem pertinet.

1. Cor. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chriſto omnes viuificabuntur.

Hoc dictum non tantum de reſurrectione intelligendum eſt, verũ etiam de ſalutari viuificatione in ijs qui Chriſtum amplectuntur. Vt igitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

igitur Adam promiſsione ſeminis ſe erexit : ita & nos porrectam nobis dexteram Dei, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, firma fide apprehendamus, quò eius vita & iuſtitia donati, promiſſam immortalitatis ſpem conſequamur.

Has regulas Paſtor diligenter vrgebit, ac eas pluribus ſcripturæ teſtimonijs, ſi opus videbitur, confirmabit.

Audiui de quadam muliere, quę cum durius ageret cum ſuis, admonita eſt de iudicio Dei futuro, vt iſto pacto ea reuocaretur à ſæuitia. At illa, inquit, ſi ſum prædeſtinata, ſaluabor quicquid fecero, & quicquid credidero. Si non ſum prædeſtinata, nec fides, nec opera mihi ſuccurrent.

Hæc imaginatio pugnat cum verbo Dei, & eſt à Satana profecta. Quarè monendi ſunt homines, vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

teſtimonio Dei credant, & non humani cerebri imaginationibus à veritate abducantur.

Grauiſsimus animi cruciatus eſt deſperatio, cũ qua qui luctatur, dolores inferni ſentit. Hæc aut oritur ex imaginatione particularitatis, aut ex cogitatione indignitatis, propter crebros in peccatũ lapſus. Hæc tolli nequit, niſi prius ſublata cauſa.

Imaginatio particularitatis, ſuperabitur ſex iſtis regulis, quas modò recitaui.

Cogitatio indignitatis, vincitur cogitatione promiſsorum diuinorum, meditatione præſtantiæ victimæ peractæ pro peccato, recordatione ſanctorum quorum quidam horrendis ſceleribus contaminati, recepti ſunt in gratiam. Et ſemper in conſpectu ſit dictum Pauli: Gratia exuperat peccatũ. Item: ſanguis Ieſu Chriſti purgat nos ab omni pecato.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Metus impendentis mortis, ſuperatur duabus rebus: fiducia remiſſionis peccatorum, & fide reſurrectionis mortuorum.

Pius igitur Paſtor cum agit cum morituris, ſciat omnem conſolationem ex iſtis duobus capitibus petendam eſſe. Quæ capita ſcripturis confirmanda ſunt, & exemplis copioſè illuſtranda.

Et ſunt hæc præcipua capita, quæ Paulus commendat Timotheo. Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam. Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. Et ſolet Paulus conſolationes petere ex fide reſurrectionis, quæ tum demum erunt ſolidæ, vbi prælucet fides.

Dolor ob res amiſſas, mitigabitur promiſſionibus Dei, qui promittit ſe non derelicturũ ſperantes in ſe.

Deindè cogitatione incertitudinis vitæ.

 Tùm

Tùm cogitatione conſilij Dei, qui ſæpe ſubtractione rerum, ſuorum animos explorat.

Hùc exemplum Iob commodè refertur, & dictum eiuſdem: Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſit nomen Domini benedictum.

Breuiter, fides facillimè ſuperabit omnem dolorem animi, quamcunq; cauſam habuerit. Igitur ſingularis cura Paſtoris eſto, ſolidum fidei fundamentum iacere in pectoribus ſuorum auditorum.

Etſi autem loci conſolationum quos ſignaui, omni dolori & cruci adhiberi poſſunt: tamen peculiarem rationem conſolandi eos, qui ob mortem amicorum triſtantur, adijciam, locoſque recitabo, quos ſemper in promptu habeat Paſtor. Iubeat itaque Paſtor mœrentem ob mortem amici reſpicere.

1. Ad deum ipſum.

Ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

II. Ad mortuum amicum.
III. Ad vniuerſalem conditionem hominum.
IIII. Ad mundum.
V. Ad cœlum.
VI. Ad reſurrectionem mortuorum.

Cum ad Deum reſpicitur, cogitandum eſt de Dei voluntate, ſapientia, iuſtitia.

Voluntas Dei eſt, quòd amicus noſter ſit hinc abreptus. Huic Dei voluntati non licet repugnare.

Iuſtitia Dei eſt, quod repetat quod dedit. Quid enim iuſtius eſt, quàm vt is qui dedit vitam, rurſus eandem ad ſe recipiat, conſeruetq; quandocunq; illi bonum videbitur.

Sapientia Dei monebit, quòd nihil ſit temerè à Deo factum. Ipſe enim ſolus nouit, expediat ne nobis mori, potius quàm viuere. Multos è medio tollit, ne vel ipſi peiores

 fiant,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

fiant, vel plures in hac vita perpetiã-tur ærumnas. Mœrens igitur pro amico, ſe cõſoletur ſapiẽti & iuſta voluntate Dei, cui repugnare impiũ eſt.

Secundò, vertat cogitationem ad mortuum amicum: cuius conditio multò melior nunc eſt quàm fuit. Eſt enim expers omnis periculi. Nam nec Satan, nec mundus, nec aliud quicquam, poterit iam ipſius ſalutem impedire. Donec in hac vita verſamur, mille quotidiè ferè obijcimur periculis. Neq; vlla lætitia eſſe poteſt, quin aliquem dolorem ſeu metum habeat admixtũ. At qui iam hinc diſceſsit, huius periculi expers eſt. Nam quemadmodum qui è difficili nauigatione in portum venit, iam ſecurus eſt, vt qui in portu nauigat: ita qui morte hinc abripitur, veluti in portũ delatus eſt; vt ipſum procellæ mundi amplius obruere non poſsint. Peruenit enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ad ſalutis portum. Qui ergò dolet de amico, qui hinc in fide Chriſti diſceſſit, non videtur amico fauere portũ illũ quietũ, ad quẽ ipſe nõ peruenit.

Tertiò, cogitet mœrens de vniuerſali hominum conditione, cui & ipſe obnoxius eſt. Decretum Dei eſt ineuitabile, vt omnes hanc vitam morte ſint commutaturi, nec ſcitur qua hora & quo momento. Quarè dolere in vno, quod omnibus commune eſt, nihil eſt aliud quàm ſeipſum inutiliter macerare. Quarè cũ hæc cõditio ſit vniuerſalis, cogitandum potius, quòd vnuſquiſq; Deo obtemperare debeat, quando Deus per ſuum præconem ad exitum vocat. Neq; dolendũ eſt citò fieri, quod quò citius eò melius illi eſt, qui hinc euocatur. Nam beati qui in Domino moriuntur.

Quartò, reſpiciat ad mundum, qui totus in maligno poſitus eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

In hoc virtus & pietas patiuntur: in hoc mille technæ ad fallendum: quocunq; reſpicis, impurus eſt totus, & ſordeſcit indies magis magiſque: nunc tyranni pacem publicam turbant: nunc hæretici Eccleſiam oppugnant: nunc priuatorum ædes maximis ſunt periculis expoſitæ.

Quintò, intueatur cœlum, veluti domũ propriam, ad quam tendere oporteat, in quo nihil immundi, nihil pericli, ſed omnia pura & tuta. Ibi ſancti fruuntur conſpectu Chriſti, cuius corpus glorioſum cũ intuentur, expetunt ardentibus votis, vt acceleret dies iudicij extremi, quo animæ rurſus ad ſua corpora redeant, & fiant ita conformes Chriſto.

Sextò, cogitet mœrens de reſurrectione mortuorũ, quę eſt veluti commune antidotũ aduerſus omnia mala. Hinc Chriſtus conſolatus eſt

Mar-

Martham cum ait: Ego ſum reſurrectio. Huius memoriam commendat diſcipulo ſuo Paulus, cum inquit: Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis. Hæc de conſolatione contra dolorem pro amicis defunctis.

Hactenus diximus de orthotomia verbi veritatis, & oſtendimus quomodo Paſtor, vt peritus medicus, debeat pro ratione morborum animi, adhibere oleum verbi Dei. Iam quid ſit fugiendum Paſtori inter docendum, melius intelligetur.

Paulus 1. Timoth. 1. duo fugienda Paſtori admonet, quorum primũ eſt ne alia doceat: alterum, ne attendat fabulis. Illud facit, ne, omiſſa doctrina diuinitus tradita, proponat Paſtor Eccleſiæ aliam doctrinam. Hoc, ne curioſas quæſtiones agitet, omiſsis rebus neceſſarijs.

Vtriuſq; præcepti ratio hæc eſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Eccleſia Chriſti extruenda eſt ſuper fundamento Chriſto, iuxta illud: Aliud fundamentū nemo poteſt ponere, præter id quod poſitū eſt, quod eſt Ieſus Chriſtus. Paulus ad Gal. 1. deterret etiam à temeritate innouandi & noua tradendi, cū bis idem fulmen eiaculatur. Si quis aliud Euangelium docuerit, anathema ſit. Paſtor ergò memor huius dicti fugiat omnes quæſtiones, quæ non faciunt ad ædificationem fidei, quantumuis ſubtiles eſſe videantur.

Quærunt ocioſi homines infinita, ac ipſa ratio multa ingerit: ſed Paſtor ſequatur verbum, eo ſit contentus, & dicat cum Dauide: lucerna pedibus meis verbū tuum. Neq; pudeat ipſum, ſi non poſſit omniū obiectionum nodos diſſoluere.

Hinc etiam intelligi poteſt, qualiſnam improbatio falſæ doctrinæ in Paſtore requiratur. Vt enim Paulus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cordatè pronunciat, anathema eſſe, qui aliud Euangelium docet : ita Paſtor non colludet cum aduerſarijs, ſed palàm execrabitur falſam doctrinam, monſtrabitq; falſitatis cauſas, & quid mali ex ea in Eccleſiam manat: præſertim cum ea ſit natura rerum, quòd dato & admiſſo vel leuiſsimo in ſpeciem errore, ſequantur infinitæ hypotheſes falſæ, quemadmodum in papatu vidimus.

Paulus requirit in Paſtore, vt poſsit os obſtruere aduerſariorum. Etiamſi autem non poſsit omnes labyrinthos & ſtrophas explicare: tamen verę doctrinæ demonſtratione refellitur error. Eſt quidem Paſtoris & errorem refutare, & conari errantem ſiue hæreticum in rectam viam reuocare. At ſi hoc poſterius fieri non poſsit, monet Paulus, vt eũ fugiat, tanquam proprio iudicio condemnatum. Orandum tamen

pro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

pro eo eſt, vt Deus aliquando ipſum ad ſuam lucem adducat.

Hactenus dictum eſt de prima parte, quæ in Paſtoris officio requiritur: nunc ad ſecundā accedamus.

De administratione Sacramentorvm.

Secunda officij paſtoralis pars eſt adminiſtratio Sacramentorum, in qua quantū attinet ad baptiſmum, qui eſt initiale Eccleſiæ ſacramentum, agat omnia iuxta ordinationē Eccleſiarum, & afferat Paſtor pium animum: ſciat ſe in loco Chriſti ſtare, & eius vice fungi. Nam ipſe Chriſtus eſt qui abluit, vſus Paſtoris manibus: recitet diſtinctè lectiones ſacras, iuxta ordinationem: oret Chriſtum intimo cordis affectu, vt huic ſuæ ordinationi adſit: commendet baptizatum infantem pre-

cibus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cibus Eccleſiæ, ac ſeriò admoneat parentes, vt hanc nouam creaturam piè inſtituant, caueantq; ne ſua culpa aliquid mali baptizato accidat. Hæc ſint de baptiſmo dicta.

De adminiſtratione cœnę maior requiritur peritia. Quemadmodum enim verbum, ita ſacramentum cœnæ, viſibile Euangelij verbum, debet ſanctiſsimè adminiſtrari, & cauendũ eſt hîc Paſtori, ne communicet alienis peccatis. Qui enim potatori, adultero, tyranno, maledico, blaſphemo, obſcœno, aut alioqui inhoneſtè & non vt dignum eſt Euangelio viuenti, porrigit ſacram cœnam, corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti: is nobiliſsimam margaritam Eccleſiæ, obijcit ſuibus & canibus, in contumeliam filij Dei. Quo ſcelere nullum eſt grauius.

Chryſoſtomus dicit, ſe potius corpus ſuum daturum lacerandum tur-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

turpiſsimis modis, quàm vt ſciens & volens velit corpus & ſanguinem Domini porrigere flagitioſo homini, qui viuit abſq; pœnitentia: neq; id immeritò. Nam vbi hoc fit, quadruplex ſcelus concurrit.

Primùm enim, manifeſta contumelia fit filio Dei, & multo maior quàm cum cederetur alapis, & expueretur in faciem eius. Grauis Chriſti admonitio eſt, & ſeria: nolite dare ſanctum canibus.

Deindè, qui cœnã porrigit homini, quẽ ſcit pœnitentiam ſeriam non meditari, auget ipſius iudicium & damnationem, atq; ita communicat alienis peccatis.

Tùm, vulnerat ſuam conſcientiam. Nam manifeſtè facit contra conſcientiam, & verè excutit ſpiritum ſanctum: amittit paulatim & alia dona quibus ornatus erat.

Præterea, exemplo multi deteriores

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

riores fiunt, & confirmantur in ſua cœcitate, atq; ita paulatim regnum Chriſti euertitur.

Vt interim taceam, ſpectaculum exhiberi, triſtiſsimum quidem caſtis ſpiritibus, qui in ſacra cœna adſunt, miniſtrantes ſuo Regi: gratiſsimum verò Diabolo, & eius Angelis, hoſtibus Chriſti, qui iſtam contumeliam fieri Chriſto aduertunt.

Nihil amplifico: expono verè rem ipſam, imo nemo ſatis grauitatem huius rei explicare oratione poteſt.

Propter huiuſmodi abuſum, Paulus teſtatur Corinthios magna plaga percuſſos, ac multos concidiſſe. Nec dubitandum eſt plurima publica mala, & priuata, hodiè eſſe pœnas abuſus ſacratiſsimæ cœnæ.

At dicat forte aliquis. Quid mea refert? ipſius res agitur qui indignè cœnam ſumit. Cur ego luerem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

aliena delicta? Tua permagni refert. Deus collocauit te in ſua Eccleſia, vt eam paſcas, non vt eam deſtruas, mactes & dilanies. Quod ſanè facis, quando ſine delectu pijs & impijs, offers ſacrum cœnæ myſterium.

Laudatur meritò Ambroſius, qui ne Theodoſio quidem Imperatori pepercit: quem ad ſacram cœnam non admiſit, priuſquam pœnitentiam magnæ illius cladis egit, cuius autor fuit.

Conſulo itaq; Paſtori, vt diligenter diſcernat inter oues Chriſti veras, & laruatas: ne ſibi iudicium grauius accerſat.

Hactenus breuiter admonui, quinam ſint à ſacra cœna arcendi.

Iam quia in noſtris Eccleſijs, nemo ad ſacram huius cœnæ communionem admittitur, niſi qui anteà ſe ſuo Paſtori examinandum exhibuerit: paucis Paſtori meum de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

examine conſilium communicare volo: quod vt diſtinctius habeatur, in has quinque partes diſtribuam: Quæ ſunt:

Prima. Vitæ eius, qui examinabitur, præteritæ conſideratio.

Secunda. Colloquium Paſtoris cum eo, qui ad cœnam ſe admitti expetit.

Tertia. Conſolatio pœnitentis.

Qvarta. Abſolutio.

Qvinta. Admonitio, qua ſoluitur examen.

Conſideratio præteritæ vitæ eius, qui eſt examinandus, diligenter eſt obſeruanda Paſtori. Inde enim intelligi poteſt, quibus potiſsimum morbis aliquis obnoxius eſt. Conſiderabit ætatem, & quibus vicijs maxime quælibet ætas eſt expoſita: conſiderabit ſexum, artificium & vitæ genus: obſeruabit, an coniunx

quis ſit, an iniunx: an in magiſtratu, aut ſub magiſtratu: an diues, aut pauper. Nam pro hac diuerſitate homines alij alijs laborant vicijs. Hæ igitur circumſtantiæ Paſtori nequaquam negligendæ ſunt.

Colloquium ſequitur, in quo ſi Paſtor dubitat de confeſsione, aut profectu alicuius in doctrina Catechiſmi, omnium primùm requiritur enumeratio decalogi, ſymboli Apoſtolici, orationis dominicæ, & doctrinæ vtriuſq; Sacramenti. Hîc qui deficit, à cœna arcendus eſt, donec rectius inſtitutus fuerit. Eſt enim indignum, eum ad participationem cœnæ dominicæ admittere, qui elementa pietatis non nouit recitare.

Verum cum quis nouit hæc dextrè recitare, poſt recitationem, de pœnitentia agetur. Et quærendum eſt, an vero ſenſu peccatorum ſuorũ tangatur, & an doleat ipſe, quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Deum ſuis horrendis peccatis offen-
derit. Hîc ſi Paſtor vllos errores no-
uerit in vita eius cum quo agit, de-
bet eos candidè aperire, perinde ac
medicus, qui ægroto morbos expo-
nit, quò libentius medicinam reci-
piat ægrotus, ac ſanitati reſtituatur,
quam vnicè expetit. Deinde quæret
an ſe reus emendare velit.

Hoc autem intelligi volo de
erroribus communibus, qui non vi-
dentur excommunicatione corri-
gendi. Nam flagitia publicam pœ-
nitentiam requirunt, vel ſaltem pe-
titionem condonationis ab Eccle-
ſia. Sed de hac re ſuo loco.

Si offertur mercator, poteſt Pa-
ſtor de vicijs vſitatis in mercatori-
bus interrogare. Si iuuenis, quæra-
tur de ijs, quæ iuuentuti ſolent ac-
cidere, & ſic de alijs.

Porrò hîc etiam conſulerem, vt
ppoſitis præceptis decalogi, ordine

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

quæreretur de obedientia erga ſingula, qua ratione homo confitens deduceretur commodiſsimè in cognitionem ſui.

Poſtquam autem peccati confeſsio eſt facta, grauibus verbis Paſtor exponet reatus turpitudinem & magnitudinem. Deindè indicabit, quanta ſit ira Dei & maledictio, ſuper peccatores non agentes pœnitentiam.

Hic ſi animaduertit Paſtor, hominem cum quo agit, ſeria duci pœnitentia, & vero dolore propter peccatum tangi, quærat an aliquod remedium aduerſus hanc iram Dei & maledictionem nouerit: qui ſi reſponderit in ſolo Chriſto remedium eſſe aduerſus mortem & damnationem, Paſtor debet hoc reſponſum, ſcripturæ dictis confirmare, & graui oratione oſtendere, quòd Chriſtus venerit in mundũ peccatores ſaluos facere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Iam tertio loco addet Paſtor conſolationem per dicta ſcripturæ & exempla, oſtendet voluntatē Dei eſſe, vt homo peccator non pereat, ſed conuertatur & viuat. Ita enim ſcriptum eſt: Nolo mortem (ait Dominus) peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Oſtendet voluntatem Chriſti eſſe, vt omnes laborantes ſub mole peccati, ad ſe veniāt. Ait enim: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Oſtendet Angelis in cœlo gaudium eſſe ex pœnitentia peccatorum. Oſtendet ſerium & vniuerſale mandatum Chriſti eſſe, vocari omnes ad pœnitentiam. Oſtendet λυτρον Chriſti ſufficere pro peccatis totius mundi, ideoq; non eſſe cuiquam deſperandum, ob peccatorum ſuorum magnitudinem. Nam hoc principiū immotum eſt: gratia exuperat peccatum. Hoc dictum inculcabit: Sic

Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

Hæc illuſtrabit exemplis: atq; in primis vtile eſſet accommodare exempla perſonis congruentia, cum quibus colloquium inſtitutum eſt: vt auaro pœnitenti, exemplum Zachei: aulico, Centurionis: homicidæ, Dauidis: meretrici, Magdalenæ: blaſphemo, Manaſsis: pauperi à morbis exhauſto, mulieris laborãtis ſanguinis profluuio, & ſic de alijs.

Abſolutio quarto loco ſequitur. Hîc quæret Paſtor, an confitens Chriſtum ſibi propitium eſſe ſtatuat, & an verè credat in Chriſtũ mediatorem. Quod vbi ſincerè affirmauerit, Paſtor inferet eum iam in cœlis coram tribunali Dei abſolutum eſſe, & in gratiam receptum. Hæc enim eſt immota veritas: Omnis qui credit in filium, habet vitam æternam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Huc addat hanc vel ſimilē formā, manu capiti eius qui abſoluitur impoſita, ſine tamen ſuperſtitione.

Cum mi fili non ſolum te peccatorem & reum agnoſcis, ſeriò dolens quod Deum horrendis tuis peccatis offenderis: verumetiā credis promiſsioni Euangelij de remiſsione peccatorum, & voci Chriſti, pronunciantis eum qui credit habere vitam æternam, & promittentis ratum fore in cœlo, quicquid ſolutum fuerit in terra: Ego teſtor te remiſsionem tuorum peccatorum habere, quam tibi vice Chriſti annuncio, atq; adeò, vt miniſter Dei in Euangelio filij ipſius, te abſolutum pronuncio, in nomine Patris & filij & ſpiritus ſancti, Amen.

Iam quinto loco addatur admonitio, vt caueat abſolutus ab inſidijs Diaboli, à nequitia & malis exemplis mundi, ab inſidijs propriæ carnis:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

admoneatur, vt exerceat ſe in pieta-
te, continuè oret, fugiat mala ſoda-
litia, abſtineat à crapula & ebrietate:
oſtendatur prætereà, quàm pericu-
loſum ſit ſæpius in eadem peccata
relabi: recitentur exempla eorum,
qui lapſi, non ſunt reuerſi per pœ-
nitentiam. Adhæc admoneatur de
ſuo officio, vt illud gnauiter agat,
neminem defraudet, aut in negotio
circumueniat, vt pro ratione ſuarū
facultatum, ſit liberalis in pauperes.

Hæc aptari debent pro ratione
& conditione eorum, cum quibus
agitur.

Atq; hactenus de ſecunda parte
officij paſtoralis. Sequitur tertia.

De disciplina, qva Pastor svvm gregem regere possit.

Magna laus eſt diſciplinæ Chri-
ſtianæ, cuius moderatio Paſtori po-
tiſsi-

tiſsimum incumbit. Quarè Paſtor hîc ſedulus ſit, ne ſua culpa diſſolutiores & languidiores reddantur auditores.

Via vitæ (inquit Salomon) cuſtodienti diſciplinam: & qui diligit diſciplinam, diligit ſcientiam.

Idem: Tene diſciplinam, ne dimittas eam, cuſtodi illam, quia illa eſt vita tua.

Et rurſus: Qui ſapientiam & diſciplinam abijcit, infœlix eſt.

Eſt autem Chriſtiana diſciplina aſſuefactio cùm interior, tum exterior, qua homines aſſuefiunt ad pietatem, iuſtitiam, modeſtiam, & ad alias virtutes, quaq; in officio continentur, ne quid vel errore, vel ignorantia, vel imitatione faciãt quod ſe haud decet.

Huius finis eſt, vt maneamus in Chriſto, & non ab eius corpore myſtico abſcindamur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Si vos manſeritis (inquit Dominus) in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.

Eſt itaq; amanda diſciplina, quæ nos continet in officio, ne à ſermone Chriſti deficiamus.

Porrò diſciplina hæc abſoluitur inſtructione & correctione.

Inſtructio præceptis & regulis continetur, quarum menſura eſt verbum Dei.

Correctio eſt emendatio erratorum incidentium in moribus.

Diſciplina, vt ex definitione quã poſuimus apparet, eſt duplex: interna, & externa.

Interna eſt mentis, cogitationũ, affectuum, voluntatis. Hæc diligenter commendanda eſt auditoribus.

Externa eſt linguæ, geſtuum, veſtitus &c.

De vtraq; ſupra dictũ eſt. Vnde

Paſtor deſumat & accommodet auditoribus, quæ congruere animaduertit.

Verùm quia hoc loco potiſsimum agitur de diſciplina Eccleſiaſtica, quæ ad iuriſdictionem pertinet: volo conſilium meum Paſtori breuiter communicare, quod ſi ſecutus fuerit, non operam vt ſpero ludet.

Monui ſuprà, diſciplinam abſolui duabus rebus, inſtructione & correctione. De inſtructione, quæ continetur præceptis vitæ, quæ traduntur in decalogo, nihil hoc loco dicemus: ſed tantum de correctione præcepta dabimus.

Nunc autem cùm omnis correctio erratorũ eſt, modus correctionis ex erratorum differentijs dependet.

Sunt autem differentiæ duplices. Quædam enim errata ſunt delicta, quædam crimina.

Delicta,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Delicta, à quibus in hac infirmitate humanæ naturæ nemo tutus eſſe poteſt, admonitionibus & caſtigationibus corrigere ſtudebit Paſtor. Debet enim diligentem rationem habere vitæ cuiuſq; , & ſtatim vbi animaduertit aliquem non recta, vt decet, via incedere, eum mox admonebit, & conabitur reuocare, priuſquam in præcipitium ventum fuerit.

Crimina, vt ſunt libidines, adulteria, tyrannis, vis, ſectæ à veritate abducentes &c. è quibus ſcandalum publicè oritur, opus habent aſperiori curatione.

Si quis ergò facinus & crimen perpetrauerit, Paſtor facinoroſũ ad conuerſionem, ſeriò & grauiter hortabitur: idq; non ſemel aut iterum, ſed ſæpius: nec aſperè nimis, ſed paternè, indicato periculo & ſcandalo.

Deindè,

Deindè, ſi fruſtrà laborem admonitionis paternæ ſuſcepiſſe videtur, alia tentanda eſt via: vocabitur facinoroſus ad conſiſtorium, in quo ad minimum ſint duo aut tres vicini parochi, & aliqui ex honeſtioribus parochianis.

In hoc conſiſtorio, admonendus eſt facinoroſus grauiter: oſtendendum eſt ei, quanto ſcandalo Deum & Eccleſiam offenderit.

Hìc aut reſipiſcit facinoroſus, aut manet contumax in ſuo peccato. Pro hac diuerſitate pœnitentis, aut non pœnitentis, agendum eſt cum illo.

Quomodò agendum eſt cum facinoroſo pęnitente? Facinoroſum, qui poſt admonitionem promittit emendationem, Paſtor non facilè recipere debet, ſine ſingulari exploratione. Exploratio autem hæc fieri poteſt hoc modo.

Ali-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Aliquot diebus poſt promiſſam emendationem, Paſtor vocabit pœnitentem ad ſe, & ſeuerè eum monebit, de ira Dei aduerſus peccatum, & ad veram pœnitentiam eum adhortabitur, donec viderit certiſsima pœnitentiæ veræ ſigna. Nam qui ſimulantes pœnitentiam admittunt, ad publicam abſolutionem, magno periculo reum exponunt, & non ſatis grauiter officio funguntur.

Deindè reo ſignificabit, cùm Eccleſiam ſcandalo conturbarit, publicè veniam ab Eccleſia petendam eſſe.

Quod ſi ſe libenter id facturum promiſerit, conſtituet ei diem certum, qua aſſumptis aliquot honeſtis viris coram ſe appareat.

Adhæc præſentibus teſtibus interrogandus eſt reus, an magiſtratũ politicum, & aduerſam partem (ſi ſcelus eſt commiſſum publicum, of-

fendens

fendens magiſtratum, & proximum lædens iniuria,) placauerit. Quod ſi ait, producet teſtimonia. Si neget mittendus eſt ad magiſtratum, & ad partem læſam, priuſquam ad publicam abſolutionem admittatur.

His iam ritè & ordine peractis, conſtituet Paſtor facinoroſo diem, qua compareat in cœtu Eccleſiaſtico, ſi publicè factum ipſius innotuit: (alioqui in conſiſtorio aut priuata domo præſentibus teſtibus poteſt fieri abſolutio) ibi Paſtor facinoroſum collocatum ante altare, finita concione & admonita plebe, interrogare poterit hoc ordine.

Primùm, an fateatur à ſe commiſſum, quod illi obiectũ eſt, cuiuſq; nomine publicè accuſatur.

Secundò, an peccati commiſsi eum pœniteat, quod & voce & ſignis teſtabitur.

Tertiò, an cupiat redire in

amicitiam cum Eccleſia, quam ſcan-
dalo læſerat, & cupiat abſolutionem.

Quartò, an ſeriò conſtituerit adiuuante Deo, vitam ſuam emendare, & an hoc ſe facturum promittat.

Quintò, an ſeriò ab Eccleſia petat veniam.

Hic poteſt reo mandari, vt catecheſin recitet: quo facto vertat ſe reus ad populum, & hac oratione petat veniam.

Ego miſer peccator, fateor me Deum & Eccleſiam meo peccato offendiſſe. Quarè vos rogo omnes, vt mihi hunc meum lapſum propter Chriſtum condonetis. Promitto adiuuante Deo emendationem.

Huc addat Paſtor admonitionem, de voluntate Dei recipientis peccatores, & de gaudio, quod eſt Angelis in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, & hortabi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tur populum, vt ex animo ignoſcat quod commiſſum eſt, iubebitque vt cum Angelis Dei gaudeant, quòd qui perditus erat redierit.

His peractis, interrogabit Paſtor cõfitentem, an verè ſtatuat Deũ ſibi remittere peccatum ſuum, & cũ reſpondet verè ſe id credere, iubebit Paſtor vt genua flectat pœnitens, ac ita eum abſoluat.

ABSOLVTIONIS FORMA.

Ego miniſter Dei in Euangelio Ieſu Chriſti, autoritate Euangelij & mandato Chriſti, te pœnitentem & confugientem ad miſericordiã Dei propter Chriſtum, pronuncio receptum eſſe in gratiam à Deo, & te abſolutum ab omnibus peccatis tuis teſtor in nomine Patris & filij & ſpiritus ſancti, Amen. Vade & noli amplius peccare, ne tibi aliquid deterius fiat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Hæc diſciplina vtilis videtur, & digna quæ in Eccleſia prudenter ſeruetur, vbi facinoroſus admonitus agat ſeriam pœnitentiam.

Huc tamen addo, quòd interdũ circumſtantiæ perſonę & facti requirant aliquam mitigationem: videlicet, vt Paſtor tantum deprecetur ab Eccleſia commiſſum ſcelus, idq; nomine ipſius qui peccauit. Sed hoc relinquo prudentiæ Paſtoris, qui ædificationem quæret, & non deſtructionem, quem in grauibus cauſis cõſilio Superattendentis regi cupio.

QVOMODO AGENDVM CVM FACINOROSO NON AGENTE PŒNITENTIAM POST ADMONITIONEM?

Quando facinoroſus conuictus non agit pœnitentiam, ſed pergit in ſua cõtumacia, debet Paſtor ſubindè

eum admonere, vt tandem pœnitentia ducatur. Quòd ſi fruſtrà fecerit, ad extremum remedium, nempe ad excommunicationem confugiendum eſt.

Eſt autem vt communio, ita excõmunicatio multiplex, nec melius quę ſit ratio excommunicationis intelligitur, quàm ex communionis collatione. Eſt itaq; cõmunio triplex: Spiritualis, ſacramentalis, moralis.

Spiritualis cõmunio, eſt qua cum omnibus renatis communicamus, & participes ſumus ſpiritus Chriſti, vt eiuſdem myſtici corporis membra, cuius caput eſt Chriſtus. In hac communione eſt, quicũq; credit in Ieſum Chriſtum, & retinet fidem & bonam conſcientiã. In hac fuit Naaman Syrus, etſi corpore erat in impia aula.

Sacramentalis tantum, eſt hypocritarum, qui in ſacramentis nobiſcum communicant, ſicut Iudas

cœnæ dominicæ cum reliquis diſcipulis particeps fuit.

Moralis, eſt qua homines in ciuilibus moribus inter ſe ſociãtur, ſiue eiuſdẽ ſunt religionis, ſiue diuerſæ.

Huic triplici communioni opponitur triplex excommunicatio: Spiritualis, ſacramentalis, moralis.

Spiritualis excommunicatio, eſt qua excluditur homo à communione corporis Chriſti myſtici, hoc fit naufragio fidei & mala conſcientia.

Sacramentalis excommunicatio, eſt qua alicui interdicitur ſacræ cœnæ vſus: quod fit propter impœnitentiam.

Moralis excommunicatio, eſt qua is qui ſcandalo Eccleſiam offendit, à ſocietate & familiari cum pijs conuictu arcetur.

Primum genus penes ſolum Deum eſt, qui membra mortua abſcindit à corpore filij ſui.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Secundum penes Paſtorem eſt, qui non porriget ſacram cœnam, quos nouit viuere ſine pœnitentia.

Tertium eſt cenſurę eccleſiaſticæ, qua ſenatus Eccleſiaſticus ordine & modo ſeruato, excludit aliquē à ſuo cœtu per ſententiam.

Quantum ad primum excommunicationis genus attinet, parochi ſiue Paſtoris officium eſt, perpetuò hortari ſuos auditores, vt ſtudeant retinere fidem & bonam conſcientiam, ne ſe ipſi à corpore Chriſti abſcindant. Quarum illa retinetur, meditatione beneficiorum Chriſti, & precatione: hæc fulcitur quatuor veluti fulcris, fiducia Chriſti, qua ſtatuitur peccatum remiſſum eſſe: bono propoſito, quo abijcitur peccandi voluntas: ardenti deſiderio, vitam in poſterū approbandi Deo: & ſancta vocationis cura.

Vt in hac communione corpo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ris Chriſti ſpirituali, maneant ſui auditores, Paſtor excubias aget, nihil nō faciens, quo eos exhortationibus & monitionibus contineat in officio.

Verùm cum aliquod facinus commiſſum deprehenditur incerto autore, vt furtum, homicidium, aut quoduis damnum clam perpetratum, Paſtor debet poſt concionem, primùm narrare factum, quod deſignatum eſt.

Deindè, ſumma cum grauitate deplorare, quod autores talium facinorum deliteſcant in Eccleſia, & venditent ſe pro ouibus Chriſti, & viuis Chriſti membris, qui tamen reuera mortui ſunt, & exuerunt ſe Chriſto ſuo ſcelere.

Tertiò, publicè teſtabitur eum, qui facinus perpetrauit, ſe mancipaſſe Satanæ, cum quo æternum peribit, niſi per pœnitentiam fuerit Deo reconciliatus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quartò, ſubijciat exhortationē, vt quiſquis ſit, damnū reſarciat, ac redeat ad Deum per veram pœnitentiam, quo rurſus viuum Chriſti membrum fieri poſsit.

Quod ſi is qui facinus perpetrauit aliquando reſipiſcat, ac ad Paſtorem veniat, cupiens conſilium; Paſtor hîc ſingulari prudentia aget, ac in primis cauebit, ne prodat alijs quod ſibi ſoli innotuit.

Si furtum deſignatū fuit, interrogandus eſt reus, an res adhuc ſalua ſit, an perierit. Si ſalua eſt, hortabitur vt reſtituat clam, quod clam abſtulit: ſin perijt, interrogādus eſt, an ſit ſoluendo, an non. Si ſit ſoluendo, Paſtor circumſpectè aget cum eo, qui rem amiſit, peteтq; vt accepta ſatis factione ſit contentus. Hic ſi voluerit eſſe cōtentus, Paſtor à reo acceptā ſolutionē tradat ei qui damnū paſſus erat.

At dicas. Quod ſuades habet peri-

culum non leue coniunctum. Sit ſane ita. Quis, quæſo, poteſt curam Eccleſiæ habere, & rationem ſalutis ſingulorum membrorum in Eccleſia ſine periculo? ſi quis velit te cogere, vt reueles quod tibi innotuit, potius mortem oppetito, quàm vt reum prodas.

Verum ſi reus ſoluendo non fuerit, ad pœnitentiam tamen eſt excitandus, & monſtrandum, ſi viderit reum duci ſeria pœnitentia, quòd gratia ſuperet peccatum, & multis ſcripturæ teſtimonijs & exemplis eſt erigendus, ne deſperet: qui cum fateatur ſe credere remiſsionē peccatorum, abſoluendus eſt priuatim, & monendus, vt in poſterum ſibi caueat à Satanæ laqueis.

Porrò, ſi damno ſatiſfactū fuerit, poteſt Paſtor publicè ſignificare, quòd qui furtum aut damnum commiſit, ducatur pœnitentia, hortabi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

turq; populum ad gratiarum actionem, quòd is qui è corpore Chriſti myſtico ſe excluſerat, iam reſipiſcat, & corpori Chriſti rurſus inſertus ſit.

Cæterum ſi homicidium eſt cõmiſſum, Paſtor rem occultabit quidem, ſed hortabitur reum, vt amicorum opera ſtudeat amicos occiſi placare. Quod ſi voluerit, debet Paſtor dare operam apud magiſtratũ, & eos qui læſi ſunt, vt admittant tranſactionem. Qui ſi hoc facere noluerint, Paſtor illis omiſsis, debet cum reo agere, & longo tempore explorare, an verè eum pœniteat, qui homicidium perpetrauit. Quod cum deprehenderit Paſtor, abſoluat reum ad miſericordiam confugientem.

Neq; enim debet curator animarum, regimen Eccleſiæ & politicam adminiſtrationem confundere.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Non debet alterũ pedem in ſuggeſto, aliũ in curia habere: ſed ſuum officiũ eſſe cogitabit, omnes Deo lucrifacere, & imitari bonũ Paſtorem, qui nõ mox mactat ægrotã ouiculã, ſed ſanat quantũ in ſe eſt: qui contrà facit, nõ Paſtor eſt, ſed lupus potius.

Quantum autem ad ſecundũ excõmunicationis genus, quo quis arcetur à ſacramento ſacræ cœnæ, attinet, ſciat Paſtor, quòd impœnitentibus, qui conſuetudinis cauſa ſacramenta percipere volunt, non debeat porrigere ſacrum corpus Chriſti, & ſacrum eius ſanguinem: quemadmodum ſupra admonui.

Exempli cauſa. Si quis vel potator eſt, vel auarè agit, vel durius cum vxore aut familia verſatur, aut etiam aliquod aliud, quod non decet Chriſtianum, ſectatur ſtudium: talis ſi venerit ad Paſtorem, non debet ad communionem cœnę recipi à Paſto-

re,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

re, priuſq̃; Paſtor viderit emendationem. Non hic habebit rationem perſonæ, ſed miniſterij ſui, non timebit inimicitiam, non odiũ, non amiſsionem facultatum, non exilium, non mortem, ſed Deũ timebit, cuius vicem gerit, & Chriſtum, pro quo legatione fungitur.

Helias nõ pepercit Achab impio.

Ieremias non fractus eſt minis tyranni.

Ambroſius diadema Theodoſij non horruit.

Baptiſta maieſtate Herodis non eſt abſterritus.

Breuiter, qui hic timore ſuccumbit, non eſt Paſtor, ſed mercenarius, vt nihil dicam durius.

Reſtat tertiũ excommunicationis genus, quod potiſsimùm ad diſciplinam & cenſuram Eccleſiaſticam pertinet. Huius fines cognitos habeat Paſtor. Deindè excommunicationis legitimã rationẽ teneat. In

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

In omni excõmunicatione ſpectanda ſunt tria: Deus, ciues Eccleſiæ, impœnitens homo.

Cum Deum reſpicis, conandum eſt, ne cum Dei contumelia inter Chriſtianos nominetur, qui turpem & flagitioſam vitam degit.

Cum ciues Eccleſiæ attendis, hæc cura ſubibit animum pij Paſtoris, ne aſsidua malorum conſuetudine boni corrumpantur.

At cum intueris lapſum & deficientem ab Eccleſia, eò ſpectabit omnis Paſtoris conatus, vt reus ſuffuſus pudore reſipiſcat tandem, ac Eccleſiæ reconcilietur.

Hos tres excommunicationis fines habebit in conſpectu Paſtor, qui omnes ad ædificationem Eccleſiæ faciunt, ad quam referri debet excommunicatio.

Vt autem legitima ratio excommunicationis teneatur, tenendę ſunt ſequentes regulæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

PRIMA. Paſtor ſolus, ſententia in reum à ſenatu Eccleſiaſtico non lata, neminem ex communicare debet. Muneris tamen huius eſt, vt facinoroſum ad conuerſionem adhortetur. Huius regulæ & ratio & finis ſpectanda ſunt. Ratio eſt, quia æquitas poſtulat, vt examinetur res in iudicio, & cognoſcatur, priuſquã feratur ſententia. Finis eſt, ne vnius affectu res geri tanta videatur: qua ratione facilè in contemptum abiret excommunicatio.

Sed fortè hic obijciet Paſtor, nõ talem ſenatum conſtitutum eſſe in his locis, vt ab eo feratur contra facinoroſum ſententia. Equidem fateor me optare ordinarium ſenatũ, penes quem cenſura morum eſſet, ſed vix id ſperare poſſum in hac turba & ſenecta Eccleſiæ. Quarè Paſtori hoc do conſilium, vt loco ſenatus deligat ſibi tres ad minimum viros

ros

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ros cordatos & pios, cũ quibus conferat, & quorum ſententiam audiat.

Verùm ſi Paſtor in ſua parochia neminem habet, cuius conſilio in tanta re tutò vti poterit, rem deferat ad præpoſitum, & duos alios Paſtores eius prouinciæ, in qua habitat Paſtor: coram his compareat facinoroſus, ac examinetur. Hi conuictũ hortentur ad pœnitentiam.

Qui ſi ſupplex pœnitentiam promittit, agendum eſt cum illo, vt ſupra oſtenſum eſt.

Si autem non reſipiſcat conuictus, ſemel atq; iterum è ſuggeſto ſignificetur, eſſe hominem talem qui cõtumaciter ſe gerit, poſt piam & paternã admonitionem, & conuictionẽ criminis: & ſimul hortetur Paſtor populũ ad preces pro facinoroſo, vt Deus illum conuertere dignetur.

At ſi iſte adhuc permanſerit cõtumax, iterum ſiſtendus eſt coram

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

deputatis cenſoribus, à quibus grauiſsimè admonebitur, additis minis.

Quod ſi adhuc manſerit rebellis, non amplius conniuendum eſt. Hic putridũ membrũ enſe Eccleſiæ reſecandũ eſt, ne pars ſincera trahatur. Hic locũ habebũt noti verſiculi.

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile:
Ne maculet alias eſt ſeparanda grege.

Proximo itaq; die dominico excommunicationis ſententia publicabitur. Hoc modo.

SENTENTIA EXCOMMVNICATIONIS.

Chariſsimi fratres, notũ eſt vobis (proh dolor) quomodo quidam de noſtro cœtu N: nomine: Eccleſiam noſtrã ſcandalo offenderit, perpetrando N: Qui etſi à me Paſtore ſuo priuatim eſt admonitꝰ, nõ ſemel, ſed aliquoties, & apud ſenatũ Eccleſiaſticũ conuictus eſt de ſuo flagitio, qđ vobis etiã publica fama innotuit:

manet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

manet tamen contumax & rebellis, nec vlla pœnitudine ſui flagitij tangitur. Quapropter cum ſe à ſpirituali corporis Chriſti communione abſciderat, nec admonitus & obiurgatus reſipiſcat: Ego miniſter Euãgelij, autoritate & mandato Chriſti, vobis mecum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis, declaro iſtum N: qui ita ſe ſubiecit Satanæ, excluſum eſſe ab Eccleſia filij Dei, ac eum fugiendum tanquam ethnicum pronuncio, in nomine Patris & filij & ſpiritus ſancti, Amẽ.

Iam vos fratres dilecti, cauete ne commercium habeatis cum iſto. Sit vobis donec reſipiſcat, veluti ethnicus & publicanus, qui ſua culpa ius ciuitatis Chriſtianæ ac familiæ Dei amiſit: vt vel iſto pacto, eum tandem ſui flagitij pudeat, ac reſipiſcat. Vos inſuper oro, vt vigiletis & oretis, ne Diabolus aliquem veſtrũ

ſimi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſimili laqueo capiat: vtq; caueatis ab iſtius conſortio, ne eius veneno inficiamini. Neq; tamen vt inimicum eum ducatis, ſed admonete ſubindè vt reſipiſcat.

Cum autem huiuſmodi excommunicatus, ſit iam tanquã ethnicus & publicanus, imò Satanæ mancipium, debet Paſtor adhuc operam dare, vt eum à ſua via peſsima reuocare poſsit. Nam vt Chriſtus ethnicos & peccatores inuitat ad pœnitentiam: ita noſtrum officium eſt, qui in miniſterio Euangelij ſumus, vt perpetuò operam demus, quò aberrantes ab ouili Chriſti reuocare poſsimus. Non ergò debemus odiſſe huiuſmodi, ſed eius vicem dolere, Deumq; precari vt mortuum viuificet, ac perditum reſtituat.

Huc adijciam regulas duas, quas vtiliter ſequi poterunt cenſores morum, ac iudices Eccleſiaſtici.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Prior eſt de peccatis in multitudinē graſſantibus, qualia ſunt (proh dolor) in hoc regno, ebrietas, luxus veſtium, comeſſationes &c. de his ſequenda eſt regula. Nō aſperè (inquit Auguſtinus) quantum exiſtimo, non duriter, nō modo imperioſo iſta tolluntur, magis docendo q̃; iubendo, magis monēdo q̃; minando. Sic enim agendū eſt cū multitudine peccantiū.

Hæc regula concluditur ex finibus excommunicationis ſuprà poſitis. Nam ſi hîc Paſtor excommunicationis fulmen mitteret, magis turbaret paucos bonos infirmos, quàm corrigeret multos animoſos malos. Interim tamen Paſtor non deſinet ea damnare, quæ De⁹ ſua voce damnat.

Poſterior regula eſt de paucorū flagitijs. Seueritas exercenda eſt in peccata paucorum.

Iuſta huius regulæ ratio eſt. Nam & hac ratione caſtigantur pauci, qui

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

peccarunt, & multi inſontes ſibi in poſterum melius cauent.

Paſtor autem regulam Auguſtini ſequatur: In corripiendis fratribus miſericorditer corripiat homo, quod poteſt: quod autẽ non poteſt, patienter ferat, ac cum dilectione gemat ac lugeat. Item: Quiſquis (vt ait idem ſanctus Pater) quod poteſt, arguendo corrigit: vel quod corrigere non poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit: vel quod ſaluo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat, hic à maledictione liber & ſolutus eſt. Ita enim eradicanda ſunt zizania, ne frumenta lædantur.

Hoc conſiliũ Auguſtini ſequantur pij Paſtores in hac peruerſitate morũ, omni ferè diſciplina eneruata.

Hæc ſint dicta de modo regendi Eccleſiã externa diſciplina. Nam de indictione precum, ieiunij publici,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

non eſt quod aliquid præſcribam, niſi quod edicto regio, & gubernatorum Eccleſiæ, obtemperandum cenſeam.

De precatione Pastoris pro grege.

Quarta pars officij Paſtoralis, eſt, exemplo Chriſti Prophetarum & Apoſtolorum, oratione ſuum gregem paſcere: hoc eſt, vt gratias agat Deo cum fructum verbi videat, & oret Deum, vt ſuis conatibus aſpiret in ſalutem gregis, ac perpetuis gemitibus gregem principi Paſtori Chriſto commendet.

Apoſtolus Theſſalonicenſibus ſcribens ait: Gratias agere debemus Deo ſemper pro vobis fratres, quẽadmodum dignum eſt. Primo loco dicit, debemus: qua voce debitum officium Paſtoris notat. Deindè ait: quemadmodum dignum eſt, ſignificans

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ficans indignè Paſtoris officio fungi eum, qui hoc debitum non ſoluit. Exemplo ergò Pauli Paſtor orabit, vt Dominus dirigat corda ſuorum auditorum ad charitatem Dei, expectationem Chriſti, vt conſoletur corda eorum, & ſtabiliat eos in omni ſermone & opere bono, vt dignetur eos ſancta illa vocatione, ad quã per Euangelium vocati ſunt, & compleat omnem ſuæ bonitatis gratuitam beneuolentiam, & opus fidei potenter: vt glorificetur nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in ijs ex gratia Dei noſtri.

Aget & gratias Deo Paſtor, quando animaduertit augeſcere fidem auditorum ſuorum, & abundare mutuam inter ipſos charitatem.

Etſi autem multæ incidunt neceſsitates, quę ardentem inuocationem requirunt; poſſunt tamen precationes Paſtoris in quatuor ordines

diſtribui, vt primus ſit, pro ſanctificando nomine Dei, per totum orbem terrarum.

Secundus, pro gubernatoribus rerumpublicarum in vniuerſum.

Tertius, pro Eccleſia ſibi commiſſa.

Quartus, pro vt caſus ſe offerunt varij, & tempus poſtulat.

Huc aliquot exempli cauſa formulas ſubijciemus.

FORMVLA PRECANDI PRO SANCTIFICANDO NOMINE DEI, PER TOTVM ORBEM.

Deus miſericors Pater, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, ago tibi gratias toto pectore, quod tibi eligas Eccleſiam in vniuerſo orbe: vt ſit templum, tuũ nomen celebrans, precor ſuppliciter, vt auertas & in nihilum redigas omnium hominum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& Diabolorum technas, qui vel opera tua vel virtutes obſcurare volunt, vel tribuunt hominibus aut Diabolo quod tuum eſt. Auerte, quæſo, corruptelas doctrinæ cœleſtis & ſacramentorum, tyrannidem impedientium curſum Euangelij, hæreſes, & alia quibus vera tui notitia, vel corrumpitur, vel omnino aboletur: auerte epicureum contemptum tui nominis, barbaram negligentiam, academicam dubitationem, ſtoicam ἀϛοργίαν: auerte ingratitudinem omnium hominũ, qui te Deũ vel non agnoſcunt, vel agnitũ non prædicant. Auerte prophanã vſurpationem nominis tui, hoc eſt, impuritatem morum, & nominis tui ſacrilegam vſurpationem: ac preſta, quæſo, vt in toto terrarum orbe, ſanctificetur nomen tuũ: vt ſecundum opus tuũ, ſit nomẽ tuum: vt ſecundũ nomen tuũ, ſit apud omnes nationes

 terræ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

terræ notitia tui: vt ſecundum notitiam ex verbo & operibus tuis, ſit fiducia omnium hominum in te: vt ſecundum fiduciam, ſit laus tua, & celebratio in omnes fines terræ: vt ſecundum laudem nominis tui, ſit eiuſdem vſurpatio inter homines, per veram inuocationem, prædicationem, confeſsionem. Quæ quia ſine verbo haberi non poſſunt, mitte tua dona de cœlo, conſerua miniſterium, verum vſum ſacramentorum, & ſanctam diſciplinam: precor vt indies magis ac magis accreſcat numerus ciuium regni tui, quo tuum nomen latè propagetur ac celebretur. Tibi ſoli Deo, qui es Pater, filius, & ſpiritus ſanctus, ſit honor, virtus, & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

FORMVLA PRECANDI PRO MAGISTRATV, ET ALIIS VITÆ NECESSITATIBVS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Omnipotens æterne Pater, in nomine filij tui te inuoco, ac precor vt auertas bella, conſerues leges & iudicia, impedias ἀταξίαν in omnibus ordinibus ac ſtatibus hominum. Auerte, quæſo, morbos, ſterilitatem terræ, ethnicam ſolicitudinem, & aſininam ignauiam: fac ne irretiamur tentationibus, & laqueis Diaboli, ob cupiditatem rerũ huius vitæ. Auerte cyclopicam ingratitudinem, & abuſum rerum, ne tuis donis in luxum, voluptatem, ebrietatem, ſuperbiam, & contemptum pauperum abutamur. Breuiter, auerte omnem iniuriam creaturarum tuarum, quas nobis dediſti, vt illis vtamur in tuam gloriam & noſtram vtilitatem, in vero timore nominis tui cum gratiarum actione. Da bonos & fideles rerumpublicarum gubernatores, tuere omnes ſtatus, adſis imperijs, œconomijs, & politijs. Da Regi noſtro,

Spiritum ſanctum tuum, & ſapientiam: da Senatoribus regni ſalutaria conſilia: concede proſperam valetudinem; fœcunda terram, da commodas tempeſtates, pluuiam, & ſerenitatem, pro rerum naſcentium commoditate: largire fructibus terrę virtutem, per tuã benedictionem: fac vt patresfamilias gubernatores rerũp: & alij, ſinguli ſuum officium faciant, in timore tuo, & ſancta quadam cura. Da vt noſtra ſorte contenti, noſtris facultatibus, cùm in noſtrum bonum, tum in aliorũ commodum, & potiſsimùm in tuam gloriam rectè vtamur, cum ſumma gratitudine, inuocatione tui nominis, gratiarumactione, ac beneficiorum tuorum prædicatione. Tibi ſit honor, laus, gratiarumactio, in ſecula, Amen.

FORMVLA PRECANDI PRO ECCLESIA PASTORI COMMISSA.

Clementiſsime Pater cœleſtis, cum Eccleſia filij tui ſit tuus ager, & tuum ſanctum verbum ſit ſemen viuum: auerte, quæſo, Diabolum, ſeminantem zizania falſæ doctrinæ & prauorum morum, ne nomen tuum apud profanos profanetur & blaſphemetur: ędifica ſpiritualem montem Zion, & Ieruſalem cœleſtem: inſpira ſingulorum mentibus veram notitiam tui: rege cogitationes noſtras tuo verbo: accende affectus puros & caſtos: reforma magis magiſq; voluntatem omnium: da vt omnes caueant ſcandala, vt omnes pietati erga te, & mutuæ dilectioni ſtudeant. Auge ſpem in omnibus promiſſorum bonorum, daq; vt tandem per Ieſum Chriſtum beata immortalitate donemur, Amen.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Reliquus eſt ordo precationum, quas tempus & caſus varij offerunt: quarum formulæ commodè preſcribi non poſſunt. Vt ergò tempore & caſu res offeruntur, ita pietas Paſtoris prorumpet, nunc in gratiarum actionem, ſi quid læti adfertur: nunc in preces, ſi quid neceſsitas exigit præſens.

De cvra Pastoris pro pavperibvs.

Quibus rationibus Paſtor impelli debeat, ad præſtandam eleemoſynam de ſuis facultatibus, ſuprà, cum de Paſtoris domeſtica diſciplina ageremus, dictum eſt: eaſdem rationes accommodet ipſe auditoribus ſuis, & ſit ſedulus, curet vt ſint fideles procuratores pauperum, vt ſint liberales ad conferendū pro ratione facultatum, vt ſit recta diſtributio, ne quod collatum eſt perſonis indignis conferatur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

In hac ergò re ſit diligens Paſtor, cogitetq; officium ſuum eſſe, vt exemplo Apoſtolorum, curam pauperum, præſertim domeſticorum fidei, habeat.

Porro quatuor ſunt genera pauperum, quorum curam oportet Paſtorem habere.

Horum primum eſt fratrum, qui exulant propter confeſsionem, aut alioqui fortunis ſpoliati ſunt. Horum magnam curam habuiſſe Apoſtolos teſtantur Epiſtolę ad Galatas, Romanos & Corinthios.

Secundum genus eſt Scholaſticorum, qui opus habent præſidijs, ad cõtinuanda ſtudia Eccleſiæ vtilia.

Tertium genus eſt mendicorũ, qui oſtiatim victum quærunt, quorum (proh dolor) nimis magnus numerus eſt.

Quartum eſt pauperum, qui tametſi publicè non mendicant: tamẽ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

res illorũ domeſtica eſt magis tenuis, quàm vt inde ali commodè poſsint.

Hîc opus eſt magna prudentia, ne circumforaneis, pigris ſe venditantibus ſub ſcholaſticorũ titulo, robuſtis mendicis, & potatoribus, qui potando conſumunt quibus vxor & liberi ali deberent, cõferatur eleemoſyna.

Hic valeat regula Pauli: Qui nõ laborat non manducet.

Hortetur ergo Paſtor ſuos auditores, vt amanter complectantur pios exules, cogitentq; de communi ſorte filiorũ Dei: vt pauperes ſcholaſticos iuuent liberaliter, ſed eos qui ſibi fuerint commendati honeſtis teſtimonijs: vt mẽdicos pios ſubleuẽt: vt curam habeant eorum, quorũ labores non ſufficiant alendæ familiæ.

Breuiter, fides & charitas ſint eleemoſynarum regulæ.

QVOD PASTOR DEBEAT ESSE FORMA GREGIS.

Pau-

Paulus requirit à Paſtore, vt ſit forma fidelium, in doctrina & dilectione &c. Et Petrus iubet, vt preſbyteri ſint exemplaria gregis.

Huc illud Pauli: Eſtote imitatores mei ſicuti ego Chriſti.

Tunc enim (vt quidam ex patribus dicit) verbi ſemen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat.

Huc pertinet & illud Senecę: Animũ nõ faciunt, qui animũ nõ habent.

Et Gregorius ait: Tantum debet actionẽ populi præcedere actio præſulis, quantum diſtare ſolet à grege, vita Paſtoris.

Vnde Auguſtinus: Talis eligatur Paſtor, vt eius reſpectu, cæteri grex dicantur.

Et illud Gregorij: Paſce verbo, paſce exemplo, paſce ſubſidio. Paſce verbo prędicationis, doctè: paſce exemplo conuerſationis, ſanctè: paſce ſubſidio charitatis, piè.

Por-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Porrò huc pertinent omnia, quæ ſupra dicta ſunt de moribus pij Paſtoris. Debet enim pij Paſtoris vita, norma eſſe gregis. Vt quemadmodum vox Paſtoris, eſt regula vitæ gregis: ita exemplum regulæ, Paſtoris mores eſſe debent.

In hoc ergò Paſtor incumbat, vt retineat fidem & bonam conſcientiam, vt poſsit ſuos auditores cum Paulo exhortari ad officium præſtandum, hoc modo: quæcunq; ſunt vera, quæcunq; honeſta, quæcunq; iuſta, quæcunq; pura, quæcunque amabilia, quæcunq; boni nominis: ſi qua virtus, & ſi qua laus, hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me.

Vides mi Paſtor quod non tantum ore doceat Apoſtolus, quid fieri oporteat, verum etiam iubeat ſuos auditores ſe intueri, tanquam formam, & exemplar doctrinæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Quem ſi tu imitatus fueris,cum Paulo olim perpetuum & lætiſsimũ percipies fructum.

QVÆNAM SIT POTESTAS PASTORIS.

Etſi ex ijs quæ de officio Paſtoris dicta ſunt, intelligi poteſt quouſq; ſe extendat eiuſdem poteſtas. Nã hæc partibus officij abſoluitur: tamen operæprecium iudico, paucis oſtendere, quibus terminis clauſdatur poteſtas Paſtoralis. Nam duo genera hominum video hîc non parum peccare.

Sunt enim qui ſupra modum extollunt poteſtatem Eccleſiaſticã. Sunt rurſus qui hanc nimium contemnunt,ac prorſus, vt nullius numeri, vilipendunt.

Nos ergo nec illorum ſuperbiam,nec horum ὀλιγωρίαν approbantes, in medium nonnulla addu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cemus, de poteſtate Paſtorali, quæ ſperamus bonos & cordatos viros nequaquam improbaturos.

Paulus Corinthijs ſcribens ait: Etſi amplius quippiã glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis in ædificationem, & non in deſtructionem.

His verbis Paulus primùm teſtatur, miniſtros verbi habere poteſtatem quandam, dum aſſeuerat eam poteſtatem ipſis traditam eſſe à Domino. Tùm addit finem huius poteſtatis, quæ eſt ædificatio. Poſtremò eandem reſtringit, ne quis ea ad deſtructionem abutatur. Nullam enim Dominus ſuis contulit poteſtatem, ad deſtructionem Eccleſiæ ſeu domus Dei, ſed ad euertendum regnũ tenebrarum.

Hoc ergò Paſtor primum ſciat, ſe ſublimi poteſtate donatum eſſe. Deindè quod hæc poteſtas, ſpectet ædi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ædificationem Eccleſiæ & non deſtructionem.

Habet autẽ Paſtor hanc poteſtatem non vt Dominus ἀνυπεύθυνος, ſed vt œconomus Chriſti, qui omnia ad nutũ Chriſti Domini adminiſtret.

Quoniam autem plura ſunt poteſtatis genera, hîc diligenter Paſtori ſpectandum eſt, quæ ſibi conueniat, & quæ non: ne vel ſibi ius vſurpet quod non habet, vel etiam ius quod habet negligat & prætereat.

Eſt itaq; omnis poteſtas aut iuris, aut officij, aut iuſti & æqui, aut facti.

Poteſtas iuris eſt, qua quis dominium habet in res proprias, ſuo non alieno iuri ſubiectas. Vt facultates meæ, ſunt ſub mea poteſtate, quia meo iuri & non alieno ſunt ſubiectæ. Habeo ergò in meas res dominium & poteſtatem.

Sic figulus poteſtatem luti habet:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Et in poteſtate Ananiæ, erant agri quos vendidit. Acto.5.

Iam quæritur, num Paſtor talem poteſtatem, hoc eſt, iuris, habeat in Eccleſiã. Papa ait: ſcriptura negat.

Chriſtus Matthæi vltimo: Data eſt mihi, inquit, omnis poteſtas in cœlo & in terra. Sed papa dicit hanc ipſam ſibi à Chriſto datam.

Si papa hanc habet, habuit eam ante ipſum Petrus, cuius ſucceſſorem ſe eſſe gloriatur papa.

Sed quid dicit Petrus? non dominamur fidei veſtræ.

Proindè qui hanc poteſtatem, hoc eſt, dominium in Eccleſiam ſibi vſurpant, Antichriſti ſunt & non Chriſti miniſtri.

Poteſtas officij eſt, quæ datur Paſtori ab eo cuius eſt miniſter. Hæc poteſtas non poteſt dari, niſi ab eo qui habet poteſtatem iuris, hoc eſt, niſi à Chriſto, qui ſolus habet in Eccle-

cleſiam plenūm dominium.

Hæc poteſtas de duabus rebus admonet Paſtorem.

Primùm, vt ex officio agat, quæ Dominus ipſi imperauit.

Deindè, quòd ratum ſit coram Chriſto Domino, quicquid facit Paſtor iuxta officij regulam.

Verum vt plenius intelligatur, qualis ſit officij Paſtoralis poteſtas, notanda eſt hæc differentia: Quòd quædam poteſtas officij, ſit determinata: quædam indeterminata, quantum quidem ad modos attinet.

Determinata poteſtas officij Paſtoralis, eſt quæ intra certos terminos clauditur, ita vt non liceat iſtos terminos tranſilire.

Hæc poteſtas eorum eſt, quæ certo verbo Dei expreſſa ſunt. Huic enim verbo nec addere, nec adimere quicquam vlli mortalium licet.

Hæc poteſtas ſublimis eſt. De ea

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

enim ita ait Chriſtus: Qui vos audit, me audit. Qui vos ſpernit, me ſpernit.

Quemadmodum enim legatus, cui committitur à principe ſuo, quid agendum ſit ipſi & dicendum, legationis fines tranſgreditur, & fit reus malè actæ legationis, ſi quicquam mandato principis vel addiderit, vel ademerit: ita miniſter Euangelij, ſi Euangelium Chriſti non purè prædicauerit, officio mala fide fungi cõuincitur.

Indeterminata poteſtas officij Paſtoralis, eſt quę in ijs rebus ſita eſt, quæ non ſunt expreſſo verbo Dei determinata à Domino.

Verum in hoc genere poteſtatis primùm ſciendum eſt, quòd hac poteſtate fretus, non poſsit, aut non debeat aliquid conſtituere, quod expreſsis regulis verbi Dei repugnat, ſiue expreſſè ſiue implicitè.

Papa ordinat miſſas, pro viuis & mortuis: ſed hæc conſtitutio pugnat cum principio: fruſtra colitur Deus mandatis hominum. Idem iudicium eſto de plæriſq; quæ papatus admiratur, vt myſteria magna.

Deindè, debet quicquid ex hac poteſtate proficiſcitur, pertinere nõ ad deſtructionem, ſed ad ædificationem Eccleſiæ.

Præterea habet hæc poteſtas locum in ceremonijs, & alijs quæ faciunt ad ordinem, & ἐυσχημονίαν, in tractatione religionis, & in externo Eccleſiæ regimine.

Poteſtas iuſti & æqui, eſt qua licet vti Paſtori in ijs, quę ipſi ex iuſto & æquo debentur. Poteſt ergò Paſtor victum ſibi debitum & ordinaria ſtipendia exigere.

Hæc poteſtas confirmatur multis ſcripturæ teſtimonijs.

Dignus eſt mercenarius mercede ſua.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Item: Dominus ordinauit, vt qui Euangelium prædicant, ex Euangelio viuant.

Hæc poteſtas iuſti & æqui cum officij poteſtate cohæret. Qui enim officium non facit, nec iure mercedem quærit, nec iuſtè eam accipit.

Viderint ergo Papiſtæ ocioſi, qua fronte tantos theſauros Eccleſiæ deuorant.

Verum hic ſciendum eſt, quòd tametſi iuſtum & æquum eſt, ſi Paſtor debitam mercedem à ſuis auditoribus expetit: tamen habet etiam poteſtatem remittendi quod ſibi iure debetur. Quemadmodum exemplum Pauli apertè docet.

Poteſtas facti, eſt facultas ea quæ ad officium pertinent faciendi. Hæc poteſtas requirit, vt aliquis ſit idoneus ad officium Paſtorale; hoc eſt, vt Paſtor & ſciat & poſsit facere officium, atq; etiam faciat.

Huc pertinet cura Epiſcoporũ, ſeu Superattendentũ. Nam & eorũ qui recipiendi ſunt ad miniſteriũ, & eorum qui iam recepti ſunt, curam habebit vigilans Superattendens ſeu Epiſcopus: explorabit an eligendus ſciat & poſsit facere officium, inſpiciat an factus Paſtor officium ritè faciat.

Verùm quoniam ad officiũ particulare Epiſcoporum deuenimus, adijciam duo, examen eorum qui ſunt recipiendi ad miniſterium, & viſitationis capita.

Examen eorum qui ſunt recipiendi ad miniſterium verbi, triplex eſſe debet: an ſint docti, an mores tantæ functioni congruant, an ſint ad faciendum officium idonei.

Doctrinæ corpus & partiũ analyſin tenere oportet eum, qui ad officium paſtorale admittendus eſt. Præcipua religionis capita teneat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

cum definitionibus, diuiſionibus, ſcripturæ ſententijs, & exemplis de ſingulis. Teneat quoq; ſeriem hyſtoriarum ſacrarum: argumenta ſingulorum librorum, in veteri & nouo Teſtamento.

Si quis obijciat, nimis rigidum examen futurum, ſi iſta omnia à futuro Parocho poſtularentur. Reſpondeo tam auguſto officio non debere præfici rudes & imperitos aſinos, quales, proh dolor, multos in miniſterio Euãgelij eſſe nouimus, & præcipuas obtinere parochias.

In moribus ſpectentur, educatio, vita acta, præſentes mores, teſtimonia aliorum. Breuiter, ſint mores quales Paulus requirit, ſcribens Timotheo & Tito.

Vt quis ſit idoneus, requiritur ætas iuſta, & docendi donum.

Capita viſitationis ſunt:

1. An miniſtri ſuũ officiũ faciant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

2. Exhortatio populi ad obedientiam erga Euangelium.

3. Cura adminiſtrationis bonorũ Eccleſiaſticorum.

4. Commendatio pauperum apud populum: videlicet, vt ſinguli aliquid conferant in vſus pauperum.

5. Exhortatio, vt ſinguli ſuum officium faciant in timore Dei, fide, & patientia &c.

QVODNAM PRÆMIVM SIT PASTORIS RECTE PRÆSTANTIS OFFICIVM.

Præmium Paſtoris rectè præſtantis officium, duplex in ſcripturis inuenio. Vnum, quod in hac vita datur: alterum, quod promittitur in futura. Illud appellare licet temporale: hoc, æternum. Nam vt illud tempore clauditur: ita hoc æternum durat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Temporalis præmij partes ſunt quatuor: Victus, honor, bona conſcientia, & donorum augmentum.

De his partibus ordine ex ſcripturis dicam, vt ijs Paſtor, tametſi principaliter ad officium præſtandum cogitatione gloriæ Dei, & amore Paſtoris Chriſti, vt ſuprà explicatum eſt, excitetur: tamen moueatur minus principaliter hiſce præmijs quæ filius Dei ordinauit Paſtoribus. De victu ergo primum dicendum eſt.

Victum deberi Paſtoribus Paulus teſtatur in multis locis. Dicit enim conſtitutum eſſe à Domino, vt Euangelio ſeruientes de Euangelio viuant.

Et Christus dicit Matthæi 10. Dignus eſt operarius mercede ſua.

Et Paulus rurſus, Galatis ſcribẽs ait: Communicet autem qui inſtituitur in ſermone, ei qui ſe inſtituit omnia bona.

Neq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Neq; hinc alienum eſt dictum, Deutero. 12. Caue ne derelinquas Leuitam in omni tempore quo verſaris in terra.

Huiuſmodi ſunt plurima teſtimonia, quæ teſtantur victum & ſtipendia deberi miniſtris Euangelij.

Hæc teſtimonia tria docent.

Primum, quòd officium pij magiſtratus, ſit ordinare miniſtris Eccleſiarum ſtipendia.

Secundum, quòd auditores debeant iure naturali & diuino, prædicatoribus iuſta præmia.

Tertium, quòd miniſtri verbi poſsint, & accipere ſtipendia, & exigere ordinariam mercedem ab ijs, qui ſpontè non ſoluunt: quemadmodum ſuprà indicauimus, cum ageremus de poteſtate Paſtorali.

Verùm qui iniquiores ſunt miniſtris verbi, obijciunt mandatum Chriſti, exemplum Pauli, & exprobra-

Mandatum Chriſti eſt: Gratis accepiſtis, gratis date. Hinc inferunt non licere miniſtris ſtipendia ordinaría petere: ſed perperam, vt ex alijs locis apparet. Non enim gratuitæ diſpenſationi repugnat, quòd Eccleſiæ doctores publicis ſtipēdijs aluntur, modò vltrò & liberaliter Chriſto & Eccleſiæ ſeruiant: victus autem ſit quaſi laboris acceſsio. Significat quidem Chriſtus, neminem ſincerum fore verbi Dei miniſtrum, niſi qui operam ſuis gratis impendere paratus ſit: non tamen tollit, quod antea dixit: Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus Corinthijs ſcribens ait: Quis militat proprijs ſtipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit? & paulo poſt: Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus,

mus, magnum eſt ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus?

Hæc dictorum collatio, ſatis oſtendit Chriſtũ non prohibere miniſtris ſtipendia, ſed præferendam eſſe gloriam Dei.

Exemplum Pauli, cuius ipſe meminit, 1. Corinth 9, & Acto. 20. Obijciunt, qui noluit ſtipendium accipere à Corinthijs & Epheſijs, ſed ſuo artificio & ſibi ac ſocijs victum quæſiuit. Paulus in Corinthijs apertè docet iure deberi miniſtris ſtipendia, ſed cur ipſe non acceperit, hanc cauſam aſsignat. Omnia (inquit) ſuſtinemus, ne quid remoremur Euangelium Chriſti. Quando enim aduerſarij viderunt, Paulum prædicare Euangelium, nulla habita ſtipendij ratione, præcidebatur calumniandi occaſio, qua putari poterat Apoſtolus, quæſtus gratia reliquiſſe Iudaiſmum, & præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

& prædicare Euangelium. Deinde eo tempore non fuerunt ordinaria conſtituta ſtipendia, vt nunc ſunt. Quarè & tēporis ratio ſpectanda eſt.

Exprobratio Prophetę Micheæ 3. hæc eſt: Sacerdotes eius pro mercede docebant, & Prophetæ eius pro pecunia diuinabant. Pœnam ſubijcit: Zion quaſi ager arabitur. Qui hoc obijciunt, deberent quæ in eodem contextu præcedunt aſpicere. Principes eius pro muneribus iudicabant. Nō ſolum ergò ſacerdotes, verumetiam iudices auaritia corruptos oſtendit. Sicuti ergo licet iudicibus & principibus, ſua ſtipendia accipere: ita & ſacerdotibus & miniſtris Euangelij. Sed vtriq; caueant, ne pecuniam potius quærant, quàm iuſtitiam. Damnantur ergò Prophetæ voce, cùm principes, tùm ſacerdotes, qui ad quæſtum abutuntur officio.

Secun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Secundam partem præmij Paſtoris diximus honorem eſſe.

Paulus enim apertè dicit: Qui benè præſunt præsbyteri, duplici honore digni ſunt.

Deindè, vt Patres ſpirituales, coluntur à pijs auditoribus.

Præterea,non poteſt maior honor eſſe, quàm quòd ſint cooperarij Dei,& œconomi myſteriorum Dei.

Hic caueat Paſtor, ne honorem ſpectet ſuum, quærendo eum per aliorum contemptum. Nam honor qui debetur miniſterio, ſpontè ſequitur fugientem. Papa ſe præponit Cæſaribus & Regibus,qua in re nón ſe Chriſti Apoſtolum, ſed Apoſtatam declarat, & antichriſtum oſtendit.Chriſtus vult ſuos non dominiũ honoris quærere, ſed miniſterium, quo omnibus ſe piè ſubijciant. Caueat ergò Paſtor,ne hanc præmij ſui partem, impuro affectu contaminet.

Tertia pars præmij eſt bona cõſcientia, quæ comitatur eum, qui fidem retinens in timore Dei facit officium, ſolam gloriam Dei, & ædificationem Eccleſiæ ſpectans.

Hæc eſt gloriatio noſtra (inquit Paulus) teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Loquitur enim de miniſterio ſuo. Et alibi dicit ſe ſeruire Deo pura conſcientia. Qui & diaconos hortatur, vt teneant myſterium fidei cum pura conſcientia. Præcipit quoque Timotheo ſuo, vt militet honeſtam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam.

Hanc conſcientiam conſequitur pius Paſtor, ſi, vt dixi, & ipſe retineat fidem, & officiũ faciat ſincerè, ſpectans Dei gloriam & Eccleſiæ ædificationem. Huius bonæ conſcientiæ iacturam faciunt, non ſolum qui ſine legitima vocatione obtrudunt ſe Eccleſiæ, verumetiã qui ſe potius

curant quàm gregem, & ſua magis quàm Chriſti quærunt. Quales ſunt omnes, qui auaritiæ cauſa minores parochias maioribus cõmutant, ſine ſuperiorũ autoritate & vocatione &c

Quarta pars temporalis præmij eorum miniſtrorum, qui fideliter & ſincerè faciunt officium, eſt augmentum donorum, iuxta illud: Habenti dabitur: hoc eſt, ei qui rectè vtitur exiguis donis quę habet, benedictione Dei augentur indies dona. Hoc experiuntur quotidiè omnes pij miniſtri.

Proindè Auguſtinus rectè dicit: Sępe officium impertiendi, meritum eſt accipiendi.

Beatus Lutherus non in principio cauſæ Euangelij ita excelluit vt poſtea: habuit ſua quædã tenuia principia. Animaduertit indulgẽtiarũ Papiſticarũ vanitatẽ, huic ſe fortiter oppoſuit, nõ cogitãs de abrogãdo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

papatu. Verum in hac lucta augentur dona Dei Luthero, & quotidiè nouis incrementis fiunt auctiora: adeo quòd tandem electum organō Dei factus ſit, quo Deus ſuam Eccleſiam purgare ab abominandis Papiſtarum erroribus voluit. Hunc ſanctum virum pij Paſtores ſibi proponant, ac in timore Dei faciant officium: quod ſi fecerint, ſentient promiſsionem Chriſti, qua promittit incrementa rectè vtentibus collatis donis, non fore inanem.

Dixi de præmio temporali Paſtoris piè & ſanctè præſtantis officium. Sequitur præmium quod in futura vita propoſitū eſt, iuxta promiſsiones Dei.

De hoc prçmio loquitur Petrus 1. Pet. 5. vbi hortatur Epiſcopos, hoc eſt, Paſtores, vt non coactè, ſed voluntariè: neq; turpis lucri cauſa, ſed liberaliter Epiſcopatu fungantur.

Et (inquit) cum apparuerit princeps Paſtorũ, reportabitis immarceſsibilem gloriæ coronam.

De hac corona & Paulus loquitur, cum ait: Certamen præclarum decertaui, curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſtitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in die illo, &c.

Et Daniel. 12. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſticiam erudiunt multos, tanquam ſtellæ in ſeculum, & in æternum.

In hoc præmium, quia bonitate Dei promiſſum eſt, & propoſitum Paſtoribus piè ſuo fungentibus officio, debet Paſtor fide intueri, & excitari ad ſtrenuè faciendum officiũ. Niſi enim in hunc finem intenti fuerint Paſtores, fieri nullo modo poteſt, vt gnauiter in curſu vocationis ſuæ pergant; quin potius ſubinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

deficient. Nam innumera ſunt offēdicula, quæ exanimare poſſent etiā maximè cordatos. Sæpè cum ingratis hominibus negotium eſt, à quibus rependitur indigna merces: longi & immenſi labores, ſæpè irriti: Satan peruerſis ſuis machinationibus interdum præualet. Ergò ne frangatur aduerſis pius Chriſti ſeruus, vnicum hoc remedium habet, vt in Chriſti aduentum oculos conuertat. Ita fiet, vt ſuum laborem, qui carere profectu videtur apud homines, gnauiter obeat: cui tanta merces apud Dominum eſt repoſita.

Hæc ſint breuiter de præmio Paſtoris dicta, quibus ſuo loco mouebitur ad ſedulò præſtandū officium.

Qvæ pœna sit Pastorvm malè fvngentivm officio.

Vt autem magis excitetur Paſtor ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ad faciendum officium, ponat ſibi ob oculos pœnas neglecti officij, quæ ſunt cùm temporales, tum æternæ.

Temporales pœnæ ſunt variæ.

Quædã propriam Paſtoris perſonam attingunt, vt mala fama apud pios.

Quædam conſcientiã tangunt. Qui enim perfidè officium facit, vaſtat conſcientiam, quam poſtea circumfert perpetuã teſtem ſui ſceleris.

Quædam in donis fiunt, iuxta illud: Ei qui non habet, auferetur ab eo quod habet: hoc eſt, qui donis Dei ad Eccleſiæ ædificationem non vtitur, ſpoliatur paulatim donis, vt cœcus factus nec ſuam ſalutem cogitet, nec aliorũ curam habeat: donec tandẽ tradatur iuſto Dei iudicio in reprobam mentem, vt probet improbanda, & improbet probanda.

Quædam in familiam redundant. Solet enim Deus impietatem mi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

miniſtrorum verbi, punire in vxoribus, & liberis, vt apertè in exemplo Heli ſacerdotis conſpicitur.

Hactenus de temporalibus pœnis quæ leues ſunt reſpectu ſpiritualium & æternarum pœnarum.

Maledictus (inquit Propheta) qui facit opus Domini fraudulenter. Quænam, quæſo, pœna maledictione diuina magis pertimeſcenda?

Notus eſt locus Ezechielis 3. Quum dixero ego impio, moriendo morieris, & non admonueris eum, nec locutus fueris, vt caueat impius, vt recedat à via ſua impia, vt viuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autem eius de manu tua requiram. Vide quanta pœna manet Paſtorem non facientem officium. Sanguinem (inquit) eius de manu tua requiram: hoc eſt, tibi imputabitur mors eius, & pœnas de te ſumam, quòd fueris cauſa interitus & perditionis eius. Huc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Huc illud Gregorij: Nos ſuper ea mala, quæ propria habemus, alienas quoq; mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidiè tepidi & tacentes videmus. Idem paulò infra: ſanguis morientis de manu ſpeculatoris requiritur, quia peccatum ſubditi, culpa eſſe præpoſiti, ſi tacuerit, reputatur.

Huc & illud Ezech. 34. Vęh Paſtoribus Iſrael, qui paſcunt ſe ſolos.

In decretis pontificijs habetur hoc cuiuſdam patris dictum: Is qui præeſt, ſi pręter voluntatē, vel pręter quod in ſcripturis ſanctis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falſus teſtis Dei aut ſacrilegus habeatur. Iam qua pœna ſit dignus qui falſum contra Deum teſtimonium dicit, & ſacrilegè quod Dei eſt furatur, facilè eſt cogitare.

Has pœnas cogitabit Paſtor, vt earum cogitatione accendatur, ad di-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ligentiam in officio, ne vel pigritia, vel metu officiũ negligentius faciat.

Figura quædam inſignis paſtorum, qui ouile Chriſti extruunt, & non tamen ea diligentia qua deceret ſibi cauent, in fabris Arcæ Nohe propoſita eſt. Hi enim extructa Arca perierunt in diluuio, ſeruato Nohe cum ſuis. Caueant ergò Paſtores, ne dum Eccleſiam ſuo miniſterio extruunt, ſe ipſos fluctibus maledictionis, vel officij præſtandi negligentia, vel morum prauitate obijciant.

Hæc ſunt quæ fratribus communicare hoc tempore viſum eſt de Paſtore bono, vt oſtenderem, qualis ipſe Paſtor apud ſe, hoc eſt, cum ſecum agat ſolus: qualis in domo, cum vxore, liberis, & familia: qualis in conuerſatione, quoties opus fuerit foris cum alijs agere: & qualis in officio Eccleſiaſtico eſſe debeat.

Oro æternum patrem Domini

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

noſtri Ieſu Chriſti principis Paſtoris, vt nos faciat organa vtilia ſuæ Eccleſiæ, regatq; nos ſuo ſpiritu, vt ea quæ illi grata ſunt faciamus: quò & Paſtores & oues vnum ſimus in Domino coniuncti vinculo dilectionis, vt ita retinentes fidem & bonam conſcientiam in hoc vitæ curſu, lætiq; hinc migrantes, beata immortalitate donemur, per Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, qui cum Deo Patre & Spiritu ſancto in vnitate diuinitatis viuit ac regnat in omnia ſecula ſeculorum,

AMEN.

* *
*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

PROPOSITIONES 37. DE legitima veri cultus Dei ratione.

1 HOmines ad prędicationẽ Euangelij (quæ eſt pœnitentiæ, & remiſsionis peccatorum in nomine Chriſti) conuerſi, & ſpiritualiter renati, Deo ſpiritualem quendam cultum debent, quem ſoli credentes & intelligunt, & præſtare poſſunt.

2 Philoſophi quidem omnibus ætatibus ſe torſerunt, in tradenda huius cultus ratione: & quidã ex illis, vt Socrates, Plato, Xenophon &c. multas præclaras gnomas reliquerunt: ſed nullus eorum ſcientiam colendi Deum veram monſtrauit.

3 Nam etſi principia quædã huius cultus, naturę lumine viderunt Philoſophi: tamen, priuſquam ad rem deuentum eſt, in horribiles demerſi tenebras, & ſe & ſuæ doctrinæ ſectatores miſerè deceperunt: ac à vero Deo aberrantes, creaturam & dæ-

monia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

monia coluerunt, ſicuti cum hiſtoria mundi Paulus Apoſtolus teſtatur.

Verùm de tenebris iſtis ſuã Ec- 4
cleſiam educit Dominus, prætenſa verbi ſui lucerna, ſicuti ſanctus ille Rex Dauid teſtatur, cum inquit: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.

Huius lucernæ ſplendore, quæ 5
ad ſubſtantiam huius diuini cultus pertinent, inquirere operæprecium eſt, ne vel cum Philoſophis vmbras inanes ſectemur, vel de vno errore in alium cum Monachis, ſpreta lucerna cœleſti feramur.

Sunt autẽ quatuor, quibus probè 6
ex verbo Dei perceptis, ſolida cultus Dei ſcientia haberi poteſt. 1. regula, ad quam tanquam ad Lydiũ lapidem exigendus eſt cultus Dei. 2. fundamentũ. 3. definitio ſeu ratio. 4. cultus Dei in ſuas quaſdam formas ſectio.

Regula cultus Dei generalis eſt 7
hęc: Nullus cultus Deo acceptus eſt,

niſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

niſi quem ipſe Deus proprio ſuo ver-
bo ordinat ac homini commendat.

8 Hanc regulã vox Dei apud Iſaiã, & Dominus in Euangelio cõfirmat, cùm inquit: Fruſtra colunt me docentes doctrinas, mandata hominũ. Et Paulus clarè damnat omnes ἐθελοθρησκείας, hoc eſt, cultus, quos homines bona, vt dicunt, intentione excogitant. Huc accedit quod Paulus diſertè pronunciat, impoſsibile eſſe placere Deo ſine fide. Et rurſus: quicquid non eſt ex fide peccatũ eſt.

9 Hanc ergo regulã teneant pij, & quiduis potuis patiantur, quàm vt ſinant eam ſibi vlla Diabolorum, aut hominũ tyrannide, hypocriſi & ſophiſtica eripi. Nam ea amiſſa, omnis ſuperſtitionis & idololatriæ ianua eſt aperta, & regnum Chriſti inuaditur.

10 Vſus huius regulę eſt multiplex. Primum enim ea ſtabilitur autoritas legislatoris Dei. Nam vt in republica, vbi liberum eſt cuilibet condere

leges

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

leges pro ſuo arbitrio; autoritatem ſupremi domini vileſcere neceſſe eſt: ita etiam in Eccleſia, Dei autoritas contemnitur, quando alij alios cultus Eccleſiæ obtrudunt. Quarè cùm hanc autoritatem ſibi ſoli vendicat Dominus in primo pręcepto, caueat puluis & cinis, ne ſibi honorem diuinæ maieſtatis vſurpet.

Deindè, hæc regula liberat nos ab errore Ethnico, Phariſaico & Papiſtico, ne cũ illis ſine modo ſuperſtitiones & ἐθελοθρησκείας cumulemus. 11

Præterea nos animat hæc regula ad audacter contemnendas, & deteſtandas omnes Paparum ac Monachorum regulas ac leges, quas volunt Eccleſiæ obtrudere, cum infinitis penè cultus generibus, de quibus vox Dei nullum planè verbum habet. Quarè vtut ſpecioſæ ſunt humanæ leges de cultibus, quos ignorat verbum Dei, ſecurè à pijs omnibus contemnantur ac vitentur, non 12

ſecus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſecus atq; ſerpens, qui in Paradiſo decepit Heuam.

13 Donec enim ſteterit vox Dei, & regula quam ſequimur, fieri aliud non poteſt, quàm vt omnes cultus, quos non tradit verbum Dei, ſint cultus dæmoniorum, quemadmodũ & Paulus teſtatur.

14 Sequitur ſecundo loco fundamentum cultus Dei, quod in quouis homine volente Deum ritè colere, iactum eſſe oportet. Huius fundamenti duæ ſunt partes: cognitio Dei & cognitio noſtri.

15 Cognitionem Dei conſequimur duabus rebus, nimirũ verbo & teſtimonio. Hæ enim duæ res coniunctæ docẽt nos, quòd Deus ſit fons omnis virtutis, iuſticiæ, ſapiẽtiæ, veritatis, ſalutis: quòd Deus ſit ad iuuandum promptus ſua natura: quòdq; illi ſoli omnis gloria ſit tribuenda.

16 Quod autem hæc Dei cognitio ſit pars fundamenti cultus Dei teſ-

ſtatur

ſtatur ipſe Deus, Iſaiæ 19. Cognoſcent Ægyptij Dominum in die illo, & facient ſacrificia & oblationem, vouebũtq; vota Domino ac reddẽt.

Cognitio noſtri, quam dixi alterã 17
partem eſſe fundamenti cultus Dei, ex triũ rerũ contemplatione petenda eſt: nimirum ex fine creationis, ex virium præſentium æſtimatione, ex facilitate lapſus in peccatum.

Finis docet officium, quod eſt 18
referre imaginem Dei in ſincera pietate & iuſticia vera: vires præſentes docent, quòd pręſtare Deo debitam obedientiã minimè valeamus: lapſus frequentes nos admonent fragilitatis noſtræ & infirmitatis.

Harum rerum conſideratio non 19
hypocritica, facit, vt omnẽ gloriandi materiam abijciamus, & nos ſoli diuinæ bonitati committamus, omni fiducia ſalutis coniecta in filium Dei Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum. Nã ipſe fons ille eſt, de quo Pater cę-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

leſtis vult nos aquas ſalutis haurire.

20 Tertio loco propoſui cultus Dei definitionem certam tenendam eſſe, qualis eſt hæc. Cultus Dei eſt opus mandatũ à Deo, factũ ex fide, in celebrationẽ gloriæ Dei principaliter.

21 In hac definitione ſunt tria, quæ neceſſariò coniuncta ſunt in vero Dei cultu: opus præceptum, fides, celebratio Dei. Nam ſi vnum ex his dempſeris, actio quantumuis ſpecioſa, non habet rationem cultus Dei.

22 Opus præceptum, eſt materia cultus Dei, ſine qua cultus Dei eſſe non poteſt. Verum ſi quis peregrinam materiam ſubſtituat, cultus Dei non erit. Vt inuocatio ſanctorum eſt opus, celebrare miſſam eſt opus, roſarium peragere eſt opus: ſed quia à Deo non ſunt pręcepta, non poſſunt eſſe materia cultus Dei, ſed impiæ potius ſuperſtitionis.

23 Secundũ, quod neceſſariò requiritur in ratione cultus Dei, eſt fides.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Nam opus præceptum nõ eſt cultus,
niſi fides ſit eius effectrix. Caſtus fuit
Zenocrates, caſtus fuit & Ioſeph: v-
triq; caſtitas erat præcepta. Sed quia
ille fide vacuus erat, eius caſtitas nõ
fuit cultus Dei: huius verò, quia fi-
des prælucebat, cultus Deo gratiſsi-
mus, qui in gloriã Dei in tota Ægy-
pto ceſsit. Similiter Dauidis militia
cultus Dei fuit, Scipionis minimè.

Quòd autem fides neceſſariò re- 24
quiratur, vt quę formet opus, multæ
ſunt rationes. PRIMA, nullum opus
placet, niſi prius perſona placeat,
placet autem fide. SECVNDA, opus
non placet niſi ſit iuſtum: nunc au-
tem vt perſona iuſtificatur fide, ita
opera, quæ facit iuſtificatus, iuſta ha-
bentur propter fidem. TERTIA, fides
facit vt voluntarium ſit noſtrũ obſe-
quium, & non veluti coactum minis
legalibus, quod in cultu Dei requi-
ritur. QVARTA, fides facit vt opus
externũ ſit ſpiritualis cultus. Opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

tet enim omnem Dei cultum ſpiritualem eſſe. QVINTA, differentiam facit fides inter cultum verum Dei, & alias omnes ſuperſtitiones. SEXTA, fides tegit defectus operum & infirmitates multas, quibus alioqui contaminaretur cultus Dei.

25 Proinde omne opus, cui non præluceat fides, ſiue præceptũ ſit, ſiue liberum: impurum, ſuperſtitioſum, carnale eſt. Impurum, quia ex impuro corde proficiſcitur: ſuperſtitioſum, quia non regitur fide: carnale, quia ſpiritu Chriſti deſtituitur.

26 Phariſæus in Euangelio liberalis fuit in pauperes, fuit caſtus, fuit ſobrius, ex iuſtè partis vixit. Hæc, ſi præceptum tantum conſideres, præclara fuerunt omnia: ſed, quia vacuus erat fide, omnia iſta ſunt impuritate animi contaminata, atq; ideo abominabilia coram Deo. Contrà autem Cornelij aulici eleemoſyna, caſtitas, ſobrietas, iuſticia, placue-

runt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

runt Deo, vt ſpiritualis cultus. Nam prælucebat fides.

Hinc facile eſt iudicare, quid ſit 27
ſentiendum de operibus, quæ Papa vt cultū Dei, tyrannide, ſophiſtica, & hypocriſi tuetur: qualia ſunt, monaſtica vita, vota impuri cœlibatus, aqua luſtrali aſpergi, inungi vnguēto pontificio, inuocare ſanctos, peregrinari ad loca longinqua religionis ergò, adorare reliquias ſanctorum, miſſare pro viuis & mortuis, circūgeſtare panem, reponere panem intra cancellos vt adoretur, & eius generis penè infinita: quæ omnia ſunt apertiſsimi characteres Antichriſti.

Huiuſmodi itaq; Papalia opera 28
qui ponit in cultu Dei, quid ſit cultus Dei nunquam didicit. Nam nihil in ijs eſt, quod ad cultus Dei rationem pertinet. An non apertè contra regulam ſupra traditam pugnant? An nō omnibus partibus deſtituuntur, quæ requiruntur in vera cultus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Dei ratione? Quare iſta relinqua-
mus Satanæ Toparchę, hoc eſt, An-
tichriſto: & nos ſequamur facem
verbi Dei, quæ ſola nobis verã viam
cultus ſalutaris monſtrat.

Tertium definitionis cultus Dei
29 membrum fecimus, vt opus præce-
ptum ex fide factum, tendat in cele-
brationem gloriæ Dei. Vt enim à fi-
de proficiſci debet omnis cultus
Dei: ſic tendat in gloriam Dei prin-
cipaliter neceſſe eſt, ita vt gloria Dei
ſit vltimus finis operis.

Hoc confirmatur Iſaiæ dicto:
30 Omnem qui inuocat nomen meum,
in gloriam meam creaui eum, for-
maui eum, feci eum. Et Dominus a-
pud Matthæum: Sic luceat lux veſtra
corã hominibus, vt glorificent Pa-
trem veſtrum cœleſtem. Huc & illud
Auguſtini aduerſus Iulianum: No-
ueris itaq; non officijs, ſed finibus à
vicijs diſcernendas eſſe virtutes. Of-
ficium autem eſt, quod faciendũ eſt:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

finis vero propter quod faciendum
eſt. Cum itaq; facit homo aliquid,
vbi peccare non videtur: ſed non
propter hoc facit, propter quod fa-
cere debet, peccare conuincitur.

Etſi autem vltimus & principalis 31
finis cultus Dei, eſt gloria Dei: tamẽ
nihil prohibet gradus eſſe mediorũ
finium, qui vltimo deſtinantur. Da-
uid militat, vt defendat ciues: defen-
dit ciues, vt incolumis ſit reſpublica:
vult incolumem rempublicã, vt do-
ctrina religionis cõſeruetur, & pro-
pagetur: idq; ideo vt Deus glorificetur.

Poſtremum, quod ſpectandũ in 32
cultu Dei propoſui, eſt eius in ſuas
formas ſeu potius modos ſectio. Hęc
ſectio ideo obſeruanda eſt diligen-
tius, quia non ſolum oſtendit quàm
latè pateat cultus Dei: verumetiam
errorem eorum confutat, qui ocio-
ſos homines, propterea quòd non
attingant rempublicam, ſolos Deũ
in ſuo ocio colere exiſtimant: quaſi

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

non multo melius militi, iudici, marito &c. pateret via ad colendum Deum, quàm ocioſo ventri qui fumos auro commutat.

33 In vniuerſum itaq; cultus Dei duplex eſt: internus & externus, quorum poſterior ſine priori, cultus rationem nō habet. Prior eſt animi: poſterior eſt corporis.

34 Vterq; Deo iuſtè debetur. Nam quod ad animam, creauit hominem ad imaginē ſuam, & corpus finxit ex limo terræ, ac omnes vires contulit ac cōſeruat. Huc illud Pauli: Glorificate Deum in corpore veſtro & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

35 Vt internus cultus eſt motus cordis purificati fide, congruens cū lege Dei: ita externus eſt actio externa, quę motu cordis regitur, congruens ad normam voluntatis Dei. Vterque differentias recipit, iuxta gradus præceptorum Decalogi, & diſcrimina vocationum in ſtatibus à

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Deo approbatis, hoc eſt, in œconomico, politico, & eccleſiaſtico. Hi enim tres ſtatus, ſoli approbantur à Deo cũ omnibus artibus & officijs, quæ faciunt ad eorum incolumitatem conſeruandam.

Hæc varietas cultus diuini non 36
euertit quod ſuprà tradidimus, videlicet quòd omnis cultus Dei ſit ſpiritualis. Hæc enim differentia non ſumitur à qualitate operis, ſed à qualitate animi, qui agitur ſpiritu Dei. Propter hunc ſpiritus motũ, omne opus factũ ex fide in celebrationem Dei, dicitur & eſt ſpiritualis cultus.

Solos enim hos cultores requi- 37
rit Pater cœleſtis, teſte filio, qui eum colunt in ſpiritu & veritate: hoc eſt, qui veris motibus Spiritus ſancti aguntur, ad præſtandam Deo obedientiam, cùm communem cum omnibus pijs, tum propriam cuiuſq; in ſua vocatione.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

INDEX RERVM QVÆ in hoc libello explicantur.

Inſtitutio Paſtoris quatuor conſtat partibus, pagina 3

PRIMA PARS.

Vita Paſtoris priuata & ſolitaria. 4
Neceſsitas puritatis in vita Paſtoris. pagina 5
Puritas duplex: Animi & Corporis. pagina 7

I.

Quæ ad Animi puritatem requiruntur. 7
1. MENS non renatorum qualis. 8
Mentis vox tria complectitur. 9
Dictum S. Maximi. 10
Impuritas mentis quotuplex. 10
Purgatio mentis. 11
Ordinatio lectionum ſacrarum in Eccleſia. 13
Fructus piæ lectionis. 14
Baſilius Magnus Pſalmos alternatim cani ordinauit. 15

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Vtilitas Pſalmorum. 15
Conſilium, 1. De lectione Pſalmorum. 16
2. De verſione Georgij Maioris. 17
3. De libris noui Teſtamenti præcipuè legendis. 17
4. De libris veteris Teſtamenti pręcipuè legendis. 18
5. De corpore doctrinæ ſcripto à Phil: Melanthone. 20
6. De alijs Philippi cōmentarijs. 20
7. De aliorum commentarijs poſteà legendis. 21
II. COGITATIONVM principia & cauſæ. 22
Neceſsitas vitandi malas cogitationes. 24
Bernhardus de cogitationibus. 25
Cauſæ pernicioſarum cogitationum particulares. 26
Remedia contra tentationes à Diabolo ortas in doctrina. 27
Cogitationes à ſenſibus ortæ. 28
Senſus feneſtræ mortis. 29

Fene-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Feneſtra viſus. 29
Occluſio eiuſdem. 30
Feneſtra auditus. 32
Occluſio eiuſdem. 32
Cogitationes ortæ à memoria & earum remedium. 33
Cogitationes ortę à cõplexione hominis cum remedijs. 34
Remedium generale aduerſus malas cogitationes. 34
III. AFFECTVS & eorum differentiæ. 35
Corporalium affectuum origo & effecta. 36
Auaritiæ tres fines. 38
1. Voluptas, & eius remedia. 39
2. Κενοδοξία, & eius remedia. 41
3. Metus futuræ inopiæ, & eius remedia. 44
Animales affectus, & eorũ genera. 47
1. Ira triplex. 47
Iræ viciosæ remedia. 49
2. Concupiſcentiæ ſpecies. 51
Macarius de concupiſcentia. 56
IIII. Vo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

IIII. Voluntas,& eius modi. 57
V. Studium. 58

II.

Corporis diſciplina. 59
Exercitia corporis. 60
1. Epicureum. 60
2. Phariſaicum. 61
3. Politicum. 63
4. Chriſtianum. 64
Precandi formula pro conſeruanda hac vitæ innocentia. 67

SECVNDA PARS, OCTO diſciplinæ domeſticæ capita continet. 69

I. Qualis vxor ducẽda Parocho. 70
II. Affectus Paſtoris erga vxorẽ. 81
III. Inſtructio vxoris. 83
IIII. Educatio liberorum. 88
V. Tractatio familię, ſeruorum & ancillarum. 96
VI. Cura & prouidentia de victu & neceſſarijs. 98
VII. Liberalitas in pauperes. 101
VIII. Totius domus precandi ratio & tempus. 113

TERTIA PARS.

De conuerſatione Paſtoris politica & externa. 117

I. Quid in vita communi ſpectandum eſt Paſtori. 120

1. Conuerſatio cum maioribus, paribus, inferioribus. 121
2. Moderatio, 1. In veſtitu. 124
   2. In geſtibus. 133
   3. In ſermone. 138
   4. In conuiuijs. 153
3. Candor in contractibus. 168

II. Quid in cœtu Eccleſiaſtico ſpectandum. 171

III. Quid ſpectandum in conſilijs & deliberationibus. 176

1. De doctrina controuerſa. 177
2. De miniſterio. 181
3. De ijs quæ ad vtrunq; referuntur. 181

QVARTA PARS.

De officio paſcendi oues Chriſti. 188

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

I. Quodnam ſit Paſtoris officiũ. 191
1. Docere gregem Chriſti verbũ Dei. 221
2. Adminiſtrare illi ſacramenta. pagina 268
3. Regere ipſum diſciplina. 280
4. Precari pro grege. 308
5. Curam pauperum habere. 316
6. Formam gregis eſſe. 319
II. Quænã ſit poteſtas Paſtoris. 321
1. Iuris. 323
2. Officij. 324
3. Iuſti & æqui. 327
4. Facti. 328
III. Quodnam ſit præmium rectè præſtiti officij. 331
1. Temporale. 332
2. Æternum. 340
IIII. Quæ ſit pœna neglecti officij. pagina 342
1. Temporalis. 343
2. Æterna & ſpiritualis. 344

FINIS.

Impenſis Balthazari Kaus, Biblio-
polæ Hafnienſis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

ſ. a ab c d e f g

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy

Egt BB 1990

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 860 8° copy